

זכרון

עלה

רשומות לתולדות אישים וקהלות, אגרות ומסמכים
בהוצאת מכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה
בית 'חוג חתם סופר' שיכון ה'

רח' בית יוסף 11 בני ברק - דוא"ל: 3446@okmail.co.il

עלה 21

בס"ד. כ"ח סיון תשע"ו

בגליון:

ב רבי יצחק הלוי אב"ד דוקלא, צילץ ופרשבורג
לתולדותיו ובית אבותיו, אגרת ממנו ובית דינו בפרשבורג לה'נודע
ביהודה' - מהרב י.ב. ווייס

טז בירורי יוחסין במשפחת שווארץ מניר-באגאד
אבות אבותיו של הצדיק רבי דוד ליב שווארץ מבני ברק, רבי שאול אנגל
רב"ד קאליב - מהרב נ.א. וקשטיין

כט דמעת העשוקים
בשולי תשובת החת"ס ח"ו סימן מט, פרשת הממזרים מסעטשין
והשתלשלותה

לט משפחת בארמינקא - הורוויץ מבריד
לתולדות המשפחה וצאצאיהם - מהרב י.א. טעסלער

מח עוד על רבי משה סופר בן ה'כתב סופר'
חמיו רבי אלימלך רוזנפלד, חתנו רבי יצחק אייזיק בנימין וצאצאיו
משפחת גרוס, עמודים מקונטרס 'ספר הזכרון' של חברת לומדי ש"ס -
מהרב ש. דייטש

סא עוללות
אודות חיבור אבוד מבעל 'עין הבדלח' על מקואות - הרב מ. שטרן /
אגרת מרח"צ מנהיימר בעל עין הבדלח אל ר"ז סופר אב"ד פאקש /
צאצאי רבי מרדכי בנעט - הרב י.צ. בנעט, הרב י.ב.צ. בנעט / רבי שלמה
זאלצער - הרב מ.מ. יאקאבאוויטש / רבי נח גבריאאל סג"ל תלמיד החת"ס

הרב ישכר בעריש ווייס - ברוקלין נ"י.

הגה"ק רבי (יעקב) יצחק הלוי אב"ד דוקלא, צילץ ופרעשבורג

"מפורסים זה שנים רבות ביהודה נודע, ובישראל גדול שמו... מנעוריו עד זקנה ושיבה לא פסקה ישיבה ממנו ממש עד זיבולא בתרייתא, הי חסיד הי עניו המנוח הגאון המפורסם, המתמיד הגדול דבוק מאוד בתורה, החריף הגדול יחיד בדורו, כבוד שמו מוהר"ר יצחק סג"ל זצלה"ה אב"ד ור"מ במדינות פולין בק"ק דוקלא ומשם נתקבל במדינת שלעזיע בק"ק צילטץ, ומשם נתקבל במדינת הגר בק"ק פרעשבורג, ובכל מקום שהיה היה מקום קהלה לכל, כי באו אליו תלמידים מכל המקומות וזכה להרביץ תורה בישראל..." - בשורות אחדות אלו כותב הגה"ק בעל ה'נודע ביהודה' זצ"ל את תמצית חייו של שארו וידיד נפשו הגה"ק רבי יצחק הלוי זצ"ל (בהסכמה משנת תקמ"ז), תוך שהוא מוסיף בשבח חידושי: "שיודפסו חידושי ודרושי הגאון, והרבה מגדולי הדור היו מצפים ומקוים לזה... ובפה תובעים מי ישקנו מים חיים מבאר אשר חפר יצחק..."

עוד נתנו עליו עדיהם והפליגו בשבחן, הגאונים האדירים רבי יוסף הויכגילערנטער זצ"ל בעל 'משנת חכמים' על הרמב"ם, רבי צבי הירש מזאמושטש זצ"ל בעל שו"ת 'תפארת צבי' ורבי שאול מאמשטרדם זצ"ל בעל 'בנין אריאל' - שכותב בהסכמתו: "הלא הוגד מראש מקודם שבחו של הגאון הגדול וארוך בדורו... וגלוי וידוע לכל העולם שהעמיד הרבה תלמידים השותים את מימיו הנאמנים מים חיים נוזלים מן לבנון, אין די עולה ואין די באר כמה יפה כחו בחריפות ובקיאות בש"ס ופוסקים... ודבר זה ידוע לכל באי שערים המצוינים בהלכה אשר שמעו שמעו של הגאון ז"ל ונודע להם טבעו, לכן תקצר היריעה מהכיל שבח תפארת גדולתו של הרב כי עצום הוא מאד..."

ואמנם קצרה היריעה ולא לנו לאחויי שבחא ד'נשיא נשיאי הלוי' - כפי שכינוהו גדולי דורו - כי רב ועצום הוא, לו דומיה תהלה, אך נעלה אפס מעט מתולדותיו, מאשר מצאנו כתוב בספר 'אבני בית היוצר' (דף לז-לט, ונוסח מצבתו שם דף ב-ג), ובספר 'לתולדות הקהילות בפולין' (עמ' 422).

ואלה תולדות יצחק

רבינו יצחק הלוי, הנודע בשם "רבי יצחק דוקלא" (או "רבי איציק'ל דוקלער"), בא מבאר לחי רואי ה"ה אביו הגה"ק רבי יקותיאל זלמן הלוי זצ"ל אב"ד דראהביטש, שהיה בן הגאון רבי יוסף זצ"ל אב"ד פרעמישלא, וחתן הגאון רבי מרדכי גינצבורג זצ"ל אב"ד בריסק דליטא, בן בתו של רבינו מרדכי יפה ז"ע בעל ה'לבושים'.

רבי יקותיאל זלמן מדראהביטש היה נודע בדורו בגדולתו בנגלה ובנסתר, ויסופר ממנו נפלאות. העמיד שבעה בנים גדולים, שהיו מכנים אותם "שבעה קני המנורה",

ואלה שמותם: רבי נתן נטע סג"ל זצ"ל אב"ד אלעסק וראב"ד לבוב, רבי שמחה סג"ל זצ"ל אב"ד סלאנימא (חתן הג"ר יהושע העשיל אב"ד ווילנא), הקדוש רבי משה מאיר סג"ל זצ"ל הי"ד אב"ד דאברמיל וגליל פרעמישלא (חותן הגאון רבי נתן זצ"ל אב"ד דשם בעל 'שארית נתן', בנו של בעל ה'פני יהושע' ז"ע), רבי מרדכי סג"ל זצ"ל אב"ד קאצק, רבי יעקב סג"ל זצ"ל אב"ד פולנאה, רבי יהודה אריה ליב סג"ל זצ"ל אב"ד דראהביטש (מנכדיו נודע, הגה"ק רבי אלעזר ניסן מדראהביטש ז"ע, בן הגה"ק בעל 'שמח משה' מאוהעל ז"ע), 'ועמוד העולם עמוד התווך אשר ביניהם, הוא מרנא ורבנא רבי יצחק ז"ל', שנוולד בשנת תע"ג בערך [כך מובא בספרים לתולדותיו, והעירוני שאין נראה כן לפי הסכמת הנוב"י הנ"ל: "מנעוריו עד זקנה ושיבה", ומסתבר שנוולד לפני שנת ת"ס].

משחר ילדותו, ניכר כי לגדולות נוצר, בהתמדתו ויגיעתו הכבירה בתורה. בהיותו אך טו"ב שנה, כבר ענדה לו קהילת דוקלא שבדרום-מזרח פולין את עטרת הרבנות על ראשו, לאחר שנשא בו בזמן את הרבנית הצדיקת מרת יודית ע"ה בת הגאון הגדול רבי חיים יהודה ליב סג"ל איטינגא זצ"ל אב"ד ור"מ לבוב. [יודית' היה שמה, ולא "יהודית". עי' בספר 'טיב גיטין' להגרא"ז מרגליות זצ"ל בשמות נשים (אות י, סעיף ה), שכתב ש'יודית' היא שם לעצמו ואינו קיצור השם של 'יהודית', וכתב שם בזה"ל: "וכן נקראה בשם הרבנית אשת הגאון המפורסם מוהר"ר יצחק הלוי האב"ד דק"ק דוקלא, רבו של א"א מ"ו הרב הה"ג ז"ל"].

דוקלא היתה עיירה קטנה, לרגלי הרי הקרפטים, שוכנת בין קראסנא לרימינוב, מרוחקת כשנים עשר ק"מ מהגבול הסלובקי (כיום). בספר 'דברי דוד' (להרה"ק רבי דוד מקשאנוב ז"ע, עמ' ב) הובא שאביו הרה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנז ז"ע לא היה

שרידי בית הכנסת בדוקלא

מזכיר שמות העיירות, כידוע, רק היה לו סימן מיוחד על כל עיר ועיר, זולת העיר "דוקלא" שהזכירו בשמה - כיון שכבר מצינו שם זה בתורה (עי' בראשית י, כז).

למרות גילו הצעיר, החלה שמשו לזרוח ולהפיץ קרני אורה על פני תבל. יפה המליצו עליו מאמר חז"ל (יומא א:ז): "וגמירי דכל דזקפוהו בדיקלא רישא הוי", כשניהל את הרבנות ביד רמה, כרב זקן ורגיל, והכל חרדו מפניו. קדם לכל מפעליו היתה לרומם את קרן התורה, ולהרבות גבולו בתלמידים, אשר היו לגדולי ארץ ברבות הימים, ביניהם הגאונים הגדולים: רבינו **יוסף תאומים** בעל ה'פרי מגדים' [כ"כ באבה"י "כנראה בעליל ממכתב פיתוחי חותם באבני שוהם המשובצים במשבצות זהב סוס"י שמ"ה שם ז"ל שמעתי מהרב מוויטקאב מק"ק בראד נכד רבינו הגאון מהר"י אב"ד דק"ק דוקלא". אמנם העירוני שלאבה"י היה נוסח משובש של הפרמ"ג, דז"ל שם: "שמעתי מהרב מוויטקאב מק"ק בראד נכד רבינו הגאון מהר"י אב"ד דק"ק דוקלא"]; רבי **זאב וואלף** אב"ד **ליזענסק** בעל 'לשון הזהב' [ראה במאמרו של הרב נפתלי אהרן וקשטיין שליט"א: "רבה הישיש [?!] של ליזענסק - פתרון תעלומת זקנותו המופלגת של הגה"ק בעל 'לשון זהב' מליזענסק" (אות ג, ה)]; רבי **נתן** אב"ד **דאברמיל** בעל 'שארית נתן' (שהיה חתן אחיו כנ"ל); ורבי **מנחם מאניש מרגליות** אב"ד וויטקוב, דינאוויץ, לעכאוויץ וגריידינג (אביו של בעל ה'בית אפרים' מבראד), זכ"ע.

ממכון שבתו התנשא לתל תלפיות, ו"כל חכמי דורו דפקו על פתחו בשאלות גדולות וחמורות" (מליצי אש', י"א כסלו). הוא בא בקשרי הלכה עם גדולי דורו, וביניהם ש"ב בעל ה'נודע ביהודה' ז"ע (עי' בתשובותיו, מהדו"ק, אה"ע סי' לד-לה).

כן מצינו תשובה ארוכה בנידון עגונה ששלח אליו תלמידו וש"ב הג"ר נתן מדאברמיל הנ"ל, בה מתארו: "אל מעין גנת ורדים, נוצץ כעין קלל ולפידים, מימי עמוקים וחדים, צולל במים אדירים מים שאין לו סוף, הכל דומין לפניו כקוף, תוכו אהבה רצוף, ה"ה כבוד אמ"ו אחי חמי הרב המאה"ג המפורסם, ערוגת הבושם, גברא קדישא כיותם, דבריו נכחלי רותם, החרוף ובקי נ"י פ"ה ע"ה כש"ק מוהר"ר יצחק סג"ל נשיא נשיאי הלויים..." (שארית נתן' סי' ו).

הוא עמד לצדו של הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ ז"ע במחלוקת עזה שקמו נגדו אודות הקמיעות שכתב. אם כי מתחילה נתן רבינו את חתימתו על החרם נגד כותבי קמיעות לשם ש"ץ שר"י, אך משנודע לו הדבר שהחרם זה מכוון נגד הרבי ר' יהונתן, שלח לו מיד מכתב התנצלות. וכמ"ש הרבי ר' יהונתן בספרו 'לוחת עדות' (אלטונא תקט"ו, דף נה ע"א): "והנה באגרת שהדפיסו... בשם הרב הגאון המובהק בחכמה מהר"י אב"ד דק"ק דוקלא דברי שטנה עלי במצודת ומשטר חרמים, ולזאת כתבתי לו באריכות התנצלות ותמה תמה קראתי מה ראה על ככה ומה הגיע לו ובפרט טרם גלות אזני... ואף הוא השיב אמריו בהתנצלות כי במרמה באו אליו ויקחו את חרמתו כאשר תראו באריכות [במ]כתבו...".

ולאחר שמעתיק הרבי ר' יהונתן דברי התנצלותו של רבינו אליו (מיום י"ט סיון תק"ד), הוא מביא תורף "החרם קטון הכמות ורב איכות מהגאון מהר"י אב"ד דק"ק דוקלא הנ"ל". וז"ל רבינו בתו"ד: "זוה ימים לא כביר הייתי עם עמודי עולם גאוניס בוועד יערסלב, ובתוכם חתן אחי הרב ה"ה החריף מוהר"ר נתן נר"ו אב"ד דק"ק דאברמיל בן הגאון המפורסם מופת הדור מו' יהושיע נר"ו אב"ד דק"ק פ"פ דמיין, ואמרתי ריש קטיעא ימלל ואנכי לא אדון בדבר זה אך לא אוכל להתאפק מה ראה על ככה להדפיס אשר לא ניתן לקרות ומדוע יהיו כמחרישים, וענה בי חתן אחי הנ"ל שדברי כנים ונענע ראשו לדברי וברור לו הדבר שיד אביו הגאון המפורסם לא הי' במעל הזה..."

"המתמיד הגדול"

נפלאות יסופר על חשקו ודבקותו הגדולה בלימוד התורה, על התמדתו ללא הרף ועל זהירותו מביטול תורה. והרי עובדא אחת שהובאה בספר 'אלף כתב' (אות קמ) בזה"ל: "הגה"ק 'דברי חיים' זלה"ה סיפר מגאון עוזינו רבי יצחק דוקלא ז"ע האבדק"ק פרעשבורג, שהתמדתו היתה גדולה כל כך, כי הרבנית שלו עשתה חתונה לבתה, ומכל הדברים שבתה נתארסה ושכבר [הגיע] יום אפריונה, מכל אלה לא הודיעה לבעלה הגאון ז"ל, עד חצי שעה קודם החופה הגידה מזה להג' ז"ל ואמר שילך להחופה, ונעשו שהיות עד שהיתה החופה, והצטער הגאון על ביטול התורה של חצי שעה".

עוד מסופר שם: "ומלפנים זאת טרם נעשה הגאון ר"י רב ואב"ד, היתה לאשתו חנות עם סחורות של משי, ופעם היתה טרודה על זמן מה ללכת להחנות, וביקשה בעלה הגאון שהוא ישב בחנות עד בואה, ובא קונה וקנה איזה אמות משי, והגאון בעלה לא לקח ממנו תשלומין. וכאשר באה אשתו צווחה איה המעות, והשיב וכי גם לשלם צריכים. והסביר הגה"ק 'דברי חיים', שלכאורה אין להבין גאון כזה שהיה עצום כ"כ בחו"מ לא ידע שצריכים לשלם. אמנם הענין, בעת עסק בתורה, ע"י אור התורה הבין היטב כל עניני משא ומתן וכל עניני הסוחרים, אבל בעת שהיה בטל מן התורה, היה כלא היה בלי דעת מעניני העולם שצריכים גם לשלם. כן הגיד לי הרה"צ מו"ה בנציון הברשטאם מבאבוב נכד הגה"ק 'דברי חיים', אחר הצהרים ביום כ"ב אב תרע"ב במרחץ בארטפעלד".

ואמנם עדה המצבה, שחרתו עליה בין יתר שבחים: "ויגע בתורה בעשר אצבעות".

הסכמה מן השמים

בשנת תקט"ז בערך, עבר לשמש ברבנות צילץ במדינת שלזיה (בחבל ארצות אשכנז), על מקום הגה"ק רבי עקיבא איגר הראשון ז"ע בעל 'משנת דרבי עקיבא' שעבר אז לכהן בפרעשבורג.

בית הכנסת בצילץ

בקשר למינויו לרבנות צילץ, ראוי להזכיר דבר פלא שהובא בספר 'ש מנחילין' להגאון רבי פנחס קאצינלבוויגן זצ"ל אב"ד באסקאוויץ (מהדו' מכון חת"ס, ירושלים תשמ"ו, סי' וז"ל: "...אזכור דבר חידוש מה שהגיד לי חתני הר"ר שמעון זצ"ל ביום ו' עשרה ימים בחד'ש אד'ר -)

תקי"ט) לפ"ק, בעוד אנו מדברים מהקול שנשמע **שהרב אב"ד מק' צילץ** שהיה מקדם אב"ד בק' דוקלא, נתקבל לק"ק פ"פ דמיין, ושמו הטוב מפורסם, וכמדומה לי שם הרב היה מוהר"ר **יצחק סג"ל נר"ו**, וגם זה איזה שבועות שמעתי שנתקבל לק' פרעסבורג. ואמר חתני הנ"ל, אמת הדבר שהיה נתקבל לפ"ב וכעת נתקבל לק"ק פ"פ דמיין ולא היה אמת וכו', ואז אמרתי אשרי האיש הגדול הדור הלזה זוכה לשם טוב וזכייה גדולה היא לפמ"ת שנתקבל לק' פ"פ דמיין שהיא עיר ואם בישראל.

"ועל זה פתח חתני שי' לספר בגדולת האיש **ומן השמים אסכימו עליה שהוא אדם גדול בישראל**, וכך היה המעשה אשר הוא יודע: שזה שש שנים לערך בהיותו עומד ומשמש ולמד אצל קרובו הרב מו"ה גרשון [חיות] נר"ו אבד"ק האציפלאץ (לימים אב"ד ניקלשבורג והמדינה)... והיה שומע חתני מפי רבו הרב מהר"ג בהוציפלאץ הנ"ל, שכאשר בחרו קהל פרעסבורג את מוהר"ר עקיבא זצ"ל שהיה אב"ד דק' צילץ ונתקבל לק' פרעסבורג, והיה קרוב הדבר שהיו רוצים הקהל בק' צילץ הנ"ל לקבל את הרב מוהר"ר גרשון מהוציפלאץ להיות להם לרב ואב"ד, ובתוך כך היה בא על מהר"ג הנ"ל חולי גדול ובא עד שערי מות ממש. וכאשר התחיל להתרפאות מחליו הקשה והיה רוצה להיות עוסק באותו ענין קבלתו לק' צילץ שלא להתרפות ממלאכתו, והיה הדבר קרוב להגמר, עד שנחלה עוד הפעם והיה קרוב למות, והוגד לו בחלומו: **אם אי אתה מניח מלאכתך להיות הולך לעסוק שתלך לקבל עליך את הרבנות דק' צילץ, לא יהיה לך שום תרופה ולא תקום ממטתך כי מת אתה ולא תחיה, אם לא שתקבל עליך בשב ואל תעשה ולא ירצו לקבל את הרב הנ"ל בק' צילץ אז תקום ממטתך ותחי' וכו',** באשר שאותו הרבנות הוא מוכן ומזומן ומתקון לאדם גדול בישראל, הוא הרב דק' דוקלא הנ"ל. עד כאן החלום.

"וכך חזר עליו החלום הזה ב' או ג' פעמים, ועבור זה כה עשה וכן קיים, וקבל עליו שלא לקבל את הרבנות דק' צילץ הנ"ל, וקבלו את הרב דק' דוקלא הנ"ל, ומהר"ר

העיר צילץ - במרכז נראה בית הכנסת

גרשון נתרפא מחליו בע"ה וניצל ממות לחיים בעזרת אלקי השמים. והוא מעשה פלא ודבר גדול בעיני אשר אנו רואים שנשמתו וצדקתו של הצדיק הנ"ל הוא גדול מאד, ומכריזין עליו ברקיע שיעלה לגדולה, לשם ולתהלה, לכן לא מנעתי

מלהזכיר זה המעשה פלא בהאי ספראי, ויהיה דבר זה לזכרון לדור דור".

ברבנות פרעשבורג

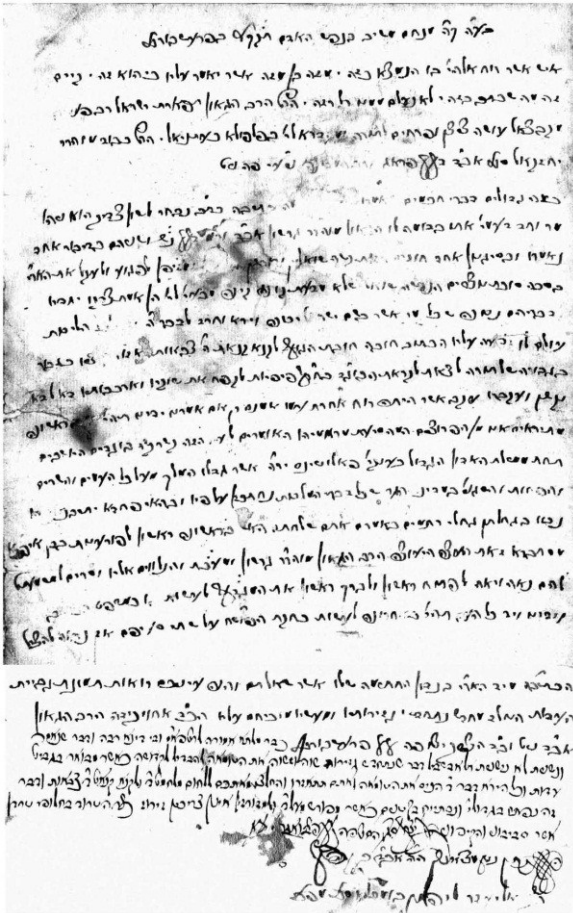
כנראה מרשימת הג"ר פנחס קאצינלבויוגן זצ"ל, היה רבינו בין המועמדים לרבנות פראנקפורט-דמיין, בתחילת שנת תקי"ט, יחד עם ה'נודע ביהודה' ורבי אברהם אביש מליסא בעל 'ברכת אברהם' (שאכן נתמנה לבסוף למשרה רמה זו, כידוע), אך מן השמים יעדו לו את הרבנות בעיר פרעשבורג המעטירה. וזו פעם שניה שמילא את מקום רבי עקיבא איגר הראשון (שנסתלק בעודנו באבנו בן ל"ז שנה, בט"ו אלול תקי"ח).

באוצר כ"ק האדמו"ר מקארלין-סטאלין שליט"א (מס' 245. ותשו"ח להרב שמעון שווארץ והרב יונה אקער הי"ו) נמצא מכתב בכת"י מרבינו ובית דינו אל הגאון בעל ה'נודע ביהודה' זצ"ל, תחלתו כתוב ע"י סופר בית הדין ובסופו מרבינו, מיום כ"ה מנחם-אב תק"ך אודות "לקנא קנאת ה' צבאות... לקראת הבוג"ד בחר"ף פיפיות לקפח את שוקיו", ומבהיר שהגאון רבי גרשון פוליצ זצ"ל אב"ד ניקלשבורג והמדינה עשה כבר את המוטל עליו ואחריו יבוא הנוב"י למלאות אחריו לרדוף אותו עד חרמה וחברי הבי"ד בפרעשבורג יבואו באחרונה.

בע"ה ה"ה מנחם משיב בנפש האדם תק"ך"ל בפרעשבורג

איש אשר רוח אלהי בו הנמצא כזה, מזה בן מזה אשר יאמר עליו כי הוא זה, קיים זה מה שכתב בזה, לא נעלם ממנו כל רזה, ה"ה הרב הגאון תפארת ישראל רב פע[לים] מקבצאל עושה ציצן ופרחים לתורה ומהדרא לי' בפלפולא כעתניאל, ה"ה כבוד מוהר"ר יחזקאל סגל אב"ד דק"ק פראג ורב המדינה שע"י פה נ"י

כמה גדולים דברי חכמים אמרו ... מה כתיבה כתב נבחר לשון צדיק הוא ניהו מר וחד דעמי' אתו בדומה לו הגאון מוהר"ר גרשון [פוליצ] אב"ד ור"מ דק"ק נ"ש ושניהם בדיבור אחד נאמרו ובסיגנון אחד חו... חזות קשה שואלין ודורשין ... פן לפגוע ולעקל את האר"י בסכה סוכת יוצרים הנפשות שואל שלא מדעת קונה קינה מבעי' לי' הן אמת צדקו יחדיו דבריהם נכונה שכל מי אשר בשם

ישראל יכונה וירא וחרד לדבר ה' ... הליכות עולם לו ... עה עליו הכתוב חובה חובת הגוף לקנא קנאת ה' צבאות א"י, צא כגבור בגבורה של תורה לצאת לקראת הבוג"ד בחר"ף פיפיות לקפח את שוקיו וארכבותיו דא לדק נקשן ועקביו עקב אשר היתה רוח אחרת עמו, אמנם כן אם אמרנו ידינו תהי' בו בראשונה מתיראים אנו מן הפרוצים המה סיעת מריעיהן האומרים לעם הזה קשר קשר בוגדים היושבים תחת ממשלת האדון הגדול בענקי' פאלוטינס יר"ה אשר גדלו המלך מעל כל העמים והשרים והפחות והסגני' במדינת הגר שכל דברי

המלכות נחתכין על פיו, ובהאי פחדא יתבינו... נכוו בגחלתן גחלי רתמים באמרם אתם שלחתם האש בראשונה ראשון לפורענות. בכך איפכא מסתברא זאת העצה היעוצה הרב הגאון מוהר"ר גרשון ומעל"ת והנלווים אליו והסרים למשמעתו להם נאה ויאה לפתוח ראשון ולברך ראשון את המגד"ף לעשות בו כמשפט הכתוב וידינו ויד כל העם תהי' באחרונה לעשות כחקת הפוס"ח על שתי סעיפים, אז נראה להציל הכתיב"ה מיד האר"י בנדון החתימה שלו אשר שאלתם והנה עיניכם רואות תמונת גביית העדות הנולד מחדש נתחדשו גזירותיו ומעשיו מוכיחם עליו הכ"ד אחוי קידה הרב הגאון אב"ד נ"י וב"ד הצדק יצ"ו פה ק"ק פרעשבורג

(מכאן בכתי"ק של רבינו): כבר מלתא אמורה לרופא"מ ובי דינא רבה ודבר שנאמר ונשנית לא נישנית אלא בשביל דבר שנחדש גזירות שוה ומשוה את הטומאה

להבדיל לקדושה כאשר מבואר בגבי' עדות וכל הירא דבר ד' הניס את הטומאה ואתם תתאזרו והחלצו מאתכם ללחום מלחמת ד' ולקנא קנאת ד' צבאות ודבר זה נפתח בגדולי' ונסתיים בקטנים כאשר מפורש מעל"ד ולמזורזין אינן צריכינן זירוז כ"ד הטרוד בחלופי טרדן אשר סבבוני והקיפוני

הק' יצחק סג"ל החו' פה ק"ק פ"ב ואגפי' יע"א

הק' נתן נטע מצאנץ ה"ה אב"ד ק"ק פ"ק

הק' אליעזר ליפמן בומסלא סג"ל מפ"ב

קיבל יסורים מאהבה

עם בואו לפרעשבורג קפצה עליו הזקנה ו"נתייטר ביסורין של אהבה" שלא פסקה ממנו עד ליום פטירתו, והוסיפו לו אז השם 'יעקב'. אמנם בכל זאת התגבר עצמו על כל הקשיים והמניעות שעמדו בעוכריו, וניהל את הרבנות והישיבה, שהלכה והתרחבה תחת דגלו, ותלמידים רבים, אף מחוץ לגבולות המדינה, נהרו אל ישיבתו. וכנאמר עלי שער ספרו 'אמרי רברבי': "העמיד תלמידים הרבה בכל פינות ומחנות, אילן העומד ברשות היחיד ונופו נוטה לרשות הרבים... בחצות לילה קדמו עיניו אשמורות, ונשמע קולו בבואו אל הקודש, לעמוד לשרת שירת מעומד, עמד על רגליו בלמדו רכות וקשות, וביאר להם הספיקות ספק איסורא וספק ממונא... ואף שרוב ימים היה מדוכא ביסורים ועים, ובמכאובים ידועים, כאחים ורעים, היו בגופו תקועים, ואיבריו מזדעזעים, בכל זאת קיבל יסורים מאהבה, והרבה חכמה וישיבה..." [ראוי לציין שעל מצבתו נחקק הנוסח "כל ימיו של אותו צדיק לא פסקה ישיבה ממנו" - בדיוק כנוסח החקוק על מצבת הגרעק"א הראשון].

'מס הסבלנות'

בשנת תק"י הטילה הקיסרות סכום מסוים 'מס סבלנות' (טאלעראנץ שטייער) על קהלת פרעשבורג והסביבה הכוללת את קהלת שטאמפי והאי שיט (סערדאהעל). ועדה מטעם הקיסרות החליטה על אופן חלוקת הסכומים בין הקהלות. מפעם לפעם הועלה סכום המס. במשך השנים התהוו ויכוחים בין הקהלות על צורת החלוקה, ובפרט משום שקהלת פרעשבורג הרגישה שהיא מופלית לרעה, וחלקה בתשלום גדול יותר משאר הקהלה ביחס לגודל הקהלה (אולם היא היתה אמידה יותר משאר הקהלות).

הויכוח נסוב אם לגבות את המס כמס נפשות או כמס רכוש "איש כערכו לפי ממונו". רבי יצחק הכריע שחציו של הסכום ייחשב כמס נפשות וחציו השני כמס רכוש, אך לאחר שקמו עוררים נגד הכרעתו זו, פנה לש"ב בעל ה'נודע ביהודה', ובקשהו להעלים בתשובתו את שמו כשואל. הנוב"י כותב אליו ביותרת הכבוד, וכפי שניכר מתשובתו, בה דואג לבריאות נפשו הטהורה, וז"ל:

"כבוד אהובי, ש"ב ידיד נפשי וחביבי, הרב המאור ומאיר כאור המזרח ונר המערבי, אור נערב, הגאון הגדול המפורסם לשבח נ"י ע"ה פ"ה... קבלתי מכתבו הטהור, ומה מאד הרוה צמאוני, כי מאד נכספה נפשי לדבריו, אחרי אשר נודע לי מאחורי הפרגוד שלא היה בקו הבריאה, ומתחילה כחדו מפני ולא גילו אזני שלא לצערני, רק בראותי התלמידים מתלחשים נודע לי ידיעה במקצת והייתי מצטער מאד, עד ששמעתי שחזר לאיתנו, וכעת בראותי מעשה אצבעותיו נהניתי וברכתי ברכת הנהנין, ובריך רחמנא דיהביך לן, ותפלתי שגורה בפי שתתחדש כנשר נעוריו, אמנ... (שו"ת נוב", קמא, חו"מ ס' כב).

הנוב"י לא נענה לבקשתו, להעלים את שמו של השואל, כי "יאמרו אח"כ נדרשתי ללא שאלוני", אבל להלכה הכריע בכל כדעת רבי יצחק ש"יפה דן ויפה פסק".

עקב הסכסוכים התכנסו נציגי שלשת הקהלות בפרעשבורג ביום ט"ו תמוז תקכ"א, בה הוחלט בין השאר שעד ליום י' אב יתוועדו הרבנים של שלשת הקהלות להכריע בנושא, ואם אחד הרבנים לא יוכל להשתתף ימונה במקומו רב אחר.

בינתיים התברר שרבי יצחק דוקלא לא יהיה באפשרותו מבחינה בריאותית להשתתף במושב הרבנים הנ"ל, וכפי שהעידו רופאי פרעשבורג במסמך מיום כ"ט תמוז. בעקבות זאת פנתה קהלת פרעשבורג אל הקיסרות (לפני ו' אב) בדרישה שיימסר הבריור לרבנים מחוץ לארץ הגר, דהיינו ממעהרין (מורביה), שלדבריהם יהיו יותר נייטראלים בנושא. (המסמכים הנ"ל נדפסו ב'מאדיאר זשידא סעמלע', כרך 13, עמ' 278-282).

למעשה "הברור נתקיים בעיירה יערגן, ושם נתאספו ביום ח' מרחשון תקכ"ב הרבנים רבי אהרן ברלין האב"ד דק"ק נייטרה בשם קהלת פרשבורג, האב"ד בסערדאהלי רבי שמעון דוד בשם סערדאהלי וכל האי שיט, והרב משטאמפן רבי יצחק אייזיק קאליש בשם קהלת שטאמפן. כמכריעים יצאו לפי הגורל רבי משה המבורגר האב"ד בעיר-חדש והרב יוסף יעקב סטופאווא הרב בסעניץ" (ערים ואמהות בישראל, כרך ז, עמ' 41).

מושב הרבנים הראשון היתה לפני כן, וכפי שעולה מכתבו של רבה של שטאמפי, רבי יצחק אייזיק קאליש, מיום כ"ח אלול תקכ"א, אל "הגאון הגדול מופת הדור... כמו"ה אברהם אבילי... והמסתופפים בצילו צל החכמה ה"ה בי דינא רבא", ובו כותב בין השאר:

"... במותב חמשה כחדא הוינא ואתאי קדמנא שלשה קהל מג' גלילות קטנות בדבר המשפט, כי זה שני עשר שנים יצאה פקודת מהחסודה המלכה יר"ה במדינתנו מדינת הגר ליתן מס לכל שנה... והגיע על גליל שלנו סך שלשה אלפים ושלוש מאות וחמשים זהו' לכל שנה, ואותו גליל נתחלק לג' גלילות

קטנות, גליל א' [-פרעשבורג] הם עשירים גדולים ומפורסמים, רוב בנין ולא רוב מנין... וגליל של עשירים הי' בוררי' להרב א', וב' גלילות בוררים להרב שלהם, והתנו שם ג' רבנים לא יבואו בעמק השוה, להוסיף עוד ב' רבנים להכריע ... והי' וועד ב"ד של חמשה רבנים ... וב' גלילות באים בטענות שיעשה ערך איש כפי ממונו וכיסו, והגליל השלישי של העשירים השיבו לעשות ערכה עפ"י נפשות ולא לפי ממון, והאריכו בטענותיהם, ויצא מפי ב"ד היינו ב' בוררים וב' מכריעים מדין תורה מסים וארנונית הוא לפי ממון [כאן מאריך בביורו ההלכה]... לכן פסקנו לנכות שלש מאות ר"ט לחלק לגלגולת להיות עשיר ועני שוין בזה... והמותרות... לפי ממון. אך הבורר של העשירים מפקפק נגדנו ודעתו לגבות גם לפי נפשות והביא ראי' מפי המשנה להרמב"ם... ועוד סמך הבורר את יסודותיו ע"ד מקצת הרבנים [-כנראה מתייחס גם לנוב"י הנ"ל] המורים מסים כאלה... דמחשבים לפי נפשות... וסיים בנידון זה עכ"פ יש לדון דמחשבי' מחצה למחצה, מחצה לפי ממון ומחצה לפי נפשות... בכך בקשנו ממעלת הרב הגאון נ"י וב"ד לעיין במילתא דזוטר'... החותם פה ק' שטאמפי... בהסכמת עוד שלשה הרבנים אחרים, יצחק אייזקאליש מפראג הבירה חפ"ק הנ"ל ומצ"פ לק' טיפליץ והגליל יע"א".

המכתב הנ"ל נדפס ב'תולדות יעקב' (לונדון תרע"ח, עמ' 49-44) מהעתק כתה"י שתח"י ר' אלחנן הכהן אדלער מלונדון "שבאה לידו מעזבון אביו הג' ר' נתן אדלער בעהמ"ח פי' נתינה לגר על ת"א, והוא קבלו מירושת דודו הנשר הגדול ר' נתן אדלער זצ"ל" מ'מפד"מ (ראה עוד שם, עמ' 50, שכותב המחבר ר"ק דושינסקיא: "ומתחילה עלה על דעתי האם ר' אברהם הוא ר' אברהם [אביש] ליסא אב"ד דק"ק פפ"דמיין כי הוא היה שם משנת תקל"ט עד תקכ"ט, אמנם מצאתי שהוא תמיד חתם 'אברהם הוא אברהם' ולא אברהם אבילי, ולכן דעתי... שהנשאל היה ר' אברהם פרוסטיץ הראש ב"ד בקרעמזיר").

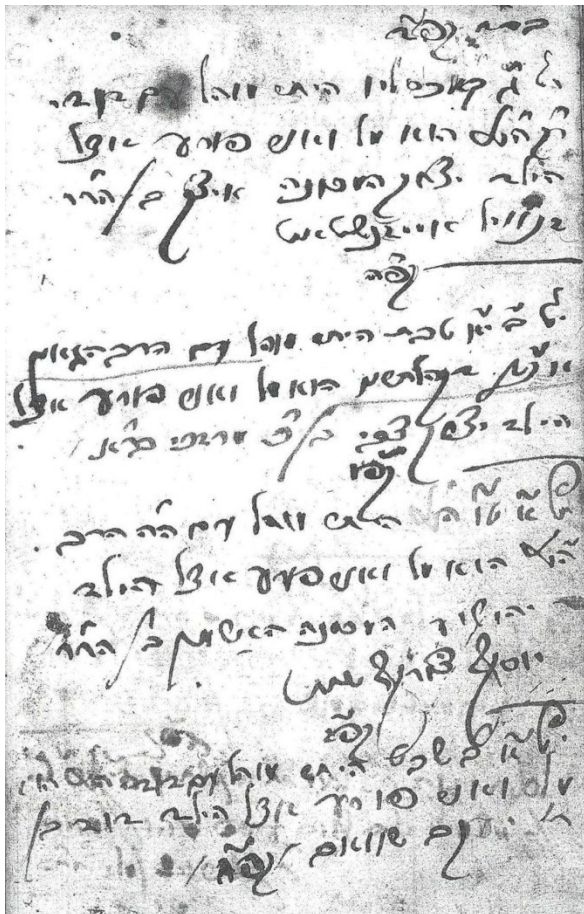
הוראה והנהגה

הוראת רבינו בענין ספק ברכה האם מותר להשלים ספקו ע"י האמירה בנוסח הארמי בלי חשש של ברכה לבטלה, מזכיר הג"ר משה קערנער זצ"ל מזלאטטווי בספרו 'ברכת משה' (ברלין תקצ"ד, עמ' 29), תוך כשהוא מביא פסקו של מרן ה'חתם סופר' זי"ע בזה:

.. כקרוא הגאון מו"ה משה סופר יאריך ימיו על כסא ממלכתו בק"ק פרעשבורג דברי אלה, ושם עין עיונו עליהם יותר משבועות שנים, הטיבו מלי בעיניו הטהורים כאשר ביד מכתבו מחדש סיון שנת הראני מעשי תקפ"ו שעשה הלכה למעשה, פעם אחת הקרה מקרה, לא טהורה היתה הלבנה, והי' קרוב לזמן ד"י ימים ח"י שעות רצ"ו וחצי חלקים מתתר"ף לשעה כאמור בש"ע או"ח סי' תכ"ו סעי' ג', פתח ואמר בריך רחמנא כו' אשר במאמרו ברא כו' הייתי אך שמח -

אחר זה בהיותי בק"ק ברעסלויא דברנו מזה עש"ק פ' זכור בשבתנו יחד "עם אוהבי מופלגי העיר" לפ"ק, המושלם והמופלג ידידינו מו"ה נתן קרעמזיר יצ"ו הביע אמרים בלמדו בק"ק פ"ב שמע הלכה זו גם בשם הגאון מו"ה יצחק דוקלא זצ"ל שהי' מוקדם בזמן אב"ד שמה".

בספר 'אבני בית היוצר' (דף לח ע"ב) מביא מסורת מפי זקני העיר "שמרנא ז"ל נהג

מפנקס המוהל של רבי וואלף טעבין – 'היתי מוהל עם הרב הגאון אב"ד דקהלתינו הוא מל...'

כל ימי היותו פה להתפלל בנץ החמה כוותיקין".

ובספר 'אלף כתב' מובא שתיים מתקנותיו שתיקן להועיל:

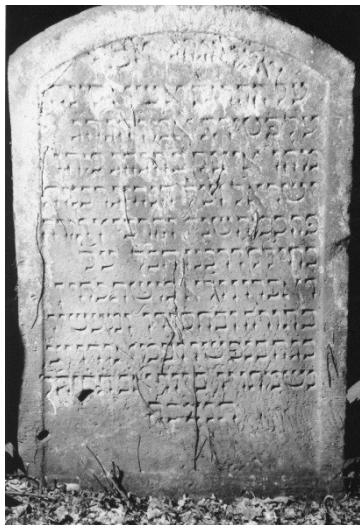
"זה רבות בשנים שראיתי בפנקסי הקהילה דע"מ ק"ק פ"ב, תקנת גאון עוזינו רבי יצחק דוקלא זי"ע, רבו דהפרמ"ג ז"ל, שבע"ב שמונע עצמו מלהחזיק ולשום סכום המגיע ממנו לתלמוד תורה, אז ימנעו ממנו הקמח שצריך למצות, ואין רשאי להעמיד לו בביהכ"נ נר יוהכ"פ, עד שישלם את נושיו, היינו הצדקה, ולתקן מעשי העיר כבאר"ח סי' תקע"ט" (אות תשכ).

"תקנה בפרשבורג בימי הג' ר"י דוקלא ז"ל, באסרו חג דשבועות לעשות אסיפה לחברת ת"ת" (אות תשנה).

כן השתתף לפעמים במצות

ברי"מ בשיתוף עם המוהל, כפי המנהג בימים עברו לחלק את המצוה לשני מוהלים (ראה 'פנקס המוהל חת"ס' עמ' תרס); כשאחד מבצע את ה'מילה' (חיתוך) והשני את ה'פריעה'. וכנרשם בפנקס המוהל רבי בנימין וואלף טעבין זצ"ל (מפרנסי ומנהיגי קהלת פרעשבורג) בין האישים שנרשמו כשותפים למצוה: "הרב הגאון אב"ד דקהלתינו" (בפנקס הראשון, בריתות קפה, רכג, רכה, רל).

בית שני

מצבת רבי יצחק אב"ד הענא

בזיווג שני נשא את הרבנית מרת דבורה ע"ה בתו של הגאון רבי שמואל הילמן זצ"ל אב"ד מיץ [נפטר ה' טבת תקכ"ה], ואלמנת הגאון רבי יצחק זצ"ל אב"ד הענא (האנוי) בנו של הגאון רבי ישראל אשכנזי זצ"ל אב"ד הענא [נפטר ז' אייר תק"ד], שנפטר שם בן נ"ב שנה ביום י' אב תקל"ח. על מצבתו בהענא נחרט: אמ"ו הג"הג אב"ד / על ההרים אשא קינה / על פטירת אמ"ו הג"הג / מהו' איצק בהג"הג מהו' / ישראל זצ"ל הנהיג רבנות / פה כמה שני' והרביץ תורה / בחילק דרבנן חבל על / דאבדון ולא משתכחין / בתורה ובחסידו' ומעשיו / בג"ח בנפשו ובמאודו יצ' / נשמתו יו' ב' יוד אב תקל"ח לפ"ק / תנצב"ה.

מרת דבורה נשארה כנראה להתגורר בפרעשבורג גם לאחר פטירת בעלה הגר"י דוקלא, כפי שעולה מפנקס הקהלה בהענא, ששם נזכרת בשנת תקל"ה כ"רבינערוויטווע דבורה אין פרעסבורג" (יאהרבוך י. ל. ג', פפד"מ 921, עמ' 20 הערה 6). בשנת תקל"ו היא נזכרת בפנקס ביה"ד במיץ: "הרבנית מרת דבורה תי' בת המנוח אב"ד ור"מ כבוד מוהר"ר שמואל זצ"ל שהי' משנים קדמוני' אב"ד פ' קהלתנו" (רד"ב וועבער, 'ירושתינו' ספר שלישי, עמ' שנג-שנד).

נפטרה י' אדר תקמ"א ומנר"כ בניקלשבורג, ועל מצבתה הוזכר שני זיווגיה: י"נ / נפטרת ונקברת / בשם טוב יום ד' יוד אדר אם / בי'ש'ר'א'ל' לפ"ק. פ"ט דבורה אשת / לפידות שעשתה פתילות למקדש / קדושי עליון תרי יצחק / הגאונים אב"ד דק"ק הענא וא"בד / דק"ק פ"ב זצ"ל המה היו לבעל אליה / נצמדות וגם היא לבשה בגדים / חמודות בצניעות וסיגופים וחסידות / רודפת חסד בהלוואה לעניים כפה פרשה / לאביונים שלחה ידות. הרבנית הצנועה / מרת דבורה ברתא דמר שמואל / הרמתה ה"ה הרב הגאון הגדול / המפורסם בעולם מהור"ר שמואל / הילמן זצ"ל אב"ד דק"ק מיץ והמדינה יע"א / תנצב"ה. (פויכטוואנג, מצבות ניקלשבורג, עמ' 29-30).

שם בנ"ש גם טמונה בתה "מ' פערל בת הגאון מו"ה יצחק אב"ד דק"ק הענא והמדינה" שנפטרה ד' אייר תקל"ב, ולידה בעלה "התורני מ' זעליג בא"מו הגאון מהו' גרשון פוליצ אב"ד דקהלתינו והמדינה" שנפטר לפניו ביום כ' שבט תקל"ב (שם, עמ' 28). יש מקום לשער שהאלמנה הרבנית דבורה אשת הגר"י דוקלא נסעה לניקלשבורג לגדל נכדיה היתומים (על מצבתה של מרת פערל חרות 'היולדות', משמע שנפטרה בעת לידה).

ציון קברו של רבינו וחלק ממצבתו - לפני השיפוץ האחרון

הסתלקותו

כגורל קודמו ברבנות פרעשבורג, בעל 'משנת דרבי עקיבא', היה גם גורלו, כי לא זכה להאריך ימים על ממלכתו, לאחר שנסתלק במבחר שנותיו, כבן חמישים שנה [אמנם ראה למעלה שהנוב"י כותב עליו "זקנה ושיבה", וצ"ב], ויגוע יצחק וימאסך אל עמיו בליל שב"ק י"א כסלו שנת תקכ"ג, וכנוסח מצבתו: "ובעוה"ר לא נמשך מלכותו רק ג' שנים וברביעי היה קודש לה' ונתבקש בישיבה של מעלה", ועל מקומו נתמנה הגה"ק רבי מאיר ברבי צ"ל.

על אבני המצבה שעל ציונו הקדוש נחרטו השורות הבאות: (האבן למראשותיו): "מציינין על / הקברות לדעת כד / דמיך רבי לספוד לצרה / ולבכותה בכל לדורות על / הלכה ארון האלקי' והאראלים / תפסו הלוחות לוחות נשתברו / ואותיות פורחות ויגוע יצחק / וימת ליל שבת קודש י"א כסלו תקכ"ג לפ"ק / ויאסך אל עמיו למח' ביום ראשון / דפורענות ה"ה רבינו הגאון מהור"ר / ... [מורינו ורבינו דאתא משבט לוי ומורה] / לחטאים בדרך הישרות אב בתורה / אב בחכמות בנגלות ובנסתרות / משמת רבי פסקה ענוה ויראת חטא / ונטלו העטרת עיטור סופרים איה / סופר את המגדלות איה שוקל / ששקל עליו קלות כחמורות כל / ימיו של אותו צדיק לא פסקה / ישיבה ממנו ויגע בתורה בעשר / אצבעות אל פסק הימנית" - (בימין הארון): "ותהי ראשית ממלכתו דוקלא שם הופיע אור תורתו אומנתו יפוצו מעינותיו חוצה ונהג נשיאותו ברמה ומשם נתעלה לראש הפסגה לק"ק צילץ היא העיר הגדולה לאלקי' קריה נאמנה צדק ילין בה בעומקה של הלכה פנה אל העיר צפונה" - (בשמאל הארון): "ומשם יפרד ונתקבל בקהילתנו פ"ב לאב"ד ור"מ היה לנו עינים עין משפט הוא קדש פה שהפיק מרגליות דברי פי אלקי' חיים דלה לנו מים מבארות עמוקות ובעוה"ר לא נמשך מלכותו רק ג' שנים וברביעי היה קודש לה' ונתבקש בישיבה של מעלה ותאר הגבול לצד המערבי" - (האבן לרגליו): "על זאת

ידו כל הדוים ויבכו / בית ישראל על אב / בית דין שמת ונלקו כל המאורות / הוא סע למנוחות לעולם שכלו / טוב וכלו ארוכות י"ר שתהא מנוחתו / כבוד ובשלום ינוח על משכבו / בצל שדי יתלונן בצרור / החיים תהא נשמתו צרורות עד יקיצו / וירננו שוכני עפר בטללי שנה להחיות".

הגה"ק רבי שמעון סופר זצ"ל, בנו של מרן החת"ס, כותב דבר מופלא ברשימת תולדות אביו הק' (נדפס ב'זכרונות ומסורות על החת"ס', ב"ב תשנ"ו, עמ' 32): "שנתקיים פה הקהילה קדושה

[פרעשבורג] 'וזרח השמש ובא השמש' (קהלת א, ה), כי מרנא בעל 'חתם סופר' זצ"ל נולד בשנה שנפטר מרנא רבי יצחק דוקלא ז"ל האב"ד ור"מ דפה".

לוקחי בנותיו המה חתניו, הגאון רבי משה זצ"ל אב"ד לאנצהוט (בנו היה הג"ר שמואל שמעלקא יהודה ליב זצ"ל אב"ד פרשעדבורז, דעמביץ ובומסלא, אביו של הרה"ק רבי יצחק משה עזריאל ליכט ז"ע אב"ד בעליץ ובוחאב, מתלמידי החוזה הק' מלובלין ז"ע), והצדיק רבי דוד לביאוס זצ"ל "אחד המיוחד מנטורי קרתא קדישתא" בפרעשבורג [כך עפ"י אבה"י, וראה ב'פנקס המוהל חת"ס' עמ' קמט].

בעזבונו נשארו כרכים רבים מפרי עטו, וכן תשובות עם גדולי דורו. אך לא נדפסו אלא שנים מחיבוריו, ואף זאת כמאה וחמישים שנה לאחר הסתלקותו: 'מעניי הישועה' על התורה (ווארשא תרנ"ב), 'אמרי ברבני' עמ"ס בבא מציעא (שנדפס עם 'אמרי זוטרי' מבן בתו הג"ר שמעלקא מדעמביץ הנ"ל, וביחד נקרא הספר 'אמרות טהורות', לובלין תרנ"ה).

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

הרב נפתלי אהרן וקשטיין מח"ס "ויתילדו" – אשדוד

בירורי יוחסין במשפחת שווארץ מניר-באגאד

אבות אבותיו של הצדיק רבי דוד לייב שווארץ זצ"ל מבני ברק

משפחות "בעק" ו"שווארץ" היו מן המשפחות המיוחסות אשר בניר באגאד. אחד מבניה היה מאבות אבותיו של הצדיק המפורסם רבי דוד לייב שווארץ זצ"ל - ה"ה "גבאי הצדקה" המפורסם מבני ברק.

מסורת נפוצה במשפחה זו זה עידן ועידנים, ולפיה מתייחסת משפחת "שווארץ" - בשלשלת יוחסין סדורה מאב לבן - עד לראש משפחת "אנגל" מקאליב. סדר

מצבה חדשה ע"ש רבי שאול אנגל בבית החיים הישן בקאליב - לפי מסורת משפחתית נקבר בבית החיים החדש

היוחסין משתלשלת ועולה בשדירה ישירה - "בן אחר בן" - עד הגאון הקדוש רבי שאול אנגל ראב"ד דק"ק קאליב ורבם של חסידי ק"ק אושוואר זי"ע, דרך בנו רבי זאב וואלף אנגל מקאליב - הנק' ר' וואלף קאלעווער זי"ע.

*

אמו של אבינו מורינו הרה"ח רבי אברהם מרדכי וקשטיין ז"ל, מ' בלימא גאלדא ע"ה, אשת זקינינו הרה"ח רבי משה דוד וקשטיין זצ"ל, היתה בתו של הרה"צ רבי דוב בער הלוי בעק מניר באגאד [ואח"כ בבודפסט], שהיה בנו של הגה"צ רבי יעקב לייב הלוי בעק רב ומו"ץ דק"ק לאשאנץ, וחתנו של הנגיד החסיד רבי יוסף שווארץ מניר באגאד.

ואמטו להכי, זכינו לשמוע על מסורת היוחסין הנזכרת, מפיו של דודינו זקינינו -

הרה"צ רבי דוד לייב שווארץ זצ"ל, ועליו תמכנו יתדותינו באמיתות המסורת הלזו, ועל סמך דבריו ובצירוף מקורות רבים נוספים שעמדו אז לנגד עינינו, ערכנו בשעתו בס"ד את סדר היוחסין של משפחתנו. ברם, כיום מתברר לנו אכן, שאין הדברים פשוטים כלל ועיקר. וכפי שנפרט בס"ד.

*

אין בידינו הרבה פרטים אודות רבי יוסף שווארץ הנ"ל, אשר מלבד צדקותו ולמדנותו, ורוחב פעולותיו הנודעות בצדקה וחסד, היה נחשב לאחד מנגידי העיר

ניר-באגאט, והיה גבר עתיר נכסין, ורכש לו דירה גדולה ומרווחת בניר-באגאט [ברחוב הונוידי, מספר 105-106]. כמו כן, היה לו בבעלותו אחוזות וקרקות.

בשנת תרמ"א, נתאלמן רבי יוסף מאשתו הצדקנית מ' רחל ע"ה, [כך נמסר שמה על ידי צאצאי המשפחה, ולמרות שברשימות העיר מצאנו את שמה: רוזה, והוא משום שכך היו הוגים הפקידים ההונגריים את השם 'רחל', כמו: 'ראזי'], שנפטרה בצעירותה. לפני נישואי הבת מ' פראדל בעק ע"ה דלהלן - נפטר רבי יוסף אף הוא בדמי ימיו, והזוג הצעיר למשפחת "בעק", ירשו חצי מהדירה שלו, ועברו להתגורר שם. בחצי השני, גרו בתם/אחותה מרת בריינדל ע"ה - ובעלה הרה"צ רבי מרדכי שווארץ זצ"ל.

מצבת רבי דוב בער בעק מניר-באגאט

והנה, משפחות אלו - "בעק" ו"שווארץ" - מיוחסים היו לשלשה גדולי ישראל מדורות קדומים. והם, הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק בעל ה"נועם אלימלך" זי"ע, הרה"ק רבי שאול אנגל מקאליב רבם של חסידי אושוואר זי"ע, הגאון הק' רבי יעקב בעק מלייפניק בעל ה"זבחי שלמים" זי"ע.

*

על מוצא משפחת "בעק", נמסר לנו, שמקור המשפחה הוא מהגאון רבי יעקב ב"ר חנוך בעק - רב ודיין ומו"צ בק"ק לייפניק - בעל ה"זבחי שלמים" הנ"ל. כנראה שהיחוס איננו ישיר - "בן אחר בן", שכן, גאון זה לא היה "לוי", ואילו משפחת "בעק" הנ"ל מניר באגאד ומלאשאנץ היו "לוויים".

למעשה, אין לנו פירוט הדורות, ולא ידוע לנו עד כה כיצד סדר היוחסין.

*

על מ' פראדל בעק ע"ה, אשת רבי דוב בער בעק הנ"ל, ובתו של רבי יוסף שווארץ מניר באגאד הנ"ל, נמסר לנו שהיא היתה "דור שישי" של הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע, ולא נמסר לנו דבר ברור, אם היחוס הוא מצד "אביה" או מצד "אמה".

גם כאן, אין לנו פירוט הדורות, ולא ידוע לנו עד כה כיצד סדר היוחסין. [בין בני המשפחה עוברת שמועה, ולפיה, היה שמור במשפחה ספר "בני יששכר" שעליו נכתב מאת אחד מבני המשפחה סדר היחס באופן מפורט עד הרבי ר' אלימלך זי"ע,

ולפני השואה היה הספר אצל הגה"צ רבי צבי הירש שווארץ המגיד מבלשא יארמעט דלהלן, זקיניו של הרה"צ רבי דוד לייב שווארץ זצ"ל].

*

על רבי יוסף שווארץ מניר באגאד הנ"ל נמסר לנו, שהוא היה מבני בניו של הרה"ק רבי שאול אנגל הנ"ל מנהיגם של חסידי אושוואר הנודעים. מפי ראשי וחשובי המשפחות - הנזכרים להלן, נמסר לנו גם פירוט מדוייק.

לדבריהם, היה ר' יוסף הנ"ל בנו של רבי אשר הגדול מצאנז, שהיה נקרא תחילה בשם המשפחה "אנגל", ולאחר שהוא עזב את ניר באגאט ועבר לגור בצאנז, שינה את שם משפחתו ל"שווארץ".

והוא - ר' אשר - היה בנו של רבי צבי הערש אנגל מניר באגאד. והוא - ר' הערש - היה בנו של רבי זאב וואלף אנגל מקאליב. והוא - ר' וואלף - היה בנו של רבי שאול אנגל מקאליב ואושוואר הנ"ל.

*

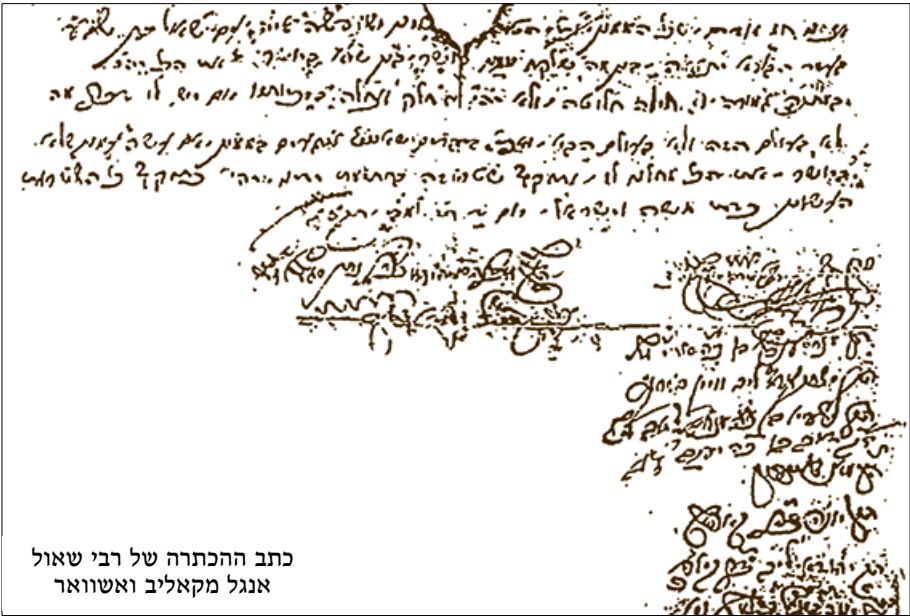
ולהרחבת הידיעה, מעט מזעיר על אודות הרה"ק רבי שאול בן רבי אברהם אנגל מקאליב זי"ע. ר' שאול שימש כאב"ד דק"ק קאליב, וכן בק"ק קראלי, והיה ראש החבריה קדישא "אש ואור" - כפי שכוננו בפי הצדיקים חבורת החסידים מתלמידי הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זי"ע, שגרו בכפר אושוואר.

על פי מה שנרשם בספרי התולדות - נולד ר' שאול בשנת תקט"ו, וראה עוד להלן בענין זה. אשתו, הרבנית הצדקנית מרת ליבא רחל ע"ה, בת רבי אביגדור הלוי, שהיתה קרובת משפחה של הרה"ק ה"חווזה" מלובלין זי"ע.

[כך נרשם בשם הרה"צ רבי דוד לייב שווארץ זצ"ל מקרית ויז'ניץ הנ"ל. ושם אביה רבי אביגדור, נודע לנו מרשימות אחד מבני משפחת "גרינפלד" - נצר מצאצאי ר' שאול זי"ע, על פי מה ששמע בעבר מפי זקני המשפחה, אך לא מצאנו לזה לעת עתה מקור נוסף].

רבי שאול היה תלמידו המובהק של הרבי הקדוש מקאליב זי"ע. פעם, כאשר ראה ה"חווזה" מלובלין את שמו בקויטל כללי שקיבל מחסידי אושוואר, ציוה להביאו אליו, ויצא רגלי ללובלין. בתחילה ניסה להסתיר מדרגותיו, אך הרבי הראה לו שמכירו היטיב, ובקשו להשאר אצלו. לאחר שישב שם שנה תמימה, חזר לקאליב.

בשנת תקס"ג, מינהו חסידי אושוואר למורם ומנהיגם, והסכים בתנאי שיבואו על החתום שלא יגרע חלקו בעולם הבא על ידי תמיכתם בו. כתב בעצמו את כתב ההסכם, וחתמו עליו החבריה ובראשם תלמידו הגדול - הרה"ק רבי יוסף יוחנן באנעט אב"ד דק"ק קאליב. לאחר פטירת רבו - רבי יצחק אייזיק מקאליב זי"ע, מילא רבי שאול אנגל את מקומו כדיין ומו"ץ בקאליב, ומשנת תקפ"ב - ראב"ד דק"ק קאליב, [על מקום ר' יוסף יוחנן באנעט הנ"ל].

כתב ההכתרה של רבי שאול אנגל מקאליב ואשוואר

לאחר פטירת אשתו, כט"ו שנה קודם פטירתו, עבר לגור אצל בנו הנגיד ר' יוסף. על פי ספרי התולדות, נפטר רבי שאול בהיותו בן פ"ה שנה, ביום כ' לחודש מנחם אב - שנת ת"ר, אולם ראה להלן מה שהרחבנו עוד בענין זה. ומנ"כ בבית החיים הישן אשר בקאליב.

[פרטים רבים, ומהם מחודשים, אודות רבי שאול מקאליב ואשוואר ומשפחתו וצאצאיו, ניתן למצא בספרי "חמדת שאול", "עשר צחצחות", "עולמי", "וירא ישראל" (מאת הרה"ח ר' יחזקאל מאנדל), "מפרי הגן", "ייסוד לקרא", "סדר יוחסין" של ר' סענדער דייטש, "הר צבי", "ויגמול שקדים". וראה במאמר שנדפס ב"צפונות" הנזכר להלן. מקורות ממשלתיים - ראה בספר "קאליב"].

*

כאמור, עד כה, סבורים היינו שמדובר במסורת משפחתית משומרת ומדוייקת, שנשתמרה ובאה אתם בעלותם מן הגולה, ומתוך מה שהם שמעו מן הבית, הם ידעו והכירו היטיב את סדר היוחסין המדוייק עד רבי שאול אנגל מקאליב ואשוואר הנ"ל. וזאת, מאחר שזקני וראשי בני משפחתנו הם המה המקורות המרכזיים.

כך מסר הגה"צ רבי אברהם צבי בעק שליט"א רב ואב"ד דק"ק "עדת ישראל" מלבורן-אוסטרלי, מפי אביו - הגה"צ רבי ישעי' יוסף בעק ז"ל - שהיה בנו של רבי דוב בער בעק מניר באגאד הנ"ל, חתנו של רבי יוסף שווארץ מניר באגאד הנ"ל.

וכך גם מסר הצדיק רבי דוד לייב שווארץ מבני ברק ז"ל הנ"ל, אשר זוג' הצדקנית מ' חנה פייגא שווארץ ע"ה, היתה אף היא בתו של רבי דוב בער בעק מניר באגאד הנ"ל, חתנו של רבי יוסף שווארץ מניר באגאד הנ"ל.

וכך גם ר' דוד לייב ז"ל עצמו, היה בנו של הגה"צ רבי אשר שווארץ - מגיד מישרים בב' יארמוט - ובעל "מנחת אשר", והוא בנו של הגה"צ רבי צבי הערש שווארץ - מגיד מישרים בב' יארמוט, אשר היה אחיה של הרבנית הצדקנית מ' פראדל בעק ע"ה - אשת רבי דוב בער בעק מניר באגאד הנ"ל, והם ילדיו של רבי יוסף שווארץ מניר באגאד הנ"ל.

*

ברם, לאחרונה נודע לנו שפירוט הדורות למשפחות שווארץ ואנגל לא היו ידועים תחילה לשארית הפליטה ששרדו בחסדי שמים ועלו לארץ הקודש - הנזכרים למעלה. במכתב

רבי אשר שווארץ בעל 'מנחת אשר'

שנתפרסם בשנת תשל"א, בירחון התורני "המאור", שנה כ"ג, חוברת ב' (קצ"ד), עמוד 35, על ידי אחד מבני המשפחה, תחת הכותרת: "ע"ד ר' צבי שווארץ ע"ה מבאלאשא דיארמאט", מבקשים בני המשפחה:

"כל מי שידוע את יחוסו של ר' צבי שווארץ ע"ה מבאלאשא דיארמאט, הונגריא, עד הרה"ק רבי אלימלך מליזשענסק זי"ע, ואחרי הרה"ק ר' שאול קאלעווער זי"ע, מתבקש מאוד מאוד להודיע זאת למערכת "המאור" ולטובה ולמצוה רבה תיחשב". ע"כ.

*

ואכן, פירוט היחוס שנמסר במשפחה, וכפי שנתק למעלה, לא היה - ככל הנראה - ברור כל כך לבני המשפחה, בשנת תשל"א. ומי הוא יהודי זה הנזכר כאן במכתב בשם: ר' צבי שווארץ ע"ה מבאלאשא דיארמאט? הוא הוא הגה"צ רבי צבי הערש שווארץ - מגיד מישרים בב' יארמוט - הנזכר למעלה, אבי אביו של הצדיק המפורסם רבי דוד לייב שווארץ זצ"ל מבני ברק - הנזכר לעיל.

ברבות השנים, נתלבנו הדברים יחד עם צאצאים של ענף אחר ממשפחת המגיד מישרים מבאלאשא דיארמאט הנ"ל, וכך הגיעו לכלל פירוט סדר היוחסין בשלשלת סדורה מאב לבן - החל מר' צבי הירש שווארץ ועד רבי זאב וואלף ב"ר שאול אנגל

מקאליב, וכנ"ל.

יתכן, שלפניהם עמדו מקורות נאמנים, אך ככל שנראה כאן בהמשך, מסתבר ש"תיוהא קא חזינא הכי".

*

בשנת תש"נ, בחודש ניסן, פורסם בקובץ "צפונות", חלק ז', מאמר מצויין לתולדות חסידי אושוואר, מאת הרב זושא קינסטליכער מבני ברק, ובו פרטים על אחד מראשי ומנהיגי החבורה הקדושה - ה"ה רבי שאול אנגל מקאליב ואושוואר זי"ע הנזכר למעלה. ושם - בעמוד צ"ח - נרשם לראשונה שמו של אחד מבניו הנקרא: **רבי וואלף קאלעבער (מקאליב) זצ"ל.**

בהערה - מספר 57 - מוסיף עורך המאמר פרטים, ולאחר מכן הוא אף מציין את המקור לכך, ה"ה הצדיק ר' דוד לייב שווארץ מבני ברק הנ"ל, כאשר בהמשך הוא גם מציין את סדר היוחסין שלו - כפי ששמע מפיו. וז"ל שם:

"רבי שאול קאלעבער (מקאליב) זצ"ל. בנו - רבי וואלף קאלעבער (מקאליב) זצ"ל. בנו - רבי צבי הרש באגאדער. אבי רבי אשר (הגדול) מצאנז שנפטר שם בדמי ימיו, בחיי ה"דברי חיים".

"ארבעת היתומים שהשאיר אחריו, נתגדלו בבית זקינם רבי הערש בארץ הגר, ומהם הסתעפו משפחות: "פלברבוים", "שוורץ", "גרינציג" ו"ענגיל".

"מפי הרב דוד לייב שוורץ מבני ברק, בן רבי אשר שווארץ מב' יארמוט - מח"ס "מנחת אשר", בן רבי צבי הערש מב' יארמוט, בן רבי יוסף שווארץ, שהיה בנו של רבי אשר מצאנז הנ"ל". [ע"כ].

כאן התפרסם לראשונה בכתובים, מאז פנייתם של בני המשפחה בשנת תשל"א, שושלת היוחסין המפורטת, דור אחר דור, בן אחר בן, עד רבי שאול אנגל מקאליב ואושוואר.

*

והנה, כעבור מספר שנים, בשנת תשנ"ח, העתיק את הדברים אחד מצאצאי צאצאיו של רבי שאול אנגל מקאליב הנ"ל, ה"ה ר' אהרן צבי אילון ווינברגר ז"ל, בספרו "עולמי", עמוד 384.

[ואגב, הוא מציין שם גם את קירבת ה"מחותנות" שהיה למשפחת אבותיו עם משפחת ר' הירש שווארץ הנ"ל. ובלשונו: **"רבי צבי הערש מב' יארמוט היה חותנו של דודי הגאון בעל "שמן למנחה" אבד"ק נאדיפאלו, וחי עד השואה, ה"ד". ע"כ].**

ברם, כאשר הוא מזכיר את שמו של הבן ה"חדש" [?!] של רבי שאול אנגל מקאליב ואושוואר, ה"ה רבי וואלף קאלעבער הנ"ל, הוא מוסיף ומציין על כך את ההערה דלהלן: **"מסורת משפחתית זו טעונה בדיקה, ואני לא שמעתי אודותיה במשפחה!"**

*

זאת, ועוד. בת יחידה היתה לו לרבי שאול אנגל מקאליב ואושוואר, ושמה: מ' רבקה ע"ה, והיא היתה נשואה לבעלה - רבי צבי הערש מניר באטור ז"ל, אשר היה חותנו של הגאון רבי מרדכי ראזענבערג זי"ע - רבה של ניר באטור וטערצאל - ומח"ס "עטרת מרדכי", והוא היה אביו של הגאון רבי שאול ראזענבערג זי"ע - רבה של ראצפערט - ומח"ס "חמדת שאול".

[רבי צבי הערש מניר באטור הנ"ל, אשר כיום נודע לנו גם שם משפחתו: "ווייס" (ראה במאמרים שונים שנתפרסמו בענין זה בקבצי "עלי זכרון"), היה גם חותנו של הרה"ק רבי נפתלי הירצקא הלוי מראצפערט זי"ע].

אחת מבנותיו של בעל ה"חמדת שאול" מראצפערט הנ"ל, הרבנית מ' רחל לאה בריסק ע"ה, האריכה ימים, וסיפרה רבות על שרשי המשפחה, מתוך אוצר זכרונותיה העשיר והמשובח. רבות מהם, קיבלנו מאת נכד אחותה - הרב משה ישעי' עהרענרייך הי"ו.

והנה, לאור הערתו של מחבר הספר "עולמי" הנ"ל, שוחחנו על כך עם הרב עהרנרייך, והוא סיפר לנו, שכאשר הוא הזכיר פעם לדודתו זקנתו הנ"ל את המסורת המשפחתית שנמסר על ידי רבי דוד לייב שווארץ הנ"ל, ועל פירוט יחוסו עד רבי שאול אנגל מקאליב ואושוואר דרך בנו שנקרא בשם רבי זאב וואלף אנגל מקאליב, העירה אף היא בנוסח מעין זה - שהדבר הזה לא כל כך ברור לה.

היא אף הוסיפה ואמרה לו, שהיא לא בטוחה ששמו היה אכן: "וועלוועל" - כלשונה, ושמה "הערשעל" היה שמו. משהו לא הסתדר אצלה במסורת זו, עם מה שהיה מונח לה בזכרונה.

*

לאחר שנודע לנו על המקורות האמיתיים, ועל הפקפוקים הנ"ל, תהינו רבות אם מעתה ניתן עוד להסתמך על סדר היוחסין הלזה. ברם, שני נימוקים מרכזיים הביאו אותנו למסקנא, שלעת עתה, "בדיעבד" אמנם, בבחי' "לאחר מעשה", אין לנו הכרח לשלול את היחוס של משפחת שווארץ לרבי שאול מקאליב על יסוד הטענות הללו בלבד.

ראשית. מאחר שהטענה הבסיסית מתמקדת בעיקרה באי ידיעה של ענף אחד במשפחה על קיומו של בן בשם רבי זאב וואלף מקאליב, מעתה אין אנו מחוייבים להתייחס לטענה זו. שכן, כלל הוא בידינו, ש"לא ראינו אינה ראייה"!

*

זאת ועוד. הרי אחת הבדיקות המרכזיות בחקר היוחסין, היא: "מבחן השנים", והנה, בדיקה זו "עוברת" כאן, ובהצלחה...

הנה, לאחר שמצאנו בספרי התולדות הנפוצים **שרבי שאול מקאליב** היה בשנת פטירתו - שנת ת"ר - זקן בן **שמונים וחמש שנה**, למדנו מכאן על שנת לידתו, שהיא - שנת **תקט"ו**. ומעתה, נקל הוא בידינו לבדוק אם שושלת יוחסין זו נסתרת ב"מבחן השנים".

ואכן, גם אם נניח לכל דור ודור הפרש של **עשרים שנה**, עדיין אין לנו כאן כל "דוחק" של שנות מרווח בין דור לדור.

שכן, לו נניח שהבן ר' **וואלף** נולד לאביו ר' **שאול** בשנת **תקל"ה**, והנכד - ר' **הערש** - בשנת **תקנ"ה**, והנין - ר' **אשר** - בשנת **תקע"ה**, ובן הנין - ר' **יוסף שווארץ** - בשנת **תקצ"ה**, עדיין יכולים אנו לכלכל את שנת **תרט"ו**, כשנת "תחילת" לידת ילדיו של ר' **יוסף שווארץ**.

*

אלא שכל זאת, על פי מה שהיה ידוע לנו עד כה. ברם, לאחר המידע החדש והמדוייק יותר שהגיע אלינו בתקופה האחרונה, וכאשר לפיהם אף "נפל" שני הנימוקים המרכזיים הנ"ל, נמצינו למדים שפירוט סדר היוחסין אכן אינו יכול לעמוד במבחן המציאות. וכדלהלן.

*

נפתח תחילה בהעתקת הנוסח שנרשם מעל גבי מצבת אחד מראשי המשפחה - ה"ה **רבי יוסף שווארץ מניר באגאד הנ"ל**, אשר נחשפה לפנינו רק לאחרונה ממש, ועד כה לא נודע כלל אודותיה, ועד לאחרונה טרם נודע הדבר שהיא שרדה בס"ד כמעט בשלמותה, והנה היא "קמה וגם ניצבה" בעיר ניר באגאד שבהונגרי'. [תשואות חן לילדינו הרב אליעזר יו"ט מיהאלי הי"ו - ממשפחת רבי צבי זאב ב"ר קלונימוס שווארץ מניר באגאט - על תמונת המצבה].

מהנכתב שם, בשלהי פרקי השבחים אשר נרשמו בחרוזים הנושאים בראשי השורות ("אקרוסטיכון") את שמו ושם משפחתו, באשר ראשי החרוזים פותחים בתיבות: "**יוסף שווארץ**", למדנו את שנת לידתו, אשר ממנה "יתד ופינה" לביורר שלפנינו בס"ד.

[כאן המקום לציין את מה שמצאנו ברשימות התורמים שנדפס בספר "כסא רחמים" מאת הגה"ק **מרן החיד"א זי"ע**, שנדפס באונגוואר בשנת תרכ"ח, בין התורמים מן העיר "**באגאט**", את שמו של "**רבי יוסף ב"מ אשר**". ויתכן שהוא **רבי יוסף ב"ר אשר שווארץ מניר באגאט הנ"ל**].

*

וזה נוסח המצבה:

איש תם וישר ונאמן רוח / הר"ר / יוסף
שווארץ / ע"ה / ירא אלקים חיים הי'
מעודו / וגם לבני אדם הטעים מטובו /
סעד וסמך הי' למבקשים עצתו / פיו חן
הוצק בחכמתו / שם שמים לקדש הי'

מגמתו / וי כי נלקח עטרת ראשנו / ואותנו עזב לדאבון נפשנו / אבל זאת נחמתנו
בענינו / רחמים ... ויבקש בעדינו / צדקתו יעמוד לנו לזרענו / נפטר בשם טוב,
אחרון של פסח / שישים ושש לימי חייו / בשנת תרנ"ח לפ"ק / ת' נ' צ' ב' ה' /
[ע"כ].

מנוסח מציבה זו - שנחשפה כאמור זה עתה בס"ד בניר באגאד - נודע לנו שנת
לידתו של רבי יוסף שווארץ, זה שאמור להיות "נכד נכדו" של רבי שאול מקאליב,
והיא, שנת תקצ"ב. וכעבור שישים ושש שנה, בשנת תרנ"ח, שבק חיים לכל חי.

לא כמו שחשבנו. רבי יוסף לא נולד "בסביבות" שנת ת"ר, כי אם "בדיוק" בשנת
תקצ"ב.

*

ומה עוד נודע לנו לאחרונה - מה שלא ידענו עד כה? ובכן. רבי שאול מקאליב לא
נולד בשנת תק"כ, והוא גם לא נפטר בשנת ת"ר, והוא לא היה ישיש בן שמונים
וחמש שנה בפטירתו.

מתוך תעודות ממשלתיות שנתפרסמו לאחרונה, מן העיר "קאליב" והאיזור, נודע
לנו בוודאות ובבירור שנות חייו המדוייקות של רבי שאול אנגל מקאליב.

שם ברשימות, אנו מוצאים את רבי שאול אנגל, שהוא נפטר אכן ב"קאליב", בשנת
תר"ח, ושהוא היה בעת פטירתו בשנת השבעים ושלוש לימי חייו. ומכאן, שהוא נולד
בשנת תקל"ה!

[לאחר עיון בחומרים הארכיונים מן העיר קאליב - ובלשונם: "נאג'י-קאלו" - מצאנו את הדברים מופיעים באחת מרשימות ה"סענסאז", רשימות המפקדים והרשימות מהונגריה. ברשימה משנת 1848, שהיא שנת תר"ח, מופיע פרטים על רבי שאול אנגל, שדר בבית אחד עם בנו רבי יוסף אנגל בקאליב, והוא בן שבעים ושלוש שנים, (ומכאן, כאמור, שהוא נולד בשנת תקל"ה), ושם רשום שבאותו שנה הוא נפטר. מנין המקור של אלו הרושמים את שנת לידתו - תקט"ו? והיכן הם מצאו את שנת פטירתו - ת"ר? לעת עתה לא ידוע לנו].

*

בהמשך הבריורים, התברר לנו גם על פרטים רבים ונוספים שנמסרו במשפחות הנ"ל - שגם הם אינם מדויקים לכאורה. ברם, בשלב זה, די לנו אם נתמקד בשתי הקצוות של היחוס, ומכך בלבד כבר נבין את הספיקות והמבוכות שנתעוררו לנו בפירוט היחוס שנמסר כאן, ואין צורך להרחיב עוד בראיות מורכבות ומפולפלות יותר.

ועתה, "בואו חשבון".

נניח שבין דור אחד למשנהו קיים פער של לא יותר מבין שמונה עשרה ועד עשרים שנה. אמור מעתה, אם רבי שאול נולד בשנת תקל"ה, אזי בנו - רבי זאב וואלף - נולד לא יאוחר משנת תקנ"ג/תקנ"ה, ובנו - רבי צבי הערש - נולד לא יאוחר משנת תקע"א/תקע"ה, ובנו - רבי אשר - נולד לא יאוחר משנת תקפ"ט/תקצ"ה. והנה, למרבה הפלא - זכה רבי אשר ללידת בנו - ה"ה רבי יוסף שווארץ - כבר בשנת תקצ"ב! שלש שנים טרם לידתו שלו עצמו...! או - למצער - בהיותו אך ורק ילד קטן כבן שלש שנים בלבד...

*

הן אמנם זה עתה - בימי "חג השבועות" - שנינו בלשון חכמינו ז"ל "אי לאו האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא", ברם, מרשימות העיר "ניר באגאד" למדנו, שבעיר זו לא היו ככל הנראה רבים שנשאו את השם "יוסף"... ובשנים ההם, לא התגוררו בניר באגאד כי אם אחד ויחיד שנשא את השם "יוסף שווארץ", וגם יהודי בשם "יוסף אנגל" לא היה בנמצא בכל בתי ניר באגאד באותן השנים.

כלפי מה דברינו אמורים? ומדוע אנו מדגישים זאת? שכן, כפי שכבר מורגלים אנו בכגון דא, שמא יבוא מי שיתעקש ויטען שהרי על המצבה הנזכרת לא כתוב שם אביו של אותו "יוסף שווארץ" הטמון שם למרגלותיה. ומעתה - "חיישינן לתרי יוסף שווארץ"!

ולא עוד, אלא שיתכן שלמרות שר' יוסף החליף את שם משפחתו המקורי "אנגל" לשם המשפחה שווארץ, ברם, עדיין יתכן שהוא רשום ברשימות הממשלתיות ואולי גם חתום על ידי עצמו בשם המשפחה הקודם: יוסף אנגל.

אשר על כן, "להוציא מלבם", שומה עלינו להצהיר כאמור, שאכן אין בנמצא בכל ניר באגאד של השנים ההם, וכן בשנים החופפים להם - מלפניהם ומלאחריהם, כל תושב יהודי נוסף, הנושא אף הוא את אחד מן השמות והכינויים הנ"ל.

*

ברם, לאחר שהגיע לידינו רשימות ממשלתיות נוספות, המכילים את תעודות הלידות והפטירות והנישואין של ראשי המשפחות בהונגריה, התברר לנו שוב שפרטי היוחסין הנ"ל אינם מדוייקים לכאורה.

ושוב, גם כאן, די לנו אם נתמקד בשתי הקצוות של היחוס, ומכך בלבד כבר נבין את הבעיות שנתעוררו לנו בפירוט היחוס הנזכר, ואין צורך להרחיב עוד בראיות מורכבות ומפולפלות יותר.

*

הנה, ברשימות אלו מהונגריה, שביניהם גם תעודות הלידות והפטירות והנישואין של תושבי העיר ניר באגאט, מצויים רישומים מלאים של לידותיהם של משפחת **שווארץ**, בניהם ובנותיהם של בני הזוג **רבי יוסף שווארץ** ומ' **רוזה/רוזלה** [הכינוי: ראז', היינו: רחל, וכן"ל] **מבית פרידמן**, שם - בניר באגאט [ובתרגום: **נירבוגט**].

כאן, כבר לא ניתן להסתפק. שכן, על פי שמות הילדים, זהו בוודאות **רבי יוסף בן רבי אשר שווארץ מניר באגאט**, שכן הם חופפים כולם לשמות הילדים שנמסר על ידי שרידי המשפחה הנזכרים למעלה, שמסרו את שמותיהם של אחיהם ואחיותיהם, דודיהם ודודותיהם, כפי שזכרו והכירו מן הבית בניר באגאט. והם:

א] מרת גיטל ע"ה - אשת **רבי יוסף קראן**.

ב] **רבי צבי הירש שווארץ** - הנ"ל - מגיד **מישרים בב' ירמוט**, אביו של **רבי אשר שווארץ מב' ירמוט** - הנ"ל, אבי הצדיק **רבי דוד לייב שווארץ** - הנ"ל, שהיה חתנו של **רבי דוב בער הלוי בעק מניר באגאט** - הנ"ל.

ג] מרת מרים ע"ה - אשת **רבי אליעזר וייס**. [מבניו: **רבי ישעיהו וייס ה"ד**, אבי ר' **ישראל דוב וייס מניר גלים**].

ד] מרת גאלדא ע"ה - אשת הגאון הצדיק **רבי יעקב לייב הלוי בעק** - **הדיין מלאשאנץ** בזיווגו השלישי.

ה] מרת ראשקא ע"ה - אשת **רבי זאב וואלף קראן**.

ו] מרת פייגע ע"ה - אשת הרה"צ **רבי דוב בער הלוי בעק מניר באגאט** - הנ"ל - בזיווגו הראשון.

רבי יעקב לייב בעק

[ז] מרת בריינדל ע"ה - אשת **רבי מרדכי שווארץ**.

[ח] מרת פראדל ע"ה - אשת **רבי דוב בער הלוי בעק הנ"ל** - בזיווגו השני.

*

גם שנת פטירתה של אשת **רבי יוסף שווארץ** - ה"ה מ' רחל/רוזה שווארץ הנ"ל - שנת **תרמ"א** [1881], תואמת להפליא את הידוע לנו זה מכבר.

ונפרט יותר. אחת מבנותיהם, היתה הרבנית הצדקנית מ' פראדל בעק ע"ה - הנ"ל, מתושבי ניר באגאד ואח"כ בבודפסט, ואף זכתה לעלות לארץ הקודש לאחר שניצלה בחסדי שמים יחד עם כמה מילדיה, אשר נודעה עוד בצעירותה כאשה צדקנית, מרבה במעשים טובים ומדקדקת במצוות, ובאלמנותה - אחר פטירת בעלה הרה"צ **רבי דוב בער הלוי בעק הנ"ל**, שהיה בנו של הגה"צ **רבי יעקב לייב הלוי בעק רב ומו"ץ דק"ק לאשאנץ**, היתה היא עצמה נוסעת לצדיקי הדור עם ילדיה.

בשנת תרצ"ט, עברה עם כל בני משפחתה לבודפסט. בשנת תש"ד/ה, החלו במסע בריחה. לאחר נדודים, עלו לארץ הקודש, וקבעו את מגוריהם ביפו, שם גרו במשך חמש וחצי שנה, עד לפטירתה בשיבה טובה ובזקנה מופלגת, בהיותה כבת שמונים וארבע שנים, ביום י"ז לחודש שבט שנת תשי"ד, ומנו"כ בבני ברק.

והנה, כך שמענו ורשמנו אודותיה, שהיא נולדה בשנת **תר"מ**, ושהיא התייתמה מאמה - בהיותה בת חצי שנה - בשנת **תרמ"א**, ושלפני נישואיה התייתמה אף מאביה - **רבי יוסף שווארץ הנ"ל**. והנה, כל הפרטים הללו הנאמרים כאן על בתו של **רבי יוסף ב"ר אשר שווארץ**, תואמים להפליא את הנרשם בתעודות ממשלתיות הנזכרות.

*

ומעתה, הבה ונבדוק. הנה, כל הילדים רשומים שם כנולדים בין השנים **תרי"ט-תר"מ** [1859-1880]. בשנת תרי"ט, אנו מוצאים את לידת הילד הראשון לבני הזוג **רבי יוסף שווארץ ומ' רחל/רוזה מבית פרידמן**.

בשנת **תרמ"ז**, אנו מוצאים את נישואיה של אחת מבנותיהם של בני הזוג הנ"ל, כאשר הכלה היתה אז בת כ"ו שנה. [ומעניין לציין, שמקום מושב הוריהם אז, בעיר **ניר באטור**, ולא בעיר **ניר באגאד**]. מכאן, שהאב - **רבי יוסף שווארץ הנ"ל** - נולד לא יאחר משנת **ת"ר**.

ועתה, "בואו חשבון". נניח - וכפי שרשמנו למעלה - שבין דור אחד למשנהו קיים פער של לא יותר מבין **שמונה עשרה ועד עשרים שנה**.

אמור מעתה, אם **רבי שאול** נולד בשנת **תקל"ה**, אזי בנו - **רבי זאב וואלף** - נולד לא יאחר משנת **תקנ"ג/תקנ"ה**, ובנו - **רבי צבי הערש** - נולד לא יאחר משנת

תקע"א/תקע"ה, ובנו - רבי אשר - נולד לא יאחר משנת תקפ"ט/תקצ"ה, ובנו - רבי יוסף שווארץ - נולד לא יאחר משנת תר"ז/תרט"ו.

והנה, למרבה הפלא - זכה **רבי יוסף שווארץ** ללידת בתו - כבר בשנת **תר"ט**, בהיותו אך ורק ילד קטן כבן **ארבע שנים** בלבד, או לכל היותר - לא יותר מנער בן **שתיים עשרה שנה** בלבד...

*

עתה, לאחר שראינו את התהיות הרבות העולות לגבי פירוט סדר היוחסין של משפחות **"בעק"** ו**"שווארץ"** עד הרב הקדוש **רבי שאול אנגל מקאליב ואושואר**, לא נותר לנו אלא לפתוח בחיפוש מחודש אחר מקורות נוספים ליחוס המשפחתי הנ"ל. ולסיכום:

א. לאור האמור עד כה, נמצא, שאין בידינו פירוט של סדר היוחסין עד **רבי שאול אנגל מקאליב ואושואר**, שכן, הפירוט שמקובל היה במשפחה עד כה, נתבררה כשגויה.

ב. עתה, יש לבדוק מחדש האם אכן שם המשפחה המקורי היה תחילה **"אנגל"**, והוא השתנה לאחר מכן ל**"שווארץ"**. שמא גם כאן אין הדברים מדויקים, ואולי היה שם המשפחה **"שווארץ"** כבר מן העת שאז העניקה הממשלה ההונגרית את שמות המשפחה.

ג. עתה, שומה עלינו לבדוק איזה חוליה או שניים עלינו להוציא מן הרשימה - בשושלת הדורות במשפחת **"שווארץ"** - כפי שנזכר בראש דברינו.

ולדוגמא, שמא עלינו להוציא את שמו של **רבי זאב וואלף אנגל מקאליב**, ואז נהפוך את **רבי צבי הערש מניר באגאד ל"בנו"** של **רבי שאול**, ולא נחשיב אותו עוד כ**"נכדו"** - כפי שידענו עד כה, ואז הרי יסתדר לנו מאליו בעיית צפיפות השנים שהעלינו למעלה.

[וכיוון שהגענו למחשבה זו, ניתן היה אולי לשכלל את ההשערה המחודשת, ולומר, שאולי בכלל לא היה **רבי צבי הערש** תושב העיר **ניר באגאד**, אלא מתושבי העיר **ניר באטור**, ושמא הוא זה **רבי צבי הערש (וייס) מניר באטור הנ"ל** - שהיה **"חתנו"** של **רבי שאול אנגל מקאליב**... ושמא החלפת המשפחה היתה מ**"וייס"** ל**"שווארץ"**... אך זו השערה דחוקה מאוד, לאור המסמכים ההונגריים הנ"ל - אשר עמדו לנגד עינינו].

ד. מובן מאליו, שמעתה עלינו לחקור מחדש את המסורת של יחוס המשפחה עד **הרבי ר' אלימלך מליזענסק ז"ע**, שהרי יתכן שלא חיפשנו בכלל את הדמויות הנכונות, ולא חיפשנו במקומות ובערים המתאימות...

ואדרבא. נשמח לקבל מידע נוסף מציבור הקוראים היקר הי"ו, שישפוך אור על הערפל הגדול שנוצר כאן, ותודתנו נתונה מראש לכל המסייעים, ישר כחכם.

דמעת העשוקים

בשולי תשובת החת"ס (ח"ו סימן מט)

והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם, אמר הקדוש ברוך הוא עלי להתוכח עמהם דכתיב (שם נ') גאלם חזק ה' צבאות שמו ריב יריב את ריבם, דניאל חייטא פתר קרייא בממזרין אלו ממזרין עצמן ואיזה זה זה הבא על הערוה והולידו זה מה חטא וזה מה איכפת ליה, אמר ר' יהודה בן פזי אפילו הממזר בא לעוה"ב דכתיב והנה דמעת העשוקים וגו' (קהלת רבה ד,ג)

הבהרה!

מ"ן החת"ס ז"ע בשו"ת חתם סופר (ח"ו סי' מט) מגלה שם הנואף 'ברוך בן שמואל' מסאטשין שנשא - אשת אחי אביו - הנואפת 'מרים בת צבי', וכותב "והבנים מצוה לפרסם שהם ממזרים ובניהם עד סוף העולם".

הנה הוא ז"ל כתב כן בדורו שמצוה לפרסם שהם ממזרים ובניהם כיוצא בהם כדי שלא יכשלו קהל ישראל להתחתן בהם. וראה להלן שאלת המהר"ם א"ש לרבו החתם סופר, עד כמה מוטל על מורי הוראה לפרסם הדבר ולכתוב להקהלות להיות למזכרת לבל יבואו בקהל ישראל.

אבל כמובן אין ללמוד מזה הלכה למעשה ש'מצוה' זו נוהגת גם כהיום הזה, שמוטל עלינו לברר ולפרסם מי הם בני בניהם עד סוף העולם, שהרי בזמן שנשתקע פסול המשפחה וכבר אינו ידוע לרבים, קיימא לן (קדושין ע"א ע"א) משפחה שנטמעה נטמעה. וגם לעתיד לבוא אין הקב"ה מבדילם מאחר שנדבקו בהם משפחות ישראל הרבה (רש"י שם ד"ה מטהר, ר"ן שם ד"ה ת"ר, ועוד).

וז"ל הרמ"א (אה"ע סי' ב סעיף ה): משפחה שנתערב בה פסול ואינו ידוע לרבים כיון שנטמעה נטמעה, והיודע פסולה אינו רשאי לגלותה אלא יניחה בחזקת כשרות, שכל המשפחות שנטמעו בישראל כשרים לעתיד לבא, ומכל מקום כשר הדבר לגלות לצנועין.

והכי סבירא להו הפוסקים דאסור לגלות פסול משפחה שנטמעה, וכן אסור לחקור על משפחה שנטמעה, עי' ר"ן (שם) בית שמואל (שם סק"י"ט) חזון איש (שם סי' א סק"ד) ועוד. ובחזו"א (שם סק"ב) מצדד דאפשר אף היחיד היודע ומכיר במי שכבר נטמעה אין עליו איסור להתחתן בהם, דכיון שנטמעה הוכשרה לגמרי.

גם נראה שהחתם סופר כתב כן במענה לשאלת האדון 'פישגאל', אם נכון הדבר מה שהרב ואקר"ט הוציאו אותם מכל זכיות של בני הקהלה, שכפי הנראה התלונן

הנואף להממשלה שהתנכלו עליו שלא כדון, ומסתבר שגם התלונן על שנרשמו בניו כ'ממזרים' בפנקס הקהלה, דבר שעתיד להתקיים ימים רבים, וע"ז השיב החתם סופר שכדת וכדון עשו עמהם "והבנים מצוה לפרסם שהם ממזרים ובניהם עד סוף העולם".

עוד ראוי לדעת, שאין לסמוך כהיום על ספרי ה'מאטריקל' לקבוע מסמרות על יחוס משפחה ולערער על כשרותה ח"ו, שכידוע נמצאו בהם הרבה סתירות ומידע לא נכון מחמת כמה סיבות [וראה מאמרו של הרב יחיאל גאלדהאבער, בתוך 'שו"ת לבושי מרדכי השלם' חלק אה"ע בארוכה, וצריך ביאור רחב עד כמה אפשר לסמוך על רשימת המאטריקל], מלבד באופן לקבוע יהדות וכדומה [כפי שהורה בעל שבט הלוי זצ"ל להרב אבערלאנדער מבודאפעסט] שכמובן לא נמצא בזה חשש זיוף. וכל זמן שלא נמצא שני עדים נאמנים אין להטיל ספק בכשרות שום אחד מישראל, וכל משפחה שהיא חזקת כשרות אסור לחקור עליה כנ"ל.

ע"כ אף שעלתה בידנו לברר שב"ה כהיום לא נתערב זרע משפחה ההיא בין אחב"י שומרי תורה ומצוות, ונודע לנו בבירור עד שידינו מגעת שכבר לא הי' בנמצא דור שלישי ממשפחה זו בינינו. גם נתברר שלפני יותר ממאה שנה כבר שינו בני בניו שמם, ומאז לא נמצא עוד מזרעו של הפסולים הללו שהי' נקרא בשם משפחה זו - שהיתה משפחה חשובה נכבדה ועניפה, וממנה יצאו הרבה משפחות חשובות ת"ח ואנשי מעשה - מ"מ נמנע מלזהות את שם המשפחה, וננסה את האפשרות גם בכה"ג לברר איזה פרטים הנוגעים לתשובת מרן החתם סופר, בלי לפגוע ביחוס משפחה בישראל או איזשהו ערעור על כשרותה ח"ו.

מעובדא זו יש בכדי להיווכח כמה יש להיזהר ולברר היטב קודם שמסדרים קידושין, כי הלא בניקל היו יכולים לברר בסעטשין על זה, שהרי הכל הי' נכתב בבירור בפנקס הקהלה, ושם בודאי עדיין הי' נודע פרשה זו ולא נשתקע הדבר, ולא הי' חסר רק זהירות יתירה ומעט השתדלות קודם סידור הקידושין.

פרשת הממזרים מסעטשין

זה לשון קדשו ב'שו"ת חתם סופר' (שם):

"לבקשת האדון הגדול פישגאל - ע"ד ברוך בן שמואל שזה שנתים ימים נשא אשת אחי אביו בשמה מרים בת צבי, וסידר לו קדושין הירשל מארקוס חוץ לעירו סאטשין, והוליד ממנה ב' בנים ועתה היא מעוברת מהשלישי, והרב אב"ד אז מו"ה מאיר פאלעצ"ל [צ"ל: פאל זצ"ל], התרה בהם ולא שמעו ולא הטו אזן, והרב מורה הוראה של עכשיו בעזרת אקר"ט גרשו הזוג מבית הכנסת והבדילום מכל זכויות של בני הקהלה, והזוג טוענים שהם שמעו לקול הירשל מארקוס המסדר קדושין שהתיר להם, ועתה בקש ממני האדון הנ"ל להודיע עפ"י דת תה"ק מה יהי' משפט הזוג והמסדר קדושין המסית והמדיח לפי דבריהם...

יראה כל העין הרואה שהקידושין שסדר המסית הירשל מארקוס להזוג ברוך בן שמואל לישא דודתו מרים בת צבי אין בהם ממש, וחייבים כרת על כל ביאה וביאה, והיא יוצא ממנו בלא גט ומותרת לכל העולם חוץ מכהן, שהיא זונה ואסורה לכהן, והבנים מצוה לפרסם שהם ממזרים ובניהם עד סוף העולם...

אך בהיות שאסור לנו לעבור על ציווי המלך יר"ה, ע"כ אין אנו מחוייבים ולא רשאי לענות יותר מאשר הורשה לנו מפי הגדול המלך יר"ה... והנה נידוי וחרם אסור לנו מפי הקיסר יר"ה, וחלילה לעבור מצותו, אבל לגרשו מבה"כ ושלא להתחבר עמו ולמול בניו זה אינו נאסר מהמלכות, וכ' רמ"א שם [יר"ד סי' שלד] סעי' ו' ויש רשות לב"ד להחמיר עליו שלא ימולו בניו ושלא יקבר אם ימות ולגרשו בניו מבית הספר ואשתו מבה"כ עד שיקבל עליו הדין, והנה זה לא אסרו הקיסר, וגם שרי מדינתנו חסידים הם ורוצים בקיום דת של כל בעל דת ולענות הפורצים גדי דתם, ע"כ אם ב"ד וקהל שותקים לעוברי עבירה אלו הם בכלל ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת, ע"כ מובן לכל בר דעת כי יפה וכדין עשו במה שעשו לברוך ומרים הנ"ל..."

עובדא זו גם מזכיר מרן החת"ס במכתביו להקיסר 'אסטריא פראנף יאזעף הראשון', ראה 'ליקוטי תשובות חתם סופר' (חלק המכתבים סי' סא) "בקשה להממשלה למחות בעוברים על דת תוה"ק", וז"ל בתוה"ד:

"...האט אין איזראעליט זיינע טאנטע געהייראטעט, וועלכעס נאך דאן מאזאאישן געזעטצען אויף'ס שערפסטע פערבאטען איסט, אונד מיט איהר אויך קינדער געצייגט, וועלכע נאך עבען דייעזעס געזעטצע אלס באסטארדע צו בעטראכטען זינד" [בתאריך י"ט כסלו תקצ"ג].

תורגם מכתב זה ללה"ק נמצא ב'אוצרות הסופר' (חלק כא עמ' י):

"בכמה קהילות באונגארן אירעו מקרים שיהודים אחדים עברו על מצוות התורה בפרהסיא, ופשעו פשעים שנאסרו בפירוש בתורה, ועל דברים אלה מוטלים עונשים קשים, אף עונש מיתה... במקום רביעי נשא יהודי את דודתו, דבר האסור לפי דיני התורה באיסור חמור, והוא אף הוליד ממנה ילדים, ואלה נחשבים לפי חוקי התורה לממזרים... כל הפשעים האלה נעשים בפרהסיא, מבלי שהרב או ראש הקהל היו

מסוגלים למנוע את השערורייה הזאת".

בית הכנסת
בסעטשיין

עוד חזר החתם סופר וכתב להקיסר מכתב שני לטובת הדת ('ליקוטי תשובות חת"ס' שם סי' סב, ותורגם ב'אוצרות הסופר' שם עמ' יג), ובתוה"ד מזכיר שעדיין לא הוסר המכשלה, וז"ל:

"הואיל ואלה שנישאו בנישואין האסורים על פי דין תורה עדיין ממשיכים לחיות במצב גילוי עריות הזה ולהוליד ממזרים..." [בתאריך ב' אייר תקצ"ג].

פרשה זו מוזכרת גם במכתבו של המהר"ם א"ש לרבו מרן החתם סופר ('איגרות סופרים', מכתבי החת"ס, מכתב סח), שמבשרו על מיתת האשה החוטאת, ונעתיקו בסמוך.

"האדון הגדול פישגאל"

גם במקום אחר מזכיר מרן החת"ס לשבח 'האדון פישגאל' שעמד לעזר לשמירת התורה, ראה שו"ת חתם סופר (חו"מ סי' קצה) שכתב:

"ולא זו בלבד שמנהיגי ישראל עומדים בפרץ תל"ת [שלא ימצאו מחללי שבת בפרהסיא], הלא שרי הקומידאט ושרי העיר אין מניחים לעבור על הדת, ועובדא היה זה שבועות שתיים, [אחד] מנערים המנוערים פתח חנותו ביום אבול, ושלח האדון פישגאל והסגירה והתרה בו בהתראת עונש אם יפתח עד שימצא לו היתר ממורי הוראה..." [תאריך התשובה כנראה 'טבת תקפ"ח', ראה 'חכמי טראנסילוואניה' עמ' קלט הערה 84].

'פישגאל' אינו שם אדם (כפי שיש שטעו בעת שהעתיקו את דברי החת"ס הנ"ל), אלא תואר ותפקיד. ראה גם בשו"ת חת"ס אה"ע סי' סו (בגביית עדות): "בא אלי בן שר אחד מכפר אשר הי' כאן סופר אצל פישקאל", ושם בסי' סז: "בן השר סופר הפישגאל". והיינו פרקליט / עורך דין (ממשלתי או פרטי), השוה במכתבו של רבי יחזקאל בנט אב"ד נייטרא (מבית הגנזים עמ' רצא): לפי דעתי יצטרכו גם המה ליקח להם פישגאל.

"ברוך בן שמואל"

שמו מופיע ברשימות מסעטשין עם זוגתו מזיווג שלישי (ראה עוד להלן) ושלושה מילדיו. אצל שני הילדים הראשונים נרשם בהערה: "אונעהליך 1 קלאססע". דבר שלא נמצא בדומה לזה בכל המאטריקל שם.

נחוץ להעיר, שמצינו כמה פעמים בספרי ה'מאטריקל' שנרשם "אונעהליך" [במילון גרמני-עברית, תורגם: unehelich - לא לגיטימי], דהיינו מחוץ לנישואין, אבל אין הכוונה על חשש ממזרות ח", ועפ"י רוב הי' קידושין גמורים כדת משה וישראל, רק נרשם כן עפ"י החוק מחמת שלא נישאו בנישואין אזרחיים מאחר שלא הי' לאחד מהם אזרחות של הונגריה וכדומה. אבל כאן רשום "אונעהליך 1 קלאססע", דהיינו חומרתו ממדרגה ראשונה, וכנראה כך רצו להדגיש שהמדובר בממזרות רח"ל.

"מרים בת צבי"

האשה החוטאת 'מרים בת צבי' שהיתה נשואה בראשונה לאחי אביו של ברוך בן שמואל, מתה בשנת תקצ"ה.

וכך מבשר המהר"ם א"ש - בהיותו יושב על כסא הרבנות דיארמוט הסמוך לסעשטין - במכתבו להחתם סופר ('איגרות סופרים' שם) בשנת תקצ"ה:

"זה ימים מועטים ה' בחסדו בער מכרמו סילון ממאיר, כי מתה האשה החוטאת אשר בסעטשין אשר נהיית לאשה לבן אחי בעלה כו', ואולם השאירה קלקלה אחרי' שלשה ממזרים, ויש מהיראים האומרים לנפשם כי מוטל על מורי הוראה לפרסם הדבר ולכתוב להקהלות להיות למזכרת לבל יבואו בקהל ישראל, יורנו נא רבינו יחי' לעד את דעתו הרמה, ואל מי מקהלות יש לכתוב, כי לכתוב לכל קהלות ישראל הוא מן הנמנע, ובסביבותינו הלא הדבר ידוע..."

אחר מיתת אשה החוטאת מרים, נשא אשה בזיווג שני, ולאחר מכן אשה שלישית. לפי שנות לידתם של שני ילדיו הראשונים על כרחם הם מהזיווג עם החוטאת [ולכן נכתב ההערה הנ"ל], ורק הבת האחרונה אינה מהזיווג הראשון [ולכן לא נכתב הערה הנ"ל אצלה].

"שלא להתחבר עמו ולמול בניו..."

מתוך תשובת החת"ס יוצא שהחמירו עליו גם "שלא ימולו בניו... עד שיקבל עליו הדין". כאמור בשנת תקצ"ה מתה האשה החוטאת מרים בת צבי, וברוך בן שמואל נישא שוב, ולאחר מכן נולד לו בן שמצאנו את זכרו שנימול כדת וכדין. ככל הנראה כיון שכבר מתה החוטאת, ונשא שנית כדת וכדין, שוב הותר האיסור למול בניו, ואולי גם קיבל עליו תשובה כד' החת"ס בתשובה שם.

"המורה הוראה של עכשיו"

יתכן שהוא הג"ר שבתי שעפטיל הלוי מרגליות, תלמיד הג"ר יהושע העשיל באב"ד אב"ד טארנאפאל בעל 'ספר יהושע', שהי' מקודם אב"ד קעסטהעלי, ושימש ברבנות סעטשין בשנות התק"צ, עד שנתפטר מהרבנות בשנת תקצ"ו. (ראה עליו 'אישים בתשובות חת"ס' אות תקצט, 'אנציקלופדיה לחכמי גליציה' ח"ג עמ' 948).

בנוגע למחלוקת על הג"ר שעפטיל בסעטשין, יש דורשין לגנאי, רי"י גרינוואלד ('קורות התורה והאמונה בהונגריה' שם, 'לפלוות ישראל באונגריא' עמ' לב) כותב שהחת"ס התבטא במכתב נגד רבנות הג"ר שעפטיל בקעסטהעלי. [כנראה ע"ז סמך ב'אישים בתשובות חת"ס' שם].

אך מסופקני אם נכון הדבר, וחפשתי ולא מצאתי המכתב נדפס בשום מקום, רק איזה שורות שהעתיק גר"ו שם, ואין מקורו מוסמך. וראה שו"ת חתם סופר (ח"ו סי' לד) שכותב אליו בתשובה: "להרב החרוץ המופלג כמו"ה שעפטיל נ"י רב דק"ק קאסטהעל יע"א". ובשו"ת מהר"י הכהן (סי' כד) כותב אליו: "כבוד ידיד נפשי הרב הגדול החריף המפורסם חכם לב ומושלם במעלות ובמדות מוה' שבתי שעפטיל מרגליות נ"י".

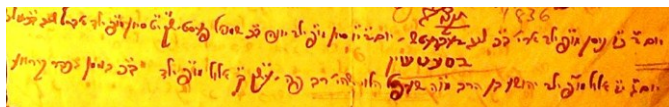
ויש לדרוש לשבח, שמדברי החת"ס בתשובה הנ"ל יוצא שהג"ר שעפטיל הבדיל הזוג מכל זכיות של בני הקהלה. ועל כן יתכן שהמחלוקת עבור רבנות הי' מחמת שעמד איתן כחלמיש נגד עוברי עבירה, ולפיכך ירדו לחייו. ובפרט - בשנת תקצ"ה - אחר שמתה האשה החוטאת, הי' מקום להקל על הנואף [בתנאי אם עשה תשובה כדון כד' החת"ס בהמשך התשובה שם].

סמוכין לדבר מצינו במכתבו של רבי שעפטיל להשתדלן ר' שלמה ראזענטאהל ממאהר משנת תקצ"ו (ראה 'קטלוג קדם', מכירה מס' 10, תמוז תש"ע, מספר 394), שכתב בתוה"ד: "אני בעו"ה כעת מחוסר פרנסה מאד, ואף בכל זאת אודה לא-ל ית' שפטרני מאנשים רעים וחטאים הללו בנפשותם..."

וראה עוד במכתבו של ראזענטאהל למהר"ם א"ש (נעתק ב'קורות התורה והאמונה בהונגריה' עמ' 53, 'תולדות משפחת ראזענטאהל' עמ' 25): "יום ד' העבר קבלתי מכתב מידידי הרה"ג מהר"ש אבדק"ק סעטשין, וקובל וצועק על אנשי עירו, אחרי עכשיו גברו אנשי רשע מכל חייבי כריתות, ויתלקטו אליהם ריקים ופוחזים ופערו פיהם לבלי חק לשפוך דמו כמים ארצה..."

אגב, בהעתק 'פנקס המוהל' של

[Handwritten text in Hebrew, likely a draft or a different version of the letter mentioned in the main text. It contains dense cursive script with some corrections and annotations.]

ממלא מקומו הג"ר פאלק ביכלער-סודיטץ אב"ד סעטשין, נרשם

מילה הראשונה בסעטשין שלהי שנת תקצ"ו "יום ג' י"ג אלול מו"פ [=מילה ופריעה] ילד יהושע בן הרב מו"ה שעפטל הלוי שהי' רב פה". [מאז נרשם הרבה ילדים שמל בסעטשין והגלילות עד סמוך לפטירתו]. ומזה אנו למדים שאף שעזב הג"ר שעפטל הרבנות, עדיין הי' גר איזה זמן בסעטשין, ואף כיבד את הרב החדש במילת בנו.

"המסית הירשל מארקוס"

לא ידוע לנו מי הוא המסית ה'ירשל מארקוס' שסידר קדושין לחוטאים האלו. והי' מקום להסתפק אם הוא ה'ירש מרקוס' תלמיד החת"ס שהתיישב בירושלים, המוזכר בס' 'ירושלימה' (וויען תר"כ, עמ' 205) שנפגש עם דר. פראנקל בביקורו בירושלים בשנת תרט"ז, והשתדל אצלו למען החרדים לדבר ה'. ואולי עשה תשובה והלך למקום שאין מכירין.

אך לפי"ד הגרמא"ז קינסטליכער יש לשער שאותו ה'ירש מארקוס' מירושלים, הכוונה לתלמיד החת"ס הג"ר יוחנן צבי הרש שלאנק מירושלים, בנו של הג"ר מרדכי שלאנק (על שניהם ראה ה'חתם סופר ותלמידיו' בערכם), ואולי על שם אביו מכונה 'מארקוס'. אבל בודאי אין כוונת החתם סופר לתלמיד זה, שהרי הוא נולד תקע"ה ('החת"ס ותלמידיו שם'), ואי אפשר שכבר סידר קדושין בשנות התק"פ.

שוב מצאתי שהצדק אתו, שכן באותו ספר 'ירושלימה' (עמ' 215) מזכיר "יוחנן צבי מארקוס". ויותר מזה מצאנו מבואר בס' 'בלב קשוב' (תולדות הג"ר אליעזר ברגמן איש ירושלים, אברהם ברטורא, תשמ"ג, עמ' 206), שכתב: "יוחנן צבי הירש שלאנק... לעתים נקרא גם מארקוס, כנראה ע"ש אביו, ואף חתם בשם זה...".

תאריך תשובת החתם סופר

ב'אוצרות הסופר' (שם עמ' ז) כתב שיש לקבוע תאריך כתיבת התשובה בשנת תקצ"ג בערך. אבל לפי המידע החדש שבידינו, לכאורה יש לאחר תאריך התשובה לשנת תקצ"ה, ויותר נראה להקדים ולקבוע תאריך תשובת החת"ס בשנת תק"צ לערך, כמו שנבאר.

הסיבה לאחר זמן התשובה לשנת תקצ"ה, דהרי כבר הזכרנו למעלה, המהר"ם א"ש במכתבו להחת"ס ('איגרות סופרים' שם) משנת תקצ"ה, כותב: "זה ימים מועטים ה' בחסדו בער מכרמו סילון ממאיר, כי מתה האשה החוטאת אשר בסעטשין אשר נהיית לאשה לבן אחי בעלה... ואולם השאירה קלקלה אחרי' שלשה ממזרים..."

לאור זה, ממה שכתב החת"ס שכבר נתעברה שלישיית, לכאורה יש לאחר התשובה לשנת תקצ"ד-תקצ"ה, עת שנולדה בתם, וככל הנראה בזמן לידתה או סמוך לזה

מתה האשה החוטאת, וכדמוכח מד' מהר"ם א"ש שמתה בשנת תקצ"ה והניחה ג' ממזרים [כנראה אחד מהם נפטר בילדותו ולכן אינו מופיע ברשימת הילדים הנ"ל]. אך לפי"ז צ"ע האיך יתקיים מה שכתב החתם סופר "זה שנתיים ימים נשא..." [ואולי לפי זה ט"ס וצ"ל "שבעתיים ימים"].

אבל היותר נראה נכון לקבוע תאריך התשובה לסוף שנת תק"צ. שהרי כתב החת"ס שהמעשה כבר אירע בימיו של האב"ד הג"ר מאיר פאל זצ"ל, ומתארהו החת"ס בברכת המתים, והוא נפטר י' סיון תק"ץ (מנו"כ בבודאפעסט, 'אוצר החיים' חלק י עמ' 72, 'אישים בתשובות חת"ס' אות שצו). ולזה גם מתאים מה שכותב החתם סופר "זה שנתיים ימים", שהרי אז כבר נולד להם שני בנים הראשונים, ואפשר שגם נתעברה בשנת תק"צ, וע"ז קאי דברי החת"ס ועתה היא מעוברת מהשלישי, אבל מת הולד או הפילה, ושוב ילדה להם עוד בת בשנת תקצ"ה, ובמיתתה השאירה אחריה ג' ממזרים.

דרך ערמוניות לקבלת תעודת נישואין

כפי האמור ל'ברוך בן שמואל' ו'מרים בת צבי' נולדו ג' בנים ממזרים. על שתי הבנות לא מצינו מידע אם נשאו לאיש. אבל לגבי הבן מצינו במאטריקל רשימת נישואין של הקהלה בעיר סאבאד-סאלאש את רישום נישואיו.

סאבאד-סאלאש היתה בימים ההם קהילה חדשה, הקהילה התחילה להתארגן בשנת תר"ח, והביהכ"נ נבנתה בשנת תר"כ ('קהילות הונגריה' עמ' 276). כמובן במקום כזה שרק אז התחילו להתיישב בה, הי' מקום מוכשר להסתיר ולהשכיח העבר, ולהתקבל בשתי ידיים לתושב העיר.

למרבה הפלא, לאחר חמש שנים שוב מצינו אותו שנשא שוב אשה, שמה כמעט זהה לקודמת, כנראה שנשא ב' אחיות [או שהוצרך לרישום נישואין מוסמך יותר מאשר עיירה קטנה הנ"ל, ושינה שם האשה וגילה לפי הצורך].

יש להדגיש שבנישואין הראשונים הי' הכרח למצוא יישוב חדש להפק זממו, אבל בנישואין השניים אחר שהי' בידו תעודת נישואין מקהלה בישראל, כבר הי' ניקל בידו לקבל אישור נישואין בעיר ואם בישראל קאלוב (ואולי ניצל הזדמנות הזמן בראשית ממלכתו של רב חדש).

מתוך רשימת המאטריקל ורישום נישואין מתברר שלכה"פ ג' ילדים נולדו לו. שני בנות נולדו לו בטיסא-סאלאש ליד טיסא-איגאר, שוב מצינו בן אחד שנולד לו בבודאפעסט, ראה בסמוך.

כסף מטהר ממזרים

כל זה מתאים בדיוק למה שמשפר הג"ר שלמה צבי שיק אב"ד קארצאג, בספרו 'סדור המנהגים' (מונקאטש תרמ"ח, ח"ג, הקדמה, ד ע"ב) - ציין ע"ז הרמא"ז

קינסטליכער ב'משוש אבות על בנים' (עמ' קעה), והעירנו ע"ז הרב ברוך אבערלאנדער רב בבודאפעסט - וכך כותב:

"ע"פ חק המדינה אם אחד דר בעיר ששה שבועות מכריזין הנשואין, והרב דמתא מסדר להם הקדושין והם בחזקת כשרים, מי יודע אם האיש או האשה כשרים לבא בקהל? מי חוקר ע"ז ומי מעיד עליהם שהם זרע כשר שמותר להם לבא בקהל?

"ואספר לכם עובדא, בהיותי בחור בר י"ד למדתי אצל מורי ודודי הגאון הצדיק מוה' דוד שיק וכו' שהי' אז רב בק"ק סעטשין, ושם הי' בעיר רווק כבר כ"ד עתיר נכסין ממשפחה נכבדה דשם, ולא יכול ליקח אשה באשר הי' ממזר דאורייתא, והוא המעשה שמביא החתם סופר חלק ששי סי' מ"ט, ואחר שנתקבלתי לרב דפה סדרתי גט בישוב סוליש בגליל איגאר עם הרב הגאון החסיד מוה' מנחם בלייער יחי' [מח"ס כבוד הלבנון, מונקאטש תרס"ג] רב בק"ק טיסאאיגאר יחי', ובעת שסדרנו הגט בא בין השומעים אחד והכרתי אותו שהוא הוא הממזר, ושאלתי אח"כ את הרב על מעשיו ועל מלאכתו שם, והשיב לי שהוא הגבאי בעיר, ונשא שם אשה והוליד בנים ובנות!

"וממילא מובן שאני פרסמתי הדבר שם ובכל גלילי, ומי יודע כמה וכמה כמותו באו בקהל ישראל וטמאו את הקודש. לזאת לדעתי חוב עלינו לתקן תקנה שלא ירים איש את ידו לסדר קדושין אם לא שיתברר ע"י כתב מרב ומראשי הקהלה לידת האיש והאשה שהם כשרים לבא בקהל ישראל.

וכן כותב עוד הרב מקארצאג - המכונה רשב"ן - בספרו 'תורה שלמה' (סאטמאר תרס"ט, פר' תצא, פג ע"ב):

"כבר עוררתי את חכמי ישראל שהחוב על זקני ישראל לתקן תקנה שאסור לסדר קדושין עד שיתברר שהאיש והאשה מותרים לבא בקהל ישראל. ומעשה שהי' כך הי' בק"ק סעטשין הי' רווק אחד נודע לממזר דאורייתא, והוא ההוראה שהורה רבינו בעל חתם סופר בחלק ששי סי' מ"ט, וכאשר למדתי שם אצל דודי הגאון מהר"ד שיק בעהמ"ח אמרי דוד הי' הרווק כבר כ"ד שלא הי' יכול לבוא בקהל ישראל, ואחר שנתקבלתי לרב פה סדרתי גט עם הרב החסיד ר' מנחם בלייער בגלילו יישוב סולוש, ובעת סדור הגט בא אחד לתוך הבית והכרתי אותו שהוא הממזר אשר בעל חתם סופר אסרו לבא בקהל. ואז שאלתי את הרב מה מעשהו פה? והשיב שנשא אשה בקהלה סמוכה ויש לו בנים ובנות והוא עתיר נכסין ואחד מראשי העדה דשם, ומיד הגדתי שהוא ממזר דאורייתא שהי' אסור לבא בקהל...

כפי הנראה לאחר שגילה הרב מקארצאג שהוא ובניו הם ממזרים מדאורייתא, עקר דירתו למקום שאין מכירין בעיר הבירה בודאפעסט [שם נולד לו כאמור בן, ששינה את שם המשפחה לשם הונגרי טיפוס, ונשא אשה מארה"ב. ככל הנראה היגרו אח"כ לארה"ב ומתו שמה]. שם מת כבן 84 שנה ונקבר בבית הקברות של הקהלה הניאולוגית במקום, ושם נקברה גם אשתו. לפי הרישומים בת אחת שלו השתמדה רח"ל.

ממזרא לא חיי

לסיום הדברים, מן הענין להעיר להא דאמרינן (יבמות עח ע"ב): וכן אמר רב הונא ממזרא לא חיי, והא אנן תנן ממזרין אסורין ואיסורן איסור עולם, אמר רבי זירא לדידי מפרשא לי מיניה דרב יהודה דידיע חיי דלא ידיע לא חיי, דידיע ודלא ידיע עד תלתא דרי חיי טפי לא חיי.

ועיין ב'בית שמואל' (אה"ע סי' ב סקי"ח), וז"ל: לכאורה קשה, הא קיימא לן ממזר לא חיי, והיינו אינו חיי י"ב חדשים כמ"ש בספר חסידים [סי' תק] דאינו חיי כמו טריפה דאינו חיי, ואפשר [ד]במקומו היה ידוע ואז חיי, ואחר כך הלך למקום אחר ונשוא אשה, ושם אין ידוע אם הוא ממזר. ועי' חזון איש (שם סי' א אות לד).

בעובדא דידן הדרך שנטמעו היא ממש כאופן שכתב הבית שמואל, שבמקומו הי' ידוע לממזר, והלך למקום אחר ונשוא אשה, ושוב ברבות הימים נטמעו. גם לא מצאנו יותר מדור שלישי של משפחה זו, ועקבותם לא נודעו, ויתכן שלא נשאר אף אחד מאותה משפחה, ותלתא לא חיי.

ב.ב.ש.

סעטשין – ביהכנ"ס בחורבנו

סעטשין – בית הכנסת בחורבנו

הרב יהודה ארי' טעסלער - אנטווערפערן

משפחת בארמינקא - הורוויץ מבריד

עפ"י המצבות בישוב 'בריד' (עיירה בין אורשיווא ומונקאטש) לאחר תיקון בית החיים בעזרת הארגון הנפלא 'אבותינו', ובצרוף שמות הנזכרים במאטריקל, נתבררו כמה פרטים חשובים אודות משפחת בארמינקא - הורוויץ אשר כפי המסורה השמורה במשפחה הם מתייחסים כבן אחר בן של השל"ה הק' ז"ע. ובכן בבחינת 'בל תמנע טוב מבעליו', השתדלנו לסדר הדברים לטובת בני משפחת בארמינקא הענפה, ואולי גם יתבררו פרטים נוספים עלי ידי הקוראים היקרים.

ראש משפחת בארמינקא - הורוויץ מ'בריד' היה הרה"ח ר' בנימין הלוי בארמינקא ז"ל. הוא נולד בשנת תק"ע לערך לאביו הרה"ח ר' יעקב הלוי ז"ל, אך לא ברור אם

עוד נולד בבריד, או שהגיע לשם לאחר לידתו. במפקד דשנת תר"ב (למספרם 842) נזכר עם השם 'יאקאבוויטש בנימין' [בנימין בן יעקב] ביחד עם אשתו, ב' בניו וב' בנותיו. שם זוגתו מרת פעסיל אך לא נתברר בת מי היתה.

[מן הראוי להעיר, שיש מצבה בבריד אשר נחרט עליו: פ"נ / איש תם וי' / כ"ה יעקב / ב"ה בנימין ה' / ונפטר בש"ט / י"ג מרחשוון / תקנ"ב לפ"ק. מסתבר שהאות ה' שנחרט לאחר השם הוא קיצור למלת 'הלוי', ובכן אולי מדובר מאביו של ר' בנימין. אמנם לפי סדר השנים אי אפשר הדבר, אם אנו צודקים בפיענוח המצבה שנפטר בשנת תקנ"ב. אך היות שתחתית המצבה מכוסה קצת

בעשב, אולי נחרט

באמת 'תרכ"ב'. ועדיין יש מקום לעיין בדבר].

במשך השנים נזכר השם 'בנימין בארמינקא' כמה פעמים במאטריקל דישוב בריד, וככל הנראה היה מחשובי התושבים. הוא נשאר לגור בכפר בריד עד סוף ימיו ושם מנוחת כבודו. על מצבתו נחרט: פ"נ / איש תם וישר / מו"ה בנימין בן / מו"ה יעקב הלוי / נפטר י"א כסליו / שנת תרמ"ג לפ"ק / ת.נ.צ.ב.ה.

זוגתו מרת פעסיל ע"ה כבר לא היתה בין החיים בשנת תר"ב, שהרי באותה שנה נקראה אחת

מנכדותיה (בת בתה מרת בלימא שטיינבערגער) על שמה. לצערינו מצבתה לא נמצאה.

מצאצאיו הידועים של ר' בנימין הלוי בארמינקא:

א. בנו מו"ה ר' מנחם בארמינקא ז"ל

הנקרא ר' מענדל. נולד בסביבות שנות תק"צ-תקצ"ה לערך. שם אשתו מרת פייגא. נפטר בצעירותו ימים אחדים לאחר פטירת אביו, ומנוחתו כבוד על ידו. וזאת אשר נחקק על מצבתו:

פ"נ / איש תם וישר / מו"ה מנחם בן / מו"ה בנימין ז"ל / נפטר י"ח כסליו / תרמ"ג לפ"ק.

מצאצאיו:

1. בתו פעסיל נולדה ביום כ"א אדר ב' תרי"ט. נקראה כמובן על שם זקינתה אשת ר' בנימין.

2. בתו מחלה נולדה ביום ט' ניסן תרכ"ג. בבית החיים דבריד נמצא מצבת מרת מחלה בת מו"ה מנחם סג"ל נפטרה י"א ניסן תרס"ד.

ב. בתו מרת בלומא ע"ה אשת מו"ה ר' ישראל דוב שטיינבערגער ז"ל מבריד

מרת בלומא נולדה בבריד לר' בנימין ומרת פעסיל בארמינקא בשנות תק"צ-תקצ"ה לערך. בהגיעה לפירקה נישאה בסביבות שנת תר"י עם אחד מתושבי בריד, ר' ישראל דוב שטיינבערגער.

ר' ישראל דוב נולד בבריד בשנת תק"צ לערך למו"ה ר' משה וזוגתו מרת שיינדל ז"ל. במאטריקל נרשם לראשונה עם שם המשפחה 'בערקו מאשקאוויטש' [בער - בנו של משה], אך בהמשך כבר נקרא שטיינבערגער. היה אדם חשוב במיוחד ונגיד מפורסם, וידוע בהסביבה עם כינויו 'ר' ישראל בער בריד'ער'.

לאחר נישואם המשיכו לגור בבריד. במאטריקל נרשם שגרו בבית מספר 129. ביחד עם אחיו הנגיד ר' יעקב שטיינבערגער ז"ל, ניהל ר' ישראל בער את טחנת הריחיים בבריד, שהיה ברשות בני משפחת שטיינבערגער משך הרבה שנים עד עת המלחמה (גם לאחר המלחמה חזר נכדו ר' בנימין ב"ר חיים צבי שטיינבערגער לבריד, והמשיך הלאה לנהל את הריחיים שם עד סוף שנות תש"ל. אז עבר עם בני משפחתו לארצות הברית וזכה להקים משפחה חשובה).

ר' ישראל בער ואשתו מרת בלומא נשאו לגור בבריד משך כל שנות חייהם, וזכו להגיע לימי זקנה ולהקים משפחה ענופה. על מצבת ר' ישראל דוב נחרט:

פ"נ / איש תם וישר ירא ד' / רחום ומוקיר רבנן / והי' מהנה ת"ח מנכסיו / ומהונו נתן לדלים / מו"ה ישראל דוב / בן מו"ה משה ז"ל / נפטר זקן ושבע ימים / ג' שבט

תרע"ה לפ"ק.

אשתו מרת **בלימא ב"ר בנימין הלוי ע"ה** נפטרה ביום כ"ד שבט תרע"ה ומנו"כ על יד בעלה. על מצבתה נחרט:

פ"נ / ביתה פתוח לרוחה / לעני פרשה כפיה / ידיה לאביון שלחה / מהוללה ומשובחה / מרת **בלימא בת מ' / בנימין נפטרה כ"ד שבט / תרע"ה לפ"ק.**

מצאצאיהם:

1. בתם מרת **פעסיל ע"ה** נולדה בבריד ביום כ"ג שבט תר"ב. נקראה כמובן על שם זקינתה מצד אמה, אשת ר' בנימין הלוי בארמינקא. בהגיעה לפירקה נישאה ביום כ"ט שבט תרכ"ט עם בעלה ר' **משה ליב שפיגעל ז"ל**, שנולד בישוב קאזמאנא בשנת תר"ה לר' הירש ומרת ליבא שפיגעל ז"ל. הרב יעקב קליין אב"ד בילקא נרשם כמסדר הקידושין. לאחר חתונתם נשארו לגור בבריד. מרת פעסיל ע"ה נפטרה ביום י"ז טבת תרע"א ומנו"כ בבריד. מצבת ר' משה ליב לא נמצאת.

מצאצאיהם: בנם **דוד שאול** נולד תרל"ו, בנם **חיים צבי** נולד תרל"ח, בתם **אסתר הי"ד** שנולדה בשנת תרנ"ה ונישאה עם ר' **משה בנימין** (ב"ר ישראל חיים) **קירשנבוים הי"ד** מסוכא-בראנקא על יד דאלהא. (בשנות הזעם נעקדה"ש בנם ירחמיאל, ובתם טשארנא הי"ד. שרד בנם שלמה ז"ל שהתיישב בארה"ק ת"ו).

2. בתם מרת **רייזל ע"ה** נולדה ביום ה' שבט תר"ג. בהגיעה לפירקה נישאה בקיץ דשנת תרל"א עם בעלה מו"ה ר' **יצחק עקשטיין ז"ל** ב"ר **אלימלך** ומרת **דבורה עקשטיין** מישוב **דעשקאוויטץ** על יד בריד. הרב יעקב קליין אב"ד בילקא נרשם כהמסדר קידושין. מרת רייזל נפטרה ביום ט' סיון תרפ"א ומנו"כ בבריד. מצבת ר' יצחק לא נמצאת.

מצאצאיהם: בנם ר' **יעקב עקשטיין הי"ד** מבריד שהיה מחשובי תושבי הישוב לפני המלחמה. ר' יעקב נשא לאשה את זוגתו החשובה בת ר' **יוסף ליבערמאן** מישוב **ראסטיקא** על יד אורשיווא. שרדה מהמלחמה בתם החשובה מרת שלמה סטרולאוויטש שתחי' מקרית יואל.

3. בנם ר' **שמואל מאיר שטיינבערגער ז"ל** נולד ביום י"ב טבת תר"ך ונימול על יד הרה"ח ר' משה יעקב כ"ץ מבריד (נפטר ב' אלול תרל"ג). ככל הנראה נקרא על שם ר' שמואל מאיר הכהן כ"ץ מתושבי הישוב (אביו של ר' משה יעקב הנזכר – נפטר כ' שבט תר"ד), ואולי היה גם קשר משפחה ביניהם. בהגיעו לפירקו נשא את זוגתו מרת שרה ע"ה, אך לדאבון כולם נפטר בהיותו אברך צעיר ר"ל בן כ"ב שנה, ובנו הנולד אחר פטירתו נקרא אחריו. מנו"כ בבית החיים בבריד.

4. בתם מרת [חי'] **דבורה ע"ה** נולדה בבריד ביום י"א תשרי תרכ"ד. בהגיעה לפירקה נישאה עם ר' **משה** (בן דודה ר' צבי דוד) **ראזענבערג ז"ל** מבריד.

5. בנם **יעקב שטיינבערגער**. נולד כ"ג טבת תרכ"ה. נימול על ידי ר' יעקב שארף, ור' דוד זיכרמאן שימש כסנדק. לא נתברר יתר פרטים עליו.

6. ר' **דוד יהודה** (ליואפאלד) **שטיינבערגער** ז"ל נולד בבריד ביום כ"ו אייר תרל"א ונימול על ידי הרה"צ ר' אהרן צבי מבריד ז"ע. בהגיעו לפירקו נשא לאשה בשנת תר"ן את זוגתו מרת **טשארנא** ז"ל בת ר' **משה שאהנפעלד** מקאמלאש, והתיישבו בקאמלאש (ככל הנראה אשתו היתה אחותה של ר' מרדכי זאב חתן דודו ר' יעקב שטיינבערגער הנזכר לקמן).

ביום כ"א אדר ב' תרנ"א נולד בנם **פייבל מענדל** שנימול על ידי ר' אברהם שעכטער ז"ל שו"ב סילץ, וכסנדק שימש זקינו ר' ישראל בער שטיינבערגער. בנם ר' **שלמה** הי"ד מרונדא רומניה נולד תרנ"ה, ובנם ר' **מנחם** הי"ד מקלויזענבערג נולד תרנ"ט.

7. ר' **חיים צבי שטיינבערגער** ז"ל נולד בבריד ביום כ"ה אייר תרל"ז ונימול על ידי הרב דוד ווייס שו"ב. בהיותו כבן ח"י שנה נשא ביום ט"ז טבת תרנ"ה את האשה מרת **מלכה** בת גיסו ר' משה ראזענבערג. על תעודת הנישואין נרשם החתן ר' חיים צבי כתלמיד ישיבה, והרב **מאיר איזראעל** אב"ד בילקא שימש כמסדר קידושין.

מבניו היה ר' **בנימין שטיינבערגער** ז"ל שנקרא על שם זקינו ר' בנימין בארמינקא. חזר אחר המלחמה לבריד, נשא זוגתו בזיוו"ש ונשאר לגור שם. בשנת תש"ל הצליח לצאת משם עם משפחתו והגיע לניו יארק. תקופה קצרה לאחר שהגיע לניו יארק נכנס להרה"ק בעל **דברי יואל מסאטמאר** ז"ע שעוד זכרו מזמן שהיה אב"ד אורשיווא, שישוב בריד היה חלק מהגלילות. לאחר ששמע ממנו סיפור נדודיו נתן לו סכום של 500 דולר שהיתה תרומה נכבדה במיוחד, ובזה הצליח לסדר עצמו מחדש ולהשתקע בהצלחה בניו יארק.

ג. בנו מו"ה ר' אהרן צבי הלוי בארמינקא ז"ל

הרה"ח ר' אהרן צבי בארמינקא נולד בבריד ביום י"ג אב שנת תר"ב, והיה מתושבי הישוב משך כל ימי חייו. בהגיעו לפירקו בהיותו כבן שבע-עשרה שנה נשא לאשה בשנת תרל"ט את זוגתו מרת **אסתר** ע"ה שנולדה בבריד בשנת תר"א לר' **יום טוב ליפא מערמעלשטיין** ז"ל ואשתו מרת **ליבא** ע"ה.

[חמיו ר' יום טוב ליפא נולד בשנת תקפ"ד ונפטר בהיותו בן מ"ד שנה ביום כ"ח אייר תרכ"ח ומנוחתו כבוד בבית החיים בריד. לא נמצא מצבתו. חמותו מרת ליבא ע"ה נולדה בשנת תקפ"ה לערך לר' **משה ומרת שיינדל שטיינבערגער** ז"ל, והיתה אחותה של ר' ישראל דוב שטיינבערגער הנזכר לעיל. ובכן ר' אהרן צבי בארמינקא היה גם גיס עם דודו מצד אשתו. מרת ליבא נפטרה ביום כ' אלול תר"ן. על מצבתה בבריד נחרט – אשה צנועה מ'

Brid, Ukraine

Brid, Ukraine

ליבא בת מו"ה משה נפטרה כ' אלול תר"נ.

אביה ר' משה נזכר בין תושבי בריד עוד במפקד דשנת תקצ"ב. "איש תם וישר י"א מ"ה משה בן מה"ר יהודא נפטר י"ד אב תרט"ו לפ"ק תנצב"ה עם נש' [מת] כל הצדק"ים ומנו"כ בבריד. מצאצאיו ר' ישראל דוב שטיינבערגער הנזכר, ר' יעקב שטיינבערגער מבריד, בתו מרת שבע אשת ר' צבי דוד ראזענבערג מבריד, בתו מרת ליבא מערמעלשטיין הנזכר, ובתו מרת צירל אשת ר' אריה אקערמאן מבריד].

לאחר נישואיהם המשיכו לגור במקום לידתם, ונרשם שגרו בבית מספר 50. ר' אהרן צבי ומרת אסתר נשארו לגור בבריד משך כל שנות חייהם וזכו להקים משפחה מפוארה, אשר נמנו ביניהם חסידים ואנשי מעשה מפורסמים.

ר' אהרן צבי נפטר ביום ז' לחודש אב שנת תרס"ב ומנוחת כבודו סמוך לאביו. על מצבתו נחרט:

ויאסף אהרן על עמיו / פ"נ / איש תם וישר ירא ד' מרבים / הולך תמים ופעל צדק / רודף צדקה וחסד / נהנה הי' מיגיע כפו בשמחה / צדקות עשה שכמו עם נבי? / בניו גידל על ברכי התורה /

Brid, Ukraine

ישרים דרכי ד' שלקח אותו / בן נ"ט שנים פחות
ו' ימים / מו"ה אהרן צבי בן / מו"ה בנימין הלוי
ז"ל נפטר / בש"ט ז' אב תרס"ב לפ"ק.

אשתו מרת אסתר נשאה בחיים כארבע עשרה
שנה אחריו, וגם היא נפטרה בבריד ושם מנוחתה
כבוד. על מצבתה נחרט:

פ"נ / אשה חשובה גדלה / בניה לתורה עשתה /
מעשים טובים מרת אסתר בת / מו"ה יו"ט ליפא
ז"ל / נפטרה ז' אדר / ראשון תרע"ט / ת.נ.צ.ב.ה.
מצאצאיהם:

1. בנם הרה"ח ר' יצחק יעקב הלוי בארמינקא-
הורוויץ ז"ל מבריד. נולד ביום י"ד שבט תרכ"ז

ונימול על ידי הרה"צ ר' אהרן צבי טערקילטויב 'הרבי מבריד' ז"ע וזקיניו ר'
ליפא מערמעלשטיין שימש כסנדק. נרשם אצל לידתו שהשם המשפחה שונה אז
מבארמינקא להורוויץ.

בהגיעו לפירקו נשא לאשה את זוגתו מרת חנה בת דודו ר' משה (ב"ר יום טוב
ליפא) מערמעלשטיין וזוגתו מרת הינדא, ונשאר לגור בבריד משך כל ימי
חייהם.

ר' משה מערמעלשטיין נולד בבריד ביום ה' שנת תר"ח לר' יום טוב ליפא ומרת ליבא,
וככל הנראה נקרא על שם זקיניו מצד אמו שנפטר בשנת תר"ד. נימול ע"י הרב יעקב
שארף והרב משה יעקב כ"ץ נרשם על הלידה. נפטר בצעירותו ר"ל שהרי בשנת תרנ"ח
כבר נקרא נכדו הנולד לבתו אחריו. מסתבר שלכן הוסיפו לנכדו גם השם 'בנימין'
כסגולה לאריכות ימים].

ר' יצחק יעקב הורוויץ נפטר עוד לפני שנות הזעם, ומנוחתו כבוד בבית החיים
דבריד. נחרט על מצבתו 'איש יקר ונכבד / הנהנה מיגיע כפו / מו"ה יצחק יעקב
בן מו"ה... [אהרן] צבי [יתר האותיות נמחקו ואי אפשר לקרואם]. זוגתו מרת חנה
ה"ד נהרגה עקדה"ש.

מיוצ"ח: בנו ר' משה בנימין הורוויץ ה"ד מבריד נולד תרנ"ח ונקרא כמובן על
שם זקיניו, בנו ר' מרדכי הורוויץ ה"ד נולד תרס"ה ושימש מלמד דרדקי בבריד,
בנו ר' יום טוב ליפא הורוויץ ה"ד מבריד נולד תרס"ט ונשא לאשה את זוגתו
מרת חוה (בת ר' משה) אייזיקאוויטש מבריד, בנו הרמן הורוויץ [השם קודש
לעת עתה לא נתברר] שאיבד את בני משפחתו בשנות הזעם אך הוא שרד
והתיישב בקרית-אתא, ובתו הינדא אשת ר' יעקב עקשטיין ה"ד מבריד.

אגב בבית החיים דבריד יש גם מצבת שלמה ב"ר יצחק יעקב הלוי שנפטר ביום ב' שבט תרע"א (נולד כ"ג תמוז תרנ"ה).

2. בנם הרה"ח המפורסם ר' דוב בעריש הלוי הורוויץ הי"ד שו"ב וש"ץ בקהילת אויבער-ווישאווה הנודע בכינויו ר' בעריש ווישאוו'ער.

ר' בעריש נולד בבריד ביום ד' אייר שנת תר"ל ונימול על ידי הרה"ח ר' יוסף כ"ץ סופר מבריד (חתן הרה"צ ר' אהרן צבי מבריד). בהגיעו לפרקו נשא לאשה את זוגתו החשובה מרת רחל מרים בת הרה"ח ר' ישראל שלום טויב ז"ל שו"ב בערעגסאז ובנו של הרה"צ ר' אהרן צבי מבריד ז"ע.

ר' בעריש היה חסיד מפורסם, ונסע להרה"ק בעל דברי יחזקאל משינאווא ז"ע ועוד מצדיקי דורו. עוד בהיותו ילד צעיר הכיר בעצמו כשרונותיו לנגן המנגן ולכבד את ה' מגרונו. ובכן כאשר הגיע פעם לבריד אדם שהיה מוכן ללמד חכמת הנגינה, ראה ללכת אליו ובמשך השנים נתפרסם שמו בכל קצווי תבל כבעל מנגן נפלא.

ר' בעריש ווישאוו'ער - בביקורו באנטווערפן

לימים נתקבל לשרת כשוחר בקהילת טיסא-אווילאק, ומשם בשנת תרס"א לערך נתקבל לשרת כשו"ב וש"ץ בקהילה החשובה דאויבער-ווישאווה במחוז מארמראש הדרומית. כנזכר שמו הלך לפניו כבעל מלחין נפלא, וכחו היה גם רב להכיר דרך עבודת ה' דהצדיקים כאשר פגש אותם, ועל פי הבנתו חיבר ניגונים המתאימים לפי דרכם. מסופר עליו שמלאכת חיבור הניגונים היה בשבילו עבודה מיוחדת, ואף היה תמיד נזהר לטבול במקוה טהרה קודם שחיבר ניגון.

שלח מניגוניו לחצרות כמה מאדמו"רי דורו, ביניהם להרה"ק בעל דברי יואל מסאטמאר ז"ע אשר מהם מפורסם במיוחד הניגון 'לשלום עליכם' 'קל אדון' ולהנענועים, להרה"ק בעל אהבת ישראל מויזניץ ז"ע ובין יצירותיו ששרים עוד היום מפורסם הניגון המיוחד ל'בר-יוחאי' ול'ואמונה כל זאת' ועוד. גם שלח לחצרות ספינקא ובארשא.

לקראת סוף חודש אייר שנת תש"ד רוכזו כל בני קהילתו דאויבער-ווישאווה והסביבה למען העלותם על קרונות משא לכיון גיא ההריגה אוישוויץ. לפני פרידתם מהעיר הגיד הבעל תפלה הותיק ר' בעריש דברי התעוררות ועורר את העם לתשובה שלימה, ואז אמר עם כל הקהל סדר תפלת נעילה מלה במלה. מיד

בהגיעו לאושוויץ נעקדה"ש ביחד עם רוב בני קהילתו - הי"ד.

צאצאיו: מרת **חיה דבורה** אשת דודה ר' **מרדכי שלמה** (ב"ר ישראל שלום) טובי מאנטווערפען הי"ד. ר' **יעקב משה** שו"ב בסקראנטון בארצות הברית עוד לפני שנות הזעם וחתן שו"ב ר' ישראל דוד הכהן כ"ץ מאוהעל, היחיד שנשאר מכל בית הוריו, נפטר כ"א טבת תשי"ז וזכה להשאיר אחריו דורות ישרים ומבורכים. ר' **אהרן צבי** מבערגעסאז הי"ד נולד תרס"ח ונקרא על שם זקינו מצד אביו והיה חתן מו"ה משה הלוי שפירא בן הגה"צ אב"ד טערצאל. ר' **אברהם יצחק** הי"ד שו"ב בישוב פריצין ע"י אונגוואר חתן הרה"ח אברהם מרדכי פעלבערבוים שו"ב קאסאן. מרת **שינדל** נולדה תר"ס אשת ר' **יעקב פעלדינגער** מוורעצקי-אנטווערפען הי"ד. מרת **פעסיל** הי"ד (נקראה על שם זקינתה אשת ר' בנימין) אשת שו"ב ר' **לוי יצחק** (ב"ר אהרן צבי) טובי מבערגעסאז-אנטווערפען בזיו"ר. מרת **לאה** הי"ד אשת ר' **ליפא לאיאש** בזיו"ר. מרת **שרה רבקה** הי"ד אשת ר' **יעקב יחיאל רובין**. ר' **יחזקאל שרגא** הי"ד מאנטווערפען נולד בווישאווא תרע"ג ונקרא ע"ש הרה"ק בעל דברי יחזקאל ז"ע, חתן אצל אחותו הבכירה מרת חיה דבורה.

3. בנם הרה"ח ר' **יום טוב ליפא הלוי בארמינקא** ז"ל ממארגרעטען (נקרא כמובן אחר זקינו מצד אמו ר' יום טוב ליפא מערמעלשטיין). נולד בבריד בסביבות שנת תרל"ב. בהגיעו לפרקו נשא לאשה את זוגתו מרת **חיה שרה טייטלבוים** ע"ה שנולדה בישוב בערעג-קאמלאש בשנת תרל"ג.

לאחר נישואם גרו בישוב 'טארניאשפאלשא' Tornyoşpálca במחוז סאבאלטש באונגארין ואחר כך נתיישבו במארגרעטען.

מצאצאיהם: בנם ר' **חיים הלוי בארמינקא** הי"ד ממארגרעטען נולד בטארניאשפאלשא בשנת תרס"ב, ונשא לאשה את זוגתו מרת **רבקה** (ב"ר **יעקב קאפיל**) ווייצנער (בנם הרה"ח המפורסם ר' **יעקב קאפיל הלוי בארמינקא** מחסידי ויזניץ ומעמודי התווך דמושב קוממיות אשר נפטר לאחרונה). בנם ר' **יעקב הלוי בארמינקא**. בנם ר' **שלמה הלוי בארמינקא** הי"ד מסלעשט בגלילות מארגרעטען, נולד תרס"א בטארניאשפאלשא, נשא לאשה את זוגתו מרת **מלכה רוזנטל** (בנם הרה"ח ר' **יעקב יצחק בארמינקא** מבני ברק). בנם ר' **אריה צבי הלוי בארמינקא** הי"ד מנאדיפולו, נולד תרס"ה ונשא לאשה את זוגתו מרת **מאשע העללער**. בנם ר' **אברהם הלוי הורוויץ-טייטלבוים** ז"ל מבני ברק-ארה"ב, ובתם מרת **שינדל** ע"ה נולדה תרס"ח, אשת ר' **צבי ריכטמאן** ז"ל (נפטרה י"ז תשנ"ה ומנו"כ בקרית יואל).

4. בתם **פעסיל** ע"ה נולדה בבריד ביום י' סיון תרל"ו. נקראה ע"ש זקינתה אך לא נתבררו פרטים עליה.

5. בנם הרה"ח ר' **אברהם הלוי הורוויץ** ז"ל משאראש פאטאק. נולד בבריד ביום כ"א טבת תרל"ח, ונרשם על הלידה דו"ז ר' יעקב (ב"ר משה) שטיינבערגער. לאחר נישואיו עם זוגתו מרת **רבקה** ע"ה השתקע בשאראש-פאטאק ונפטר שם קודם המלחמה.

מצאצאיו: בתם הרבנית מרת **ליבא** ע"ה (ככל הנראה נקראה על שם זקינתה אשת ר' יום טוב ליפא מערמעשלטיין) אשת הגאון ר' **אליעזר צבי גאטליעב** זצ"ל דומ"ץ מניאמץ וויליאמסבורג נפטרה ט"ו טבת תשס"ב ומנו"כ בקרית יואל, ובנם הבחור **אהרן צבי הי"ד**.

6. בתם **רבקה** ע"ה נולדה תרמ"ה.

7. מרת **רחל לאה** הי"ד נולדה בשנת תר"ן. בהגיעה לפירקה נישאה עם ר' **שלמה אליעזר** (בן ר' יוסף אייזיק) **בערגשטיין** הי"ד מפעטריווא, והתיישבו בעיר רעטיאג.

מצאצאיהם: משה מרדכי הי"ד, פייגה זיסל הי"ד, אסתר הי"ד. שרדו בנם **משה גליק** מבני ברק, ובתם מרים לעוו.

8. בנם **משה** בארמינקא ז"ל נולד בסביבות תרל"א ונימול על ידי הרה"צ ר' אהרן צבי מבריד זי"ע. לא נתבררו יתר פרטים עליו.

*

בסיום נזכיר עוד שמות למשפחת 'בארמינקא' מבריד הנזכרים בהמאטריקל, אך לעת עתה לא הצלחנו לברר במדוייק הקשר. אולי גם הם היו בנות של ר' בנימין בארמינקא.

1. מרת **חיה בארמינקא** ע"ה אשת ר' **ליב ראזענבערג** ז"ל מבריד. גרו בבית מספר 130. ביום י"ג תמוז תר"ל נולדה בתם **פייגא**. ביום י' אייר תרל"ז נולדה בתם **רחל לאה**.

2. מרת **רייזל בארמינקא** ע"ה אשת ר' **מרדכי שווארץ** ז"ל מבריד. גרו בבית מספר 51. ביום י"ב תמוז תר"ל נולדה בתם **חיה אסתר**. ביום י"ט חשון תרל"ה נולד בנם **אהרן**. ר' שלום טערקעלטויב ור' בנימין בארמינקא נרשמים על הלידה.

3. מרת **עלא בארמינקא** שנולדה בבריד ונישאה עם ר' **יצחק שפילמאן** מיולניצא. נרשמים לידת יוצ"ח: 1. **אהרן** בשנת תרט"ז. 2. **שמואל** באלול תרי"ח ונימול ביום ח' אלול ע"י ר' אהרן ווייס. ר' שמעון שפילמאן נרשם על הלידה. (ב"ד ושם' נזכר ר' **אהרן צבי שפילמאן** הי"ד מיולניצא שנולד תרל"ח לר' יצחק ומרת עלא שפילמאן. נשא לאשה את זוגתו מרת ח' מינדל).

לעת עתה לא הצלחנו לברר יתר פרטים עליהם.

הרב שמעון דייטש - קרית יערים

עוד על רבי משה סופר בן ה'כתב סופר' ומשפחתו

כהמשך למאמרי בעלה 20, אוסיף עוד כמה פרטים, וכן לתולדות חתנו רבי יצחק אייזיק בנימין וצאצאיו

בהקשר לתולדותיו של ר"א רוזנפלד חמיו של ר' משה סופר.

כפי המקובל ר' אלימלך רוזנפלד נשא אשה שניה לאחר פטירת זוגתו הראשונה, ושמה היה מרת שרה ע"ה, היא עלתה לאחר פטירתו לארץ ישראל והתגוררה בצפת ובירושלים, ונטמנה בהר הזיתים.

כתבנו בתולדות כי אין לנו מידע על בניו של ר' אלימלך, אך יש לציין את דברי חתנו ר' משה סופר בפנקס המוהל שכתב: "עד זקנה ושיבה טוב יטיב עמי לעזרני

רבי אלימלך סעפלאקער

להיות מוהל בחיתוך פריעה ומציצה אצל הילד מאיר במו"ה גיסי יהודה זעלקי ראזענפעלד ביום עש"ק פר' נשא י' סיון תרל"ו, בישוב ק. סעפלאק.

בהקשר למה שכתבנו שרבי משה סופר בן מרן הכתב סופר כתב באיזראליט את תולדות חייו של זקנו החת"ס (בגרמנית), הנני לציין כי בספר "זכרונות ומסורות מהחת"ס" תרגם הרב בנימין שלמה המבורגר את התולדות ללה"ק. כן עלי להביע את תודתי להרב יהודה שטראססער שליט"א על צילום מכתבו של רבי משה סופר להרב יוסף לייב סופר אב"ד פאקש, ופורסם בשעתו בקובץ "אוצרות הסופר".

יש עוד לציין שבראש ספר 'זכור לאברהם' נדפס מכתב מהגאון ר' יוסף אדלער אב"ד טורדא, שעוד זכה להכיר את דודו ר' משה סופר, ומביא שם מאמרותיו ששמע ממנו בשם אביו ה'כתב סופר'.

חתנו רבי יצחק אייזיק בנימין

חתנו של ר' משה סופר, הנגיד הנכבד ר' יצחק אייזיק בנימין זצ"ל מק"ק סעפלאק, הי' ידוע כבעל חסד, ביתו היה פתוח לרווחה עבור כל עוברי דרך וכן גידל בביתו ילדים שלא היה להם היכן להתגורר, כמו"כ הקים בביתו ביהכ"נ לתורה ולתפילה. לעת זקנותו נפטרו על

רבי בנימין פרקש חתן רבי משה סופר

רבי יצחק אייזיק בנימין

פניו זוגתו הראשונה ובנו היניק ע"ה, הוא נשא לאשה את מרת מינדל ע"ה בת זקנינו מר"ה רבי משה סופר זצ"ל, כשהיא עדיין צעירה לימים, וממנה זכה להקים את משפחתו המבורכת, ר' יצחק אייזיק נפטר לבית עולמו בגיל פ"ד ונטמן בבית החיים בבלאז'ש. מרת מינדל וכל משפחתה ניצלו מהשואה וזכו לעלות לא"י. לימים כששמע כ"ק האדמו"ר רבי יוחנן סופר זצ"ל אב"ד ערלוי, שמרת מינדל התגוררה בבית בנה בשכונת קטמון בירושלים, התבטא אילו הייתי יודע הייתי בא לבקרה, לכבוד בית אביה רבי משה סופר. מרת מינדל נפטרה כ"ח אב תשכ"ח ונטמנה בבית החיים ברחובות.

רבי מנחם זאב גרוס ומשפחתו
חתנו של רבי יצחק אייזיק בנימין

ר' מנחם זאב נולד לאביו ר' אברהם זצ"ל בעירת הודו-נאנאש שבהונגריה, ביום כ"ג אב תרפ"ג.

סיפר כי בהגיעו לגיל שבה נקרא להתגייס לצבא, הלך לבקש את ברכתו של הרה"ק ר' שלום אליעזר הלברשטאם מראצפרט הי"ד, בנו של הרה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנז ז"ע, שברכו, ובכך זכה להינצל מגזירת הגיוס.

'אוד מוצל מאש' עבר את מאורעות השנה האיומה שם איבד את זקנו אמו ואחיו שנעקדו על קידוש ה', מסירות נפשו לאביו התבלטה במיוחד בזמנים קשים אלו איך שהתגנב מדי פעם לחדר האוכל ולקח מס' פרוסות לחם כדי להחיות את אביו, אף אחר שנתפס כמה פעמים ע"י הנאצים ימ"ש.

אחר המלחמה עלה לארץ ישראל והתגורר במושב בית מאיר, שם נשא את זוגתו הדגולה מרת רבקה ע"ה בת ר' יצחק אייזיק בנימין זצ"ל, חתנו של רבי משה סופר מזיבנברגען, בן מרן הכתב סופר נכד מרן החתם סופר זצ"ל, על זוגתו היה ניתן לראות את המשכיותה של משפחת החתם סופר, באשר בחכמתה ופקחותה הצליחה להעמיד את ביתה, בדרך אבותיה הק', זאת על אף הקשיים הרבים שעמדו כנגדה.

אחר שלוש שנים עבר להתגורר יחד עם אביו ואחיו במושב בית חלקיה, שם נמנה על מייסדיו ברוח התורה והמצוות, בצוותא חדא עם המרא דאתרא הרב צימרמן זצ"ל.

איש תם וישר וירא אלוקים, היה קובע עיתים לתורה ומשתתף בשיעוריו של המרא דאתרא הרב שלמה פולק שליט"א, מעשיו היו בהצנע לכת, לא החזיק טיבותיה לנפשיה, והיה בורח מן הכבוד.

מדת החסד התבלטה אצלו במיוחד, כאשר הטלפון היחיד במושב היה בביתו, וכל הודעות של שמחה ושאר הודעות היו עוברים דרכו, כך שהיה צריך לרוץ מדי פעם לבשר לכל אחד על ההודעה שקיבל, היה דואג לשלומו של כל אחד ותמיד מצא את

רבי מנחם זאב גרוס

הזמן והשעה למען הזולת, לסבול את כאבו ולכאוב את מכאוביו.

על חינוך בניו עמד במסירות נפש, כאשר הציעו לו מקום לימודים עבור בנו, שיתאים לו יותר מבחינה גשמית, הלך הוא לראות את המקום, אך כשראה שמבחינה רוחנית המצב אינו כשורה, עמד הוא על גדריו ולא הסכים להכניסו לשם.

כידוע מרן בעל ה"שבט הלוי" הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל, היה מגיע מדי שנה בשנה לשבות במושב בית חלקיה, עי"כ נוצר היכרות בינו לבין בני המושב, פעם אחת התבטא, על ר' מנחם וזוגתו שהם בני עולם הבא.

ביום י"ט מר חשון הסתלק על פניו בנו

יחידו מחמד עינו ר' אברהם יצחק אייזיק זצ"ל, כאשר הוא בן מ"ו שנים, כאשר הוא מקבל את יסוריו באהבה.

ביום ראשון כ"ג מר חשון תשס"ח הסתלק לבית עולמו, הלוויתו יצאה מביתו במושב בית חלקיה לעבר ביהכ"נ "אוהל יוסף", שם הספידוהו חתנו כ"ק האדמו"ר משעדליץ, המרא דאתרא הגאון רבי שלמה פולק, הרב זוסמן, ר' דוד פולק. הלוויתו המשיכה לעבר בית החיים ביסודות, שם הוטמן ליד בנו יחידו ר' אברהם יצחק זצ"ל. זוגתו מרת רבקה ע"ה נפטרה ביום כ"ד ניסן תשע"ג ונטמנה בסמוך לבעלה ולבנה בבית החיים ביסודות.

בנם ר' **אברהם יצחק אייזיק** זצ"ל נולד לאביו ר' מנחם זאב במושב בית חלקיה, ונקרא ע"ש זקניו, ר' **אברהם גרוס** זצ"ל, ואבי אמו ר' **יצחק אייזיק בנימין** זצ"ל.

היה איש תם וישר, וירא ה' מנעוריו, השכים והעריב לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, כל מהלכו היה מביתו לביהמ"ד ומביהמ"ד לביתו, זמן רב קודם שעת התפילה היה ממתין בפתח ביתו, כדי שעוברים ושבים יקחו אותו לבית הכנסת, כשחזר מבית הכנסת אם עדיין לא סיים את התפילה לא היה מסכים לאכול דבר מה עד שסיים את תפילתו, וכן כל מצוה ומצוה היה מקיים במסירות נפש בעבודה וביגיעה גדולה, קבע עיתים לתורה, היה לומד בחברותות או בשיעורים במשך רוב שעות היום, כשהיה מגיע לדבר מוקשה, היה מקשה ושואל, לא היה מוותר עד שהיה מגיע לתשובה המניחה את דעתו. כל ימיו עברו עליו בייסורים ומכאובים אשר קבלם באהבה ובשמחה, ומתוך כך עבד את בוראו, על פניו היה ניתן לראות את השמחה של מצוה שלוויה אתו בעת קיום המצוות דבר שהיה להפליא, גם כשתקפוהו ייסורים קשים היה מראה פנים שמחות למכיריו, צהלתו הייתה תמיד על פניו והאיר אור צוהל לכולם, היה שואל ומתעניין בשלום כולם, לבו היה שלם בשמחת חבריו, כשאחד עשה שמחה היה מתעניין איך היה ומה היה.

ר' אברהם יצחק נסתלק לבית עולמו כשהוא בן מ"ו שנים, ב"ט מר חשוון תשס"ו, יום פטירת זקנו ר' אברהם זצ"ל שעל שמו נקרא. נטמן בבית החיים יהי זכרו ברוך, תהא נשמתו צרורה בצרור החיים.

אביו רבי אברהם גרוס

רבי יוסף גרוס

ר' **אברהם** זצ"ל נולד לאביו הר"ר **יוסף** הי"ד ב"ר **זאב** זצ"ל **גרוס** מעירת האידו נאנאש, ולאמו מרת **רחל** ע"ה בת ר' **פנחס רוט** זצ"ל, אמו נפטרה עליו [בגיל עשרים ושש, ונקברה בביה"ח בנאנאש] בהיותו בן ארבע חודשים, כשהיא משאירה אותו ואת אחיו ר' **משה וולף** זצ"ל [התגורר אחר המלחמה בחיפה] יתומים. לאחר מכן נשא אביו ר' יוסף את מרת **ליבא** הי"ד בת למשפחת לינצר, ר' יוסף דאג שלא יהיה קנאה ושנאה בין בניו שנולדו לו משני נשיו וע"כ היה דואג לחלק בעצמו את האוכל בין בניו.

[נאנאש היא אחת מששת הערים במחוז האידו שבהונגריה והייתה אחת מהקהילות החשובות בהונגריה, תקנות מיוחדות קבעו להם בני הקהילות אותם קיבלו עליהם ועל זרעם העוסקים בעניני צניעות, חינוך הילדים, שמירת שבת ועוד. בעת פילוג הקהילות הגדירה הקהילה עצמה

כאורתודוקסית, התפילה היתה בנוסח ספרד, כדרך החסידים, ובזמן מסוים אף נפתח שם 'קלויז' חסידי. מרבניה הידועים היה ר' ישראל פישל סופר-שרייבר, מחבר ספר "אפסי ארץ" עה"ת שהיה נקרא בפי כל 'הצדיק מנאנאש', נודע ומפורסם לאיש קדוש ובעל מופת. לאחר פטירתו בשנת תרנ"ח כיהן חתנו ר' בן ציון הלפרט, ולאחר פטירתו בשנת תרע"ח נבחר בנו ר' יקותיאל יהודה, שעמד גם בראשות ישיבה שהקים. גורש לאושוויץ ביחד עם שאר בני הקהילה, אך יד ה' עמדה לו והוא ניצל, וחזר עם שרידי הקהילה לעיר, לאחמ"כ עבר להתגורר בארה"ב. לאחר עזיבתו מונה הרב חיים צבי יעקובוביץ לרב העיר, עד עלייתו לא"י].

מזוגתו השניה מרת ליבא הי"ד נולדו לו עוד ששה בנים: ר' **יעקב** הי"ד, נעקה"ש בשנות השואה; ר' **יחזקאל** זצ"ל, נעלם אחרי השואה; ר' **אפרים** הי"ד, נעקה"ש בשנות השואה; ר' **ראובן יצחק** זצ"ל, התגורר אחר המלחמה בבאר שבע; מרת **שרה** ע"ה, התגוררה בקערעסטור. (בעלה היה גבאי של הרה"ק ר' ישעיל'ה קרסטעירער), לאחר המלחמה היגרה לאמריקה ביחד עם בעלה, היא נפטרה בלא שהשאירה זש"ק; מרת **צביה** הי"ד, נעקה"ש בשנות השואה יחד עם בעלה ר' שמעיה הי"ד ושני בניה.

רבי אברהם גרוס

ר' זאב וזוגתו מרת ליבא ע"ה נעקדו על קידוש ה' בשנות השואה יחד עם כל קהילת הודו-נאנאש, יום הזיכרון ליהודי הקהילה נקבע ליום ו' בתמוז.

ר' אברהם שתה את כוס התרעלה בשואה האיומה שם איבד את אביו, ואשתו הינה הי"ד בת ר' **צבי אלימלך לינצר** זצ"ל, וחמותו מרת **חנה שינדל** הי"ד, ובנו הילד **אפרים** הי"ד, שנעקדו על קידוש ה' הי"ד. לאחר המלחמה נישא לזוגתו מרת **מלכה** בת ר' שמואל הלוי זצ"ל, שגם עברה את כוס

התרעלה ואיבדה שם משפחתה ואת בנה יחידה הילד חיים הי"ד.

לאחר המלחמה עלה לא"י שם שהו [הם עלו שנה לפניו] בניו ר' **מנחם זאב** זצ"ל, ור' **ראובן יצחק** זצ"ל. בתחילה התגוררו בישוב "בית מאיר", לאחר מכן עברו לישוב "בית חלקיה" [שם הישוב לקוח מלשון הפסוק בתהילים: חלקי ה' אמרתי לשמור דבריך] שנבנה וקם באותם ימים, ע"י קומץ אנשים שבאו לאחר המלחמה וחייפשו להקים מושב חרדי שישמרו בו את כל התורה ומצוות כהלכתם, ובפרט המצוות התלויות בארץ. בראש הקהילה עמד המרא דאתרא הרב יוסף צימרמן זצ"ל.

[הרב צימרמן היה אדם גדול, אישיות רבגונית מיוחדת, כרכא דכולא ביה, מתמיד עצום, לילות שלמים לא עלה על מיטתו, בקי בתנ"ך ובמשניות בע"פ, צם בשני ובחמישי בקיץ

ובחורף, גם בנסיעותיו הארוכות לצרכי הציבור, כשהוא אינו מוריד את המעיל העליון. מסופר כי בפרוץ מלחמת העולם השנייה נתפס בידי הגסטאפו הגרמני ימ"ש ובהיותו בעת צרה נדר, שאם יזכהו ה' להשתחרר מידם ולעלות לא"י, יעשה דבר מה לשוב א"י, ואכן לאחר כמה שנים שהתגורר בארץ החליט לממש את משאלתו, להקים ישוב בא"י שידגלו בתורה עם עבודה, ימים ספורים לפני פטירתו הזכיר את מאמר חז"ל: א"ר יוחנן מפני מה זכה עמרי למלכות, מפני שהוסיף כך אחד בארץ. (מתוך ספר עדות ליעקב).

"ירא וחרד על דבר ה'" מילים אלו נכתבו ע"ג מצבתו, תיבות המסמנות וכוללות את אישיותו של ר' אברהם, היה ידוע במידת טובו וצדקתו, דבק במצוות כיבוד אב ואם והיה משתדל להפליא בקיום מצוה זו, טוב לב ורחמן על הבריות, בגופו ובממונו סייע לחבריו ומכיריו, כל ימיו הרבה באמירת תהילים בתפילה ושיח לפני השי"ת.

ר' אברהם נפטר ב"ט מר חשוון תשי"ט, ונטמן בבית החיים סגולה בפתח תקוה, ועל מצבתו נחרט: פ"נ / הירא וחרד על דבר ה' / מהו' **אברהם גרוס** ע"ה / ב"ר יוסף / אב רחמן מסור ונאמן ה' לבניו / בן שכיבד להפליא את הוריו / ריחם ועזר בגופו ובממונו למכיריו / הרבה להגיד תהילים כל ימיו / מנוחה ימצא כעת מתלאות חיו / נשמתו הטהורה עלתה אל על / ביום י"ט מרחשון תשי"ט / ת' נ' צ' ב' ה' / וש"א רחל.

זוגתו מרת מלכה ע"ה האריכה ימים בשנים מעל גיל מאה, היא נסתלקה בשיבה טובה ביום כ"ה אדר תשס"א ונטמנה בבית החיים ביסודות.

בנו הר"ר **ראובן יצחק** בן ר' אברהם זצ"ל איש תם וישר וירא אלוקים, היה קובע עיתים לתורה ומשתתף בשיעוריו של המרא דאתרא הרב **שלמה פולק** שליט"א. זכה לפאר ולרומם בית ה' בהכנת יצירות מופלאות מעץ עבודת יד, מעשי ידיו אלו פיארו את בית המדרש במושב, וכן את סוכותיהם של רבים, ביתו שימש כבית ועד לחכמים כאשר שימש כאכסניה לכ"ק האדמו"ר רבי **שלמה מבאבוב** זצוק"ל שאף הדליק בביתו ביום הראשון של חנוכה את נר חנוכה, ולכ"ק האדמו"ר רבי **אברהם יצחק קהאן** זצוק"ל **מתולדות אהרן**, שהיה מגיע למשך תקופה ארוכה לשבות ולנוח במושב. ר' ראובן יצחק זכה לראות דורות ישרים מבורכים ההולכים בדרך התורה והמצוות, נסתלק ביום ד' תשרי תשע"ג, ונטמן בבית החיים ביסודות.

'ספר הזכרון'

בעלה הקודם העתקנו כמה פרקים מתוך 'ספר הזכרון' לחברת לומדי ש"ס שייסד רבי משה סופר. לפנינו יובא צילומים מעמודים נוספים של הקונטרס, ובהם שמות רבנים, אישים נכבדים ותלמידי חכמים שנמנו בין חברי החברה, ובזה להנציח את שמם באהלי תורה. חלקם ידועי שם וחלקם נודע לנו רק מתוך קונטרס זה. יהא זכרם ברוך.

שנת תרנ"ד לפ"ק

לזכרון בהיכל ד' — היכל ד' המה

בוה

ספר הזכרון

(שנת הששית)

אשר לפני ד'

יראי ד' והושבי שמו

שמו לחוק ומשפט החבירים הנעימים, בפז ופנינים מסולאים, תורה
 וחכמה מצומדים, ויראת ד' אוצרם, בעדי עד"ים אחוים, ואגודתם עלי
 ארץ ברית חברתנו היקרה "לומדי ש"ס" במחוז "קוקל"
 ואגפיה, ללמוד ולגמור הש"ס תלמוד בבלי ככל שנה
 ושנה, והתאספו יחד ראשי עם קודש המה, היה הרבנים הגדולים
 יושבי מדון, עם אלופי לומדי ואוהבי התורה לחוג באהבה ואחוד,
 בגיל ורננה, בזמן אסיפה כללית בשמחת מצוה סעודת
 מרעים את חג סיום הש"ס ביום ד' ר"ח סיון למחרתו
 נסה עלינו אור פניך ד' תרנ"ג לפ"ק.

במקום התיכון של מחוז "קוקל" ואגפיה

סה באללאוואשאר י"א.

נרפס ברפוס א. ה. זופניק, דראהביטש (גאליציען).

Druck von A. H. Żupnik, Drohobycz (Galizien)

8

ואחר אשר ראש ומנהיג החברה הרב מו"ה משה סופר נ"י פתח האספה
כוללת במוטב מעט ודעת כיאות והודיע כל עניני החברה מעמדה
ומצבה ונשאו ונתנו בהן ומצאו הכל על נכון נעתר לבקשת כלם כאחד
להשיג המשרה הנכבדה על שכמו ולהיות ראש ומנהיג החברה גם לשנה
הבע"ל תרנ"ד, היים ברכה ושמחה" לפ"ק.

ואלה שמות הנבחרים אשר יעמדו לימינו :

הרבני מו"ה **אפרים פאלאטשיק** ק.סט.מארטאן
לגבאי צדק.

הרבני מו"ה **ישראל ווייס** קישקענד
לרואם השכון.

הרבני מו"ה **יצחק הירש הלוי** באואד-אויפאלו
למזכיר.

ואלו המה אנשי קרואי מועד (אויסשוס-מעננער) :

הרבני מו"ה **זאב קאהן** ערדאָ סט. גיארגי

משה הירש געזשע

שמעי' פארקאש באלאוואשר.

ונמנו וגמרו שיהי סיום השי"ס אי"ה ברוב עם הדרת מלך. ביום ד' מתרת
ר"ח סיון, לישועה וברכה" תרנ"ד לפ"ק במקום
התיכון באלאוואשאר בבית ועד להכמים בית רם ונשא של הבריניו הרבני
הנגיד מו"ה שמעי' פארקאש נ"י, ובעת ההיא יקבעו בהסכמת רוב אנשי
החברה מקום וזמן הסיום על שנת תרנ"ה לפ"ק.

כתבנו בספרא זכרון לפ"ק

לזכר עולם.

יהיו בהם הצדיקים וחסידים, הישרים והתמימים, חברים היקרים שהלכנו לעולמם:

היה הרב הגאון הישיש כש"ת מ"ה זאב הלוי אבדק"ק דיטשא סט. מארטאן זצ"ל.

הרבני המופלג הקצין המפואר כש"ת מ"ה משה מאנדל זצ"ל מ. אויוואר.

הרבני המופלג ח"יב צדיק תמים כש"ת מ"ה מנחם מענדל ראזענפעלד זצ"ל ט. אויפאלווא.

בני הוותיק וחסיד כש"ת מ"ה ישעיה הורוויץ ז"ל שו"ב אדאמאש.

הרבני המופלג מ"ה יחזקאל ציטראן ע"ה מעדיע שפאלווא.

הרבני המופלג הוותיק כש"ת מ"ה יוסף מרדכי שו"ב זאננענ-קלאר, ס קערעסטור.

הרבני המופלג הוותיק וחסיד כש"ת מ"ה אלימלך גאלדשטיין משאב.

והרבני המופלג מ"ה יצחק עלעק, וו. אודווארהעלי.

בגן עדן תהי' מנוחתם, ולקץ התחיה יקומו מאדמתם, קיימנו בהם ובנפשותם, כתקנת הברתינו לזכותם, מליצי יושר יהי' בעדני, ובעד כל בני הברתינו ;

זה השער לד' צדיקים יבואו בו.

אלה יעמדו על הברכה, להביא ברכה לביתם, המתחברים ליראי ה' ולהושבי שמו איש איש כפי חלקו הלוקא. דרבנן, המסכת אשר הגיע אליו ללמוד עפי' הסכמת ראשי החברה, נוסף לזה ילמד כל חבר מבעלי ברית חברתו כפי תקנה הדשה **ה"י סמנים ישע אורח** אורח חיים למעלה; ביטנה ההיא נעלה מעלה מעלה כפי **מ"ן** עד סוף **ס"ד** ללמדה, ובזכות זה נעמוד **ה"י** לפני שוכן סעודה, וד' יגמור בערנו טוב סלה.

שם	מקום	מסכת
הרב מ"ה יששכר דוב קאהן	אבדקיק ערא סט. גיארגני	זבחים
" " שמען סופר	ערלויא	נדה
" " כלב פייבל וועזעל	טארדא	פסחים בכורות
" " אברהם גרינבוים	האסוסא	יבמות
" " משה אהרן מאנדעלבוים	ס. וואשארעלי	מנחות
" " גרשון שמערן	ס. לודאש	נדרים
" " משה סופר ד"מ החברה	וו. אודווארהעלי	ביצה
" " בן ציון וועזעל	קראנשטארט	גיטין סנהדרין
" " יהונתן בנימין הורוויץ	ביסטריץ	גיטין שבועות
" " יעקב יצחק גליק	שאסבורג	עירובין
" " יצחק ליב סופר	דרא-אביטש	שבת
כ"ה ליובליך ראזענפעלד	ק. סעפלאק	הוריות
" " אפרים פאלראטשעק גבאי	קארדא סט. מארטאן	בבא קמא
" " אברהם פארקאש הלוי	באכבורג	סוטה
" " אברהם סאלדאמאן	נאני טרערעמא	עבודה זרה
" " אברהם ראזענפעלד	כאכ נאדאש	שבת
" " אברהם ווייס שויב	נאני באראשנא	הולין
" " אברהם אשר זעליג שטיין	דארדא	כריתות
" " אברהם שמהה עלעק	כויסנא	מעילה
" " אברהם שמשון שווארץ	כ. כט. פאל	קידושין
" " אברהם צבי יאקאבאוויטש	באדא-יאשאר	מועד קטן
" " אורי שרגא אהנן ראטהשטיין	קארדא סט. וואשארעלי	קידושין
" " איצק אינגאטץ	קארדא סט. מארטאן	קידושין
" " איצק ערצמאן	כאגיאד קאשארד	מעילה קנים וכי
" " אייוק גאלדשטיין	ערדא סט. גיארגני	זבחים
" " אליהו לייכטמאן שויב	כאגיאד	זבחים
" " אליעזר ווירצבערגער	נאני בין	בכורות
" " אליעזר דוד בוכוואלד	כאראש באגאט	בבא מציעא
" " אפרים שויב	כאראש סט. קיראלי	בבא קמא

מסכת	מקום	שם
ראש השנה	וועצקע	מריה אשר גידאלי
מועד קטן	בארדאש	אשר גאלדשטיין
יבמות	ערדא סט. גיארני	אשר ענול לאָב שריב
מגילה	באיאן	בונם גרין
שקלים	גיאלקוטא	בנימין אבעל
עירובין	האריע	דוב הירש
ביצה	מעזא באדאן	דוד פֿריעדמאן
סנהדרין	שארד	דוד קאהן
שבת	ס. נאדאש	דוד ראוענבערג
כתובות	עגרעשטא	דוד דוב ועליג
כתובות	ערדא סט. גיארני	לאָב קאהן
קידושין	סט. האראמשאג	זאב איסר סאלדאמאן
ביצה	מאראש לודאש	זעליג גרינפעלד
ערכין	טשיקסערעדא	זעלקי ראוענפעלד
נדרים	מ. לודאש	דױס, אױס מייזנער
טהרות	האדאק	חיים יהודה צבי שטיין
גיטין	קיש קענד	ישראל ווייס רױח
חולין	בעועדא אויפאלווא	יצחק הירש הלוי שריב המוכיר
הוריות	נאני בון	יהושע שפיעלמאן
ברכות	באראטאש	יהושע יעקב בירגער
עבודה זרה	וואירא סט. איוואן	יהודה חיים צבי שלעזינגער שריב
פסחים	קעלעמענטעלדקע	יואל ראוענפעלד
ביצה	מעזא באדאן	יונה הירש
כריתות	וואיא	יוסף מיטטעלמאן
שקלים	גיאלאקוטא	יחזקאל לאָבל
סוכה	קאראד סט. מארטאן	יוסף שלמה לעדערער שריב
סנהדרין	ק. סעפלאק	יעקב גליק
מגילה	מאראש באגאטה	יעקב הירש
גיטין	מאראש באגאטה	יעקב לאָב שריב
ביצה	מ. לודאש	יעקב פאנעטה
כתובות	בעטפאלא	יעקב ציטראן
שבת	סאס נאדאש	יצחק בייערן
שקלים	ניאראטא	יצחק זילבערשאטין
כריתות	גאלאמבפאלווא	יצחק כ״ץ
הגיגה	נאני קענד	יצחק ציטראן
ביצה	מאראש לודאש	יצחק אייוויק לעבאוויטש
שבת	קערעשר	ישעי דייטש הלוי
קידושין	ק. סט. פאל	ישראל הירש
קידושין	קאראד סט. מארטאן	ישראל שטערן
סנהדרין	קאנשטאדט	ישראל מאיר גליק
סוטה	דאיא	ישראל מאיר גאלדאפפעל
זבחים	העווין	ליב ראוענפעלד שריב
ברכות	סאלאמפאלווא	ליב סאלדאמאן
סוכה	אקאשפאלווא	ליבש שפירא
הוריות	ק. סעפלאק	מאיר באן
חגיגה	טערעמי אויפאלווא	מאיר ליבש ראוענפעלד

- ח א -
12

שם	מקום	מסכת
מרה מאיר ליב טורטעלבוים	קארטשאנפאלי	גיטין
"	מ. ווא שארהעלי	מגילה
מענדל פריימאן	פאטשפאלווא	בבא מציעא
"	גילדאש	ראש השנה
מרדכי קרויס הכהן	אדאמאש	גיטין
"	שאַסבורג	זבחים
משה בארוך שויב	אקאשפאלווא	נדרים
משה דייטש	מ. לודאש	ביצה
"	ק. סעפלאק	הוריות
משה האראוויטץ	געזשע	בבא קמא
"	מ. באגאטה	קידושין
"	לארינצפאלווא	שבועות
"	ב. מאדראש	חגיגה
"	שאַסבורג	תמורה
"	ערדא סט. גיארגי	מס' זרעים
"	קיבעד	מכות
"	לאַוויטא	עדיות
"	מ. לודאש	בבא בתרא
"	ס. קערעסטור	יומא
נחמיה ראזמאן	מאטש	מועד קטן
"	שארפאטאק	עירובין
"	הערמאנשטאדט	זבחים
"	מיקעפאלווא	ראש השנה
"	מ. לודאש	ביצה
"	ערדא סט. גיארגי	סוטה
"	ניידארף	תענית
"	וואיא	חולין
"	סענדעמטער	חולין
"	באללאוואשאר	ביצה
"	קראנשטאדט	סנהדרין
"	ראווא	מכות
"	ערדא סט. גיארגי	בבא בתרא
"	אלאה שאימאש	בכורות
"	טשיק'סערעדא	ערכין
"	באללאוואשאר	ביצה
"	מ. לודאש	ביצה

13
 אלה שמות בני חברתינו; חבירים יקרים ונעימים, בפז ובפנינים מסולאים,
 ד' יחיים ויברכם, אשר קבלו עליהם, ללמוד לגמור ולסיים כל אחד
 ואחד מסכתא שלהם, עד בוא אייה יום הסיום, ואשרי מי שיבואו לכאן
 ותלמודם בידם, נרוה דודים ונתעלם באהבים, באהבת ובשמחת התורה
 נגילה ברננים, ירננו הצדיקים בד' ליחד יהודים, וכן יראו ישרים וישמחו,
 וחסידים ברנה יגילו, נגילה ונשמחה בשמחת של מצוה סעודת מרעים,
 לקיים מה שנאמר לך אכול בשמחה לחמך, ושתה בטוב לב יינך, כי כבר
 רצה אלהים מעשיך.

ואלה מוסיף על מאה ועשרה הראשונים, ד' יוסיף אלף ככה פעמים, האנשים
 התשובים והיקרים, אשר גם המה נלווים עמנו, להסתפח בנחלת
 ד' ובנחלתינו, יש להם חלק וזכות בחברתינו, הן המה אוהבי ומחויקי
 תורתנו, אשר התנדבו לקחת להם מסכתא לעשות נחת רוח ליוצרינו,
 וכפי תקנת חברה שלנו, נתנו ללומדי תורה מבני חברתינו ללמדם על
 שמם וזכרם, ותאות נפשינו להועיל ולזכות גם לאנשים זולתינו:

ואלו הם שמות המתנדבים, כהנים ליום וישראלים.

הנגיד ה' משה גדלי' ווייסבורג הכהן, דעשפאלווא, סוטה
 בנו הקצין ה' שמואל ווייסבורג הכהן, גאלפאלווא, מגילה
 הקצין ה' יהודה וואלף הכהן, שאַסבורג, מעילה
 הקצין ה' יחזקאל דייטש הלוי, קאטשארד, ערכין
 הקצין ה' יצחק אהרן ציטראן, באבאהאלמא, מכות
 הקצין ה' אליעזר דייטש הלוי, גיאדראן, אהלות.

אפריון נמטיי, להאי גברא יקרא, יקר רוח רוב תבונה, הרבני המופלג
 אוהב ועוסק בתורה כשית מויה נחמי' ראזמאנן ניי איתן
 מושבו בישוב מאטש אשר הורם והונף והקדיש לקרן קיימת ספריו
 הקדושים, אשר מחיר ערכם עולה מאה זהויכ ואשר עוד בחיים חיותו
 המה לאהוות עולם לצמיתות לחברתינו חברת "לומדי הש"ס" מחו קוקר
 ואגפיה, כאשר היא בכתובים אתנו בשטר מתנה בכל תוקף ועו, וגם
 הספרים נחתמים בחותם החברה, ובצדקתו ואהבתו אהבת חבר יקר
 לחברתינו משלם בכל שנה ושנה חמשה זהויכ למען שיוכל ללמוד ולעסוק
 בתורה בהם, כל ימי חיותו פה עלי אדמה, וכגמולו ישלם לו ד' ויקיים בו
 מקרא שכתוב, כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים, אומרים לפעלא
 טבא וישר כחו וחילו לאורייתא, עוד ינוב בשיבה טובה, וצדקתו עומדת
 לעד, ממנו יראו וכן יעשו להגדיל תורה ולהאדירה.

עוללות

לעלה 20 - אודות חיבור אבוד מבעל 'עין הבדלח' על מקואות

ראשית דבר אודה לכם מאוד על הגילוי בדבר דברי תורתו של זקיני רבי חיים צבי מנהיימר שהיה גאון אדיר בדורו, וכפי שכתבתם לא שפר גורלו ורוב דברי תורתו נאבדו ברבות הזמנים.

אודות חיבור זה על הל' מקוואות, ידוע כבר שהוא חיבר חיבור גדול וכדלקמן, אך משמח לראות את הקדמתו שכתב ואף חלק מדברי תורתו מתפרסמים לראשונה בבמה מפוארת זו.

רבינו זצ"ל לא הדפיס את חידושיו בחייו כפי שנהג רבו מרן החת"ם סופר, אך חיבור זה שונה משאר כתביו שהיה מוכן לדפוס, מה גם שכאן מצאנו שרבונו נקב את שם חידושי תורתו בשם 'עין הבדלח', ומכאן יתד ופינה לכל ספריו שיצאו שנים רבות אחר פטירתו לעלמא דקשוט.

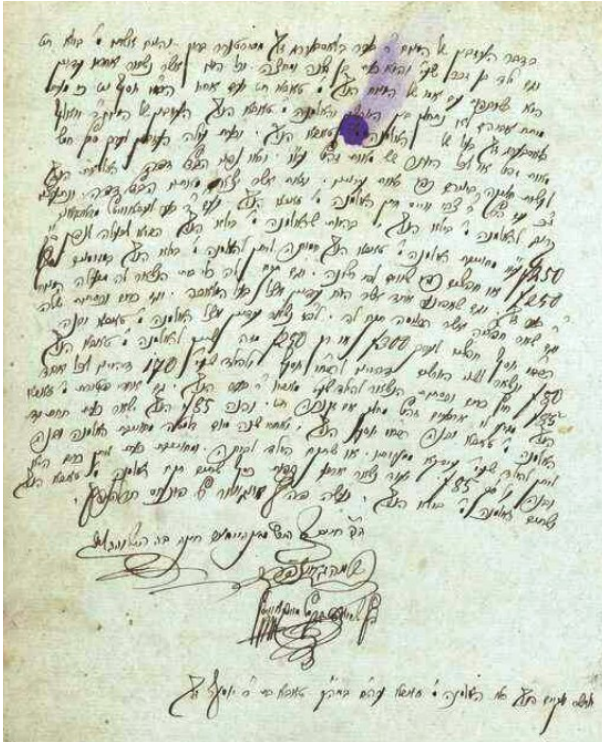
הגאון רבי משה שטרן אב"ד דעברעצין כתב בשנת תשמ"א מכתב ברכה לרגל הוצאת שו"ת עין הבדלח שוב לאור עולם ע"י ש"ב האחים הברפלד מני. לאחר שהוא מאריך בגודל שבחו ותהלתו של הגאון הנ"ל שזקיניו היה תלמידו, הוא מסיים את מכתבו:

כמה וכמה פעמים שמעתי מכ"ק אאזמו"ר האמיתי ציסע"ו כקש"ת מור"ר יוסף מאיר טיגערמאן זצוק"ל אב"ד ניהייזל שהיה תלמיד מובהק להגה"ק בעל 'עין הבדלח', שרבו הגדול

עיקר כח תורתו שקע בספרו שקראו 'ארבע נהרות יוצאין מעדן' (א"ה כנראה ברבות השנים לא זכר הגאון הנ"ל את השם המדוייק של הספר, רק את העובדא שהוא היה מחולק לד' פירושים) על הל' מקוואות חיבור רב ועצום בכמות ואיכות עם ד' פירושים הפלא ופלא, ותמיד היה אומר שאלמלא היה ספרו זה נדפס על הל' מקוואות היה כל ענין חמור בהלכה חמורה זו פרוס לפנינו כשמלה בלא שום גמגום וחבל וכו' עכ"ל

בענין שאר דברי תורתו שלא נדפסו יש תח"י מכתב שכתב לי הגאון רבי מנשה הקטן קליין אבדק"ק אוגוואר בו הוא כותב: עוד הראה לי ר' זכריה הנ"ל (עלפנד שהו"ל שו"ת עין הבדלח) הרבה כרכים בכת"ק שהחזיק ברשותו שהיו כתבים בכל

התורה כולה וגם מכתבים, ולאחר זמן אמרו לי שמכר רובם או כולם לאיש בשמו האשי מאשקאוויטש שהיה גר במיאמי ביטש פלארידא, הוא היה לי כמדומה חתנו של הנגיד ר' פייש מאשקאוויטש מאונגוואר שאחר המלחמה גר בווענעזועלא, והנני בטוח שהכת"י נמצאים באיזה מקום וצריך לחפש חיפוש אחר חיפוש ולמצוא מבוא למשפחת עלעפאנד יוצאי חלציו של ר' זכריה הנ"ל או משפחת האשי הנ"ל. אולי הרה"ג המפואר [שמואל טובי'] טיבור שטרן גאב"ד במיאמי ביטש, ומסתמא הוא יודע יותר מה קרה אח"כ עם הכת"י ואיפה הם נמצאים, וכדאי לפנות אליו בכל

כת"י וחתימת רח"צ מנהי"מ ברפנסק אונגוואר (ביהס"ה) ל עם הדיינים רבי שלמה גאנצפריד ורבי שמואל מאשקאוויטש - התודה להרב ש.ב.י. סיימון

אופן... וכאמור בעיני ראיתי ממש הרבה כרכים בכת"י ק מרבינו העיין הבדלח זצלה"ה זי"ע ועכ"י...

פעמים ונמצאים דפים עם חידושי תורתו שניכר שהם חלק מתוך מערכות שלמות שאבדו ואינם, ומתוך חביבותם שרדו מעט מזעיר לפליטה. יש תח"י צילום של אגרת ממנו אל רבי זוסמן סופר אב"ד פאקש שממתינים לפענוח [ראה להלן, התודה להרב שלמה וייס על עזרתו בהגת האגרת].

ובענין מה שכתבתם אודות מחברת חידו"ת שכתב הגאון רבי יוסף חיים ז"פ בעת לומדו אצלו, ר' ש"ז זוננפלד ז"ל מביא בספרו

'דור תהפוכות' צילום של שער החוברת בכת"י, ואף מצטט מתוכה שיר בענין ענוה שכתב הגאון הנ"ל בתחילת המחברת.

בהקדמת המחברת הוא כותב בתוך הדברים: "ובאותו זמן ירדתי לק"ק ווערבאף יע"א עיר מולדתי לשאוב מבאר מים חיים צבי תפארת ישראל, ושם נודע לי מאמר רבותינו ז"ל באמתותה, שכל התחלות קשות, ועוד נגעו בי פגעי הזמן, ושם הייתי בעזה"י שלש שנים ומחצה, באתי לשם ר"ח חשוון תרכ"ב ונסעתי משם ר"ח אייר

תרכ"ה, ובאתי בחמלת ה' עלי לכאן עיר [פרעשבורג]...". מי יתן ויפוצו מעייניו ונזכה בהקדם שיוצ"ח יוציאו מחברת זו לאורה.

מאיר שטרן – בני ברק

אגרת מרח"צ מנהיימר אל ר"ז סופר אב"ד פאקס

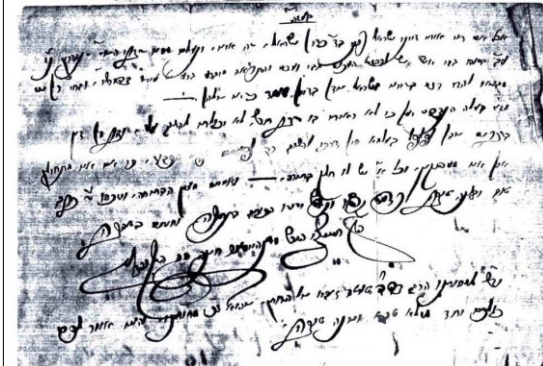
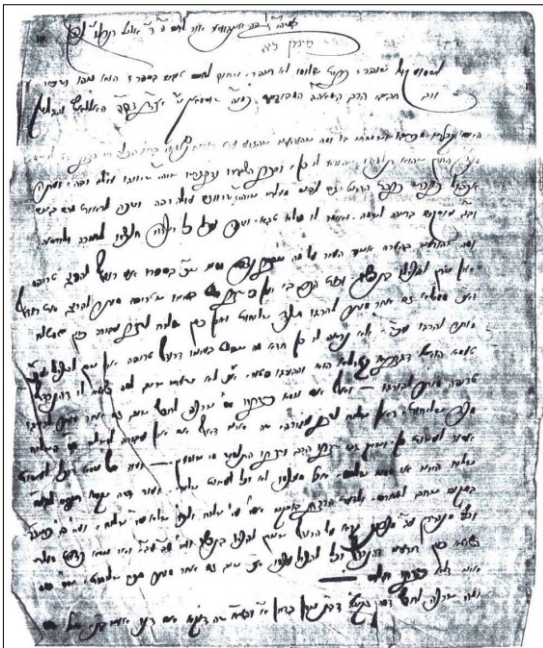
בעזה"י! פה אונגוואר אור ליום ה' ד' אלול תרל"ו לפ"ק

לשמוע קול שופר, ברית שלומו לא תופר, ויחוק לחיים טובים בספר, הוא ניהו ידידי ורב חביבי הרב המאה"ג המפורסם כמרה"ה זוסמאן נ"י אב"ד דק"ק האללאש ההגליל

היום קבלתי מכתבו ושמתתי בו ומה שהודיעני שהגיע עת דודים נשואי בתו הכלה

תי' כבר נודע לי כ"ז מצד החתן [רבי עמרם פישער] שהוא תלמידי שהודיע לי כן, וכבר השבתיו וברכתיו שיהי' זיווגו עולה יפה, ועתה אכפול ברכתי ברכת הדיוט גם לפני מעלתו שיהי' זיווגם עולה יפה ויזכה לראות מהם בנים וב"ב עוסקים בתורה לשמה, ואומר לו מזלא טבא, ויזכה לגדל כל יוצאי חלציו לתורה וליראה.

ומה שהודיעני בהערה אשר העיר על מה שכבר נדבר [אולי: נזכר] ממנו שכ' בספרו אם רודף להרוג טריפה אין ניתן להצילו בנפשו, וכעת הדר בו יען כי דבר פשוט בעיניו ש[ה]טריפה מותר להרוג את [ה]רודף וא"כ ממילא גם אחר מותר להרוג מצד שליחות ואין כאן שליח לדבר עבירה כיון שמשלח מותר להרוג עכ"ד, ולא נראה לי כן חדא מה שפשוט בעיניו דרודף טריפה אין ניתן להציל ע"כ טעמא הואיל דגברא קטילא הוא וההורגו

פטור, א"כ לא ידעתי שוב למה פשיטא לו דהנרדף טריפה מותר להורגו. ואף אם נימא כדבריו מ"מ [מה] שרצה לחדש שוב גם אחר מותר להורגו מצד שליחות, דאין שליח לדבר עבירה, זה אינו דאף אם אין עבירה למשלח מ"מ השליח אסור לעשות כן, ושייך גבי דברי הרב ודברי התלמיד [דברי] מי שומעין. ועוד אף [אי] נימא דיכ[ו]ל לעשות שליח היינו אי ממנו שליח, אבל מעצמו לא יכ[ו]ל לעשות שליח, ועוד דזה נקרא תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים, ולדעת הרבה פוסקים אפי' ע"י שליח ולכ"ע שלא ע"י שליח, ועיי' פ"י כתובות (דף פד ע"ב). ובש"ס סנהדרין ע"ג מצריך קרא על הרודף שניתן להציל בנפשו ועי' [שם דף] ע"ב ע"ב, ואי נימא כדעת מעלתו פשיטא כיון דידענו דהנרדף יכ[ו]ל להציל עצמו א"כ שוב גם אחר מותר מכח שליחות, ש"מ דזה אינו דלא כדברי מעלתו.

ומה שרצה לחדש דמה דקיי"ל דב"נ ניד[ו]ן בדין א' ובע"א זה דוקא אם דנו אותו ב"נ, אבל אם דנו אותו דייני ישראל צריך ב"ד כדין ישראל, זה אינו, ונעלם ממנו דברי הש"ס סנהדרין נ"ו ע"ב בסופו גבי איש איש לרבות העכו"ם גבי ועדים והתראה מיגרע גרע כו' עיי"ש בפירש"י, ובחי' ר"ן שם מבואר להדי' דגם בדייני ישראל ניד[ו]ן בדין אחד כדינו שלהן.

וזו"ז בעלה הנדפס יען כי לא ראיתי בו דבר חדש, לא יכולתי להשיב עליו, ובר מן דין בדברים שדן לפלפ[ו]ל בעלמא אין דרכי להשיב רק לפעמים מפני הכבוד, כי אם אנו מתחילין אין אנו מספיקין, וכל א' יש לו חלק בתורה. ואסיים מעין הפתיחה, ויזכהו ד' ברב טוב ובשנה טובה כאות נפשו ונפש ידידו הכותב בנחיצה וחותרם באהבה

הק' חיים צבי הירש מאנהיימער חונה פה הנ"ל והגליל

וד"ש למחותנו [רבי עקיבא פישער] הרב בק"ק טעטה אביו של החתן שהוא ג"כ מחותני, והנני אומר לכם כולכם יחד מזלא טבא ושנה טובה.

*

צאצאי רבי מרדכי בנעט

מבין בניו הידועים לנו כהיום של גאון ישראל הגאון רבי מרדכי בנעט אבד"ק ניקלשבורג, שלשה הם הידועים. א. בנו הגאון רבי יעקב אבריל זצ"ל, מנוחת כבודו בעיר ניקלשבורג יצ"ו, שהוציא לאור ספרי תולדות אביו. ב. הגה"ק המפורסם רבי ישעי' בנעט זצ"ל אבדק"ק קאליב. ג. הגאון רבי נפתלי בנעט זצ"ל אב"ד שאפע, מנוחת כבודו שם. בעמח"ס ברית מלח על הלכות מליחה. כהיום לא ידוע רק על יוצ"ח של בנו הגה"ק רבי ישעי' זצ"ל המפוזרים בכל תפוצות ישראל. אבקש מי שבידיעתו להודיענו אם יש בנמצא היום מבין יו"ח של שאר הבנים.

ראיתי גם מי שכתבו (באילן יוחסין של משפחת בנעט באנגלית, שאיני יודע מקורותיהם) אודות בן אחר שהיה לרבי מרדכי בשם רבי משה בנעט. ברצוני לבקש

אם יש בין הקוראים הנכבדים שיוכל לברר לי שמועה זו הנכונה הוא אם לא. ואולי אפשר כהיום לדעת על פי רישומים בעיר ניקלשבורג, או ממקום אחר. והיה לתועלת לדעת יוצאי חלציו של רבי מרדכי זצ"ל. יתכן כי זה טעות, כי מצינו להגאון רבי משה מרדכי בנעט זצ"ל אב"ד טשאמפי קרובו של רבי מרדכי שהיה לו בן בשם רבי משה.

יוסף צבי בנעט - קרית יואל

אנו נכדי הרב החסיד ר' שמואל מרדכי בנעט ז"ל שהי' שו"ב בישוב טשארדא הסמוכה לסיגוט, שהו"ל ספר לקוטי מנהגים שונים בשם 'ליקוטי ש"ם'. מהדורה שניה יצא לאור עם הוספות מבנו הרה"ח ר' מאיר בנעט שמילא מקומו כשו"ב בטשארדא, בשם 'ליקוטי מאיר' (הרב הגאון הגדול ר' מנחם זאב שטרן אב"ד גבעת שאול ב' בירושלים בעהמ"ח תורה שבעל פה על נ"ך היה חתנו של הרב ר' מאיר בנעט). הספרים נדפסו בהסכמת גדולי הונגרי: הקדושת יו"ט, העצי חיים, הקרן לדוד, הג"ר שאול בראך ועוד. רבי שמואל מרדכי ובנו רבי מאיר מנו"כ בבית החיים בטשארדא ועדיין מצבותיהם קיימים.

אנו נכדי הרב ר' שמואל מרדכי מבן אחר, הרב ר' ישראל צבי בנעט שהי' שו"ב בישוב סאנטא ליד

הק' שמואל מרדכי בן לאאמור מ"ה אברהם יהודא בנעט
וללהיה מנוע מהרים בנעט זצוקלהיה מניקלישבורג.
ומשפחת השליה הקדוש ויע ועביי אמן:

טאשנאד. ידוע הי'
במשפחתנו כי אנו
נכדי הגאון הגדול ר'

מרדכי בנעט אב"ד ניקלשבורג. וכך כותב גם זקנינו הליקוטי ש"ם בסוף הקדמתו:
הק' שמואל מרדכי בן לאאמור מ"ה אברהם יהודא בנעט זללה"ה מגזע מהר"ם
בנעט זצוקלה"ה מניקלישבורג וממשפחת השל"ה הקדוש. כן כותב גם הגאון הגדול
ר' דוד שליסל ממונקאטש (שהי' גם מחותנם) שהם נכדי רבי מרדכי בנעט.

והנה הליקוטי ש"ם כותב כאמור שהוא בן רבי אברהם יהודא בנעט מגזע המהר"ם
בנעט. בנו ר' שמואל מרדכי נפטר בשנת תרפ"ד בגיל שמונים ואחת, ועוד הכרנו
כמה שזכרוהו עוד, ובפרט נכדתו הרבנית הצדקנית אשת הגאון ר' מנחם זאב שטרן,
שדרה לידה כל השנים עם אביה הרה"ח ר' מאיר בנעט, ורבי שמואל מרדכי הי' עוד
על חתונתם. היא סיפרה הרבה ממנו, זכתה לברכה לאריכות ימים ממרן העצי חיים
זצ"ל, ונפטרה בגיל 97 שנים בצלילות הדעת. היא סיפרה שזוכרת שאמרו שהוא
נפטר ונטמן במונקאטש, אך לא נשאר כהיום מבית החיים.

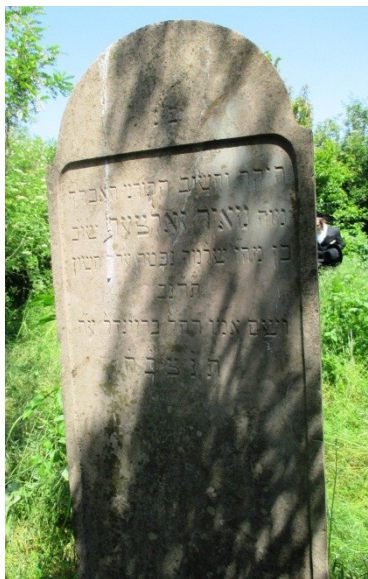
לפי זה רבי שמואל מרדכי נולד לערך בשנת תר"ג, וא"כ אביו רבי אברהם יהודא
נולד לכה"פ עשרים שנה קודם, הרי שנולד עוד בחיים חיתו של רבי מרדכי בנעט
שנלב"ע ב"ג אב תקפ"ט. וא"כ מסתבר שהוא נכד (ולא ניין) שלו. והנה מבניו
הידועים של רבי מרדכי בנעט אין הוא בן כנראה, שכן בנו ר' יעקב אברהם אבריל

(שהר"ל את ספר אביו 'מגן אבות') ג"כ נקרא אברהם, ובנו רבי ישעי' בנעט אב"ד קאליב, בנו ממלא מקומו הי' שמו רבי בעריש אברהם (ומסתבר שאם כן, הי' מציין זאת בהקדמה), ובנו השלישי רבי נפתלי בנעט בעל ה'ברית מלח' הי' לו בן בשם אברהם עם שם נוסף (כך שמענו מהרב אברהם בנדיקט).

א"כ או שהי' לרבי מרדכי בן נוסף שלא ידוע לנו, ואנחנו נמנים על צאצאיו, או מבת של רבי מרדכי ושינו שם לבנעט, אמנם לא מסתבר. נשמח מי שיכול לסייע בידינו לברור היחסין.

ישעי' בן ציון בנעט – בני ברק

לעלה 20 – ר' שלמה זאלצר

בעמ' כו מזכיר את רבי שלמה זאלצער שזכה לבנים ת"ח. מלבד בנו הג"ר דוד ליב אב"ד הומנא שנזכר שם, היה לו בן רבי מאיר זאלצער ששימש כשו"ב בנאדי-שאללא. מופיע בפראנומערראנטן נ' שאללא לס' צפנת פענח חדש וס' דברי משה "ר' מאיר זאלציר שו"ב וש"ץ". נפטר בדמי ימיו בחיי אביו בשנת תרנ"ב ושם מנו"כ. על מצבתו נחרט: פ"נ / היקר וחשוב התורני האברך / מו"ה מאיר זאלצער שו"ב / בן מהו' שלמה נפטר ער"ח חשון / תרנ"ב / ושם אמו רחל ברינדל ע"ה / תנ"צ'ב'ה'.

בן נוסף של ר' שלמה, ר' אליעזר זוסמן זאלצער נזכר בעלי זכרון 17 עמ' ט, נפטר בפאפא ב' טבת תרפ"ט. לידו קבורה זוגתו מרת פיגלא בת ר' שמואל שטערן ומרת רבקה נפטרה י"ז אייר תרפ"ח.

אגב, בעמ' לג בנוגע הגרים שמל הג"ר משה בן הכת"ס, עי' שו"ת שערי צדק סי' קלד. וראה בספר החדש 'חזון ישעיה' (פירסט, ברוקלין תשעו) שו"ת סי' מב, מכתב שהי' נדפס בקובץ כרם שלמה.

מנחם מאיר יאקאבאוויטש - ברוקלין נ"י

רבי נח גבריאל סג"ל תלמיד החת"ס

בשו"ת חת"ס אה"ע ח"ב סי' קנה: "ברכת השנים דשנים ורעננים ל"נ תלמידי ידידי השנון המופלג מה' נח גבריאל סג"ל נ"י. שמחתני באמרותיך ברוך ה' כי עשה לך בית נאמן יהי' מכריך ברוך לאל עליון הוא חמיק המחזיקך על התורה והעבודה

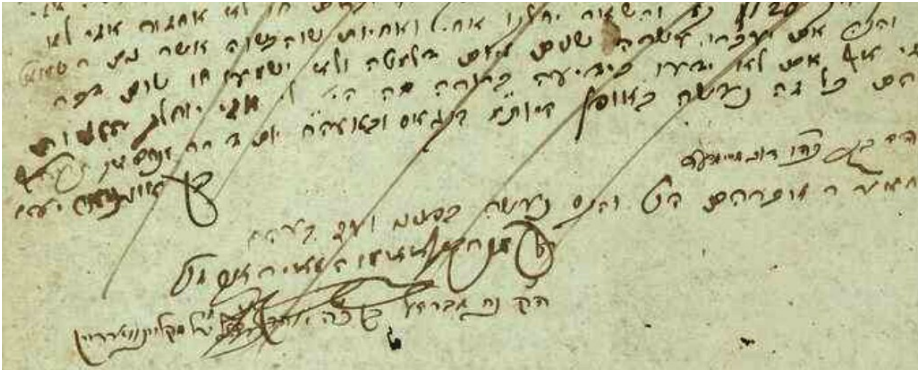
תמה... עוררתי על ביאור מ"ע של נקי יהי לביתו שנה א'... פ"ב יום עש"ק ג' אלול תקע"ה לפ"ק. – דהיינו שבשנת תקע"ה נישא וגר ליד חמיו.

תשובה נוספת אליו בח"ו סי' כט: לתלמידי ורב חביבי הרב המופלג מורה צדק לעדתו כש"ת מו"ה נח גבריאל נ"י... על מ"ש מעלתו בחיוב נהיגת כבוד באחיו הגדול ממנו בשנים אפילו אינו פטר רחם לאמו ולא בכור לנחלה לאביו... פ"ב נגהי ליום ד' כ"ה סיון תק"צ. – הרי שבשנת תק"צ שימש כבר כ'מורה צדק לעדתו, מבלי ציון מקום כהונתו.

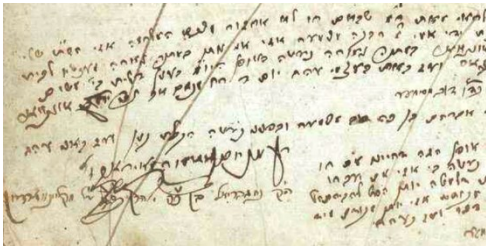
בשם הגדולים מארץ הגר – קונטרס אחרון (קליינוורדיין תרע"ח) אות נ: "הרב מו"ה נח גבריאל סג"ל נזכר בחת"ס חאהע"ז ח"ב סי' קנה ח"ו סי' כט. והוא כתב סידור התפלה עם כוונת האריז"ל בכתב מהודר". עפ"י דבריו כתבנו זאת ב'אישים בתשובות חת"ס בערכו (עמ' שי) מבלי פרטים נוספים עליו. (ומה שכתבנו שם שאולי המדובר בתלמידו רבי גבריאל הלוי דעסויער, אין לו מקום לאחר שמצאנו שישנו 'נח גבריאל סג"ל' וכדלהלן, בנוסף למה שציינתי שם שאינו מתאים לפי התאריך. וראה בקובץ ישורון כרך יב עמ' תרחצ, והדברים תמוהים ואכהמ"ל).

בינתיים מצאתי שבספרו של רבי ישראל זאב סג"ל הורוויץ רב"ד אוהעל ומנו"כ בטבריה, נחלה לישראל, מהדורת קליינוורדיין תרצ"ז, מביא המו"ל בתחלת הספר ממה שכתב בן בנו של המחבר, רבי פנחס הלוי הורוויץ מירושלים: "אבותיו של זקנינו [רבי ישראל זאב] זצ"ל כידוע אביו הי' שמו הרה"ג שמואל ז"ל [נפטר כ"ג שבט תקע"ג] מנ"כ בעיר קאלעוו יע"א סמוך לקבר איש אלקים הרה"ק דשם זצלה"ה, ואמו הצדיקת הי' שמה בלומא... שהי' לה חמשה בנים ת"ח מובהקים וצדיקים... ואחד הי' הרה"ג הצ' המקובל מוה"ר נח גבריאל זצ"ל שהי' רב בטיסליק, ועליו אמר הרה"ק בעל קדושת לוי ז"ל לאמר, עברתי במדינת אונגארן ומצאתי בעיר קטנה רב שלומד כתבי האריז"ל כמו שלומדים רי"ף ור"ן בעיון. ונשאר אחריו סידור כוונת התפלה על תפלות החול וש"ק ור"ח. ואני ראיתי את הסידור בשנת תרמ"ג ביד בנו בבערעגסאז, והוא מעשה אומן להתפאר וראוי לעמוד בגנזי מלכים...". [בהגדש"פ 'גאל ישראל' לרבי ישראל זאב הלוי הורוויץ, בראשו בתולדות המחבר מעתיק את הדברים בשיבושים, ומציין שרבי נח גבריאל נפטר בשנת תקע"ה. לא ידעתי מנין מקורו].

עפ"י ב'החת"ס ותלמידיו' בערכו של רבי נח גבריאל (עמ' שפא), כתבתי בהסתייגות שלפי מסורת משפחתית אביו הוא רבי שמואל ומקום כהונתו בטיסאליק. מה שלא הרגשתי שה'קדושת לוי' נפטר בכ"ה תשרי תקע"ה, ואילו ביקורו בהונגריה הי' כמובן לפני כן, [רי"י כהן ב'יהודי הונגריה' עמ' 68 משער שזה היה בשנות תקמ"ב-מ"ד] וא"כ איך מתאים שמצא "בעיר קטנה רב שלומד כתבי האריז"ל...", כשתלמידו של החת"ס רבי נח גבריאל הי' כאמור בשנת תקע"ה בתוך שנה הראשונה לנישואיו.

קעת הסב ידידי הרב שמחה בונם יוסף סיימון את תשומת לבי לפנקס בית הדין בקהלת אונגוואר שצילומו בביהסה"ל, ששם ישנם חתימות מ"הק' נח גבריאל בן כ"ה אהרן סג"ל ז"ל מקליינווארדיין" בשנת תרי"ח יחד עם האב"ד אונגוואר רבי מנחם א"ש. מסתבר מאד שזה הוא תלמידו של החת"ס ואליו מופנות התשובות הנ"ל בשו"ת חת"ס. וכנראה אינו מדויק מה שבשם הגדולים מארץ הגר זיהה את

מקבל התשובות בחת"ס עם כותב סידור האר"י. אלא שעדיין צריך בירור לפרטי תולדותיו ומקום כהונתו, ומה משמעות חתימתו 'מקליינווארדיין', האם שימש שם בהוראה, או אולי מוצאו משם. [יש לציין שברשימת דמי קדימה לספר פני יצחק (מונקאטש תרנ"ב), נזכר בישוב פאטראהאם (בסביבות קליינוורדיין): מו"ה נח גבריאל סג"ל].

נערך ע"י
הרב משה אלכסנדר זושא קינסטליכער
מאמרים, תגובות ורשימות יתקבלו ברצון
כל הזכויות שמורות

ניתן לקבל העלה במייל 3446@okmail.co.il

בימים אלו יצא לאור בס"ד

עליו זכרון

גליונות י-יד, כסלו-שבט תשע"ו

380 עמודים בכריכה קלה

כן ניתן להשיג

גליונות א-ט, תמוז תשע"ה-חשון תשע"ו

350 עמודים בכריכה קלה

להשיגו:

ירושלים טל' 052-7603523

בני ברק טל' 050-4188399

ההפצה בארה"ב: בימ"ס שירה ברוקלין

טל' 1-718-8718652